

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РЕЛІГІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ «ВИЩИЙ ДУХОВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД «ТАВРІЙСЬКИЙ ХРИСТІЯНСЬКИЙ ІНСТИТУТ»**

Кафедра богослов'я

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Старий Завіт»**

Для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Спеціальність – 041 Богослов'я
Галузь знань – 04 Богослов'я

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від 07 вересня 2020 р.

Херсон 2020

1. Дані про викладача дисципліни

Прізвище, ім'я, по батькові викладача	Ружина Надія Вікторівна
Контактний телефон	066-45-88-020
E-mail	tikvaruzh@gmail.com
Розклад занять	Вівторок 10:00, ауд. 4 (у розкладі можливі зміни)
Консультації	Середа 14:00 -15:00, ауд. 4 (у розкладі можливі зміни)

2. Анотація дисципліни

Дисципліна «Старий Завіт» призначена для студентів бакалаврату, щоб сформувати у здобувачів першого ступеня вищої богословської освіти цілісне уявлення про статус, походження, зміст та інтерпретацію тексту книг Священного Писання Старого Завіту, а також про ряд найважливіших тем і проблем, пов'язаних з біблійною ісагогікою (авторство і походження біблійних книг), екзегетикою (тлумачення біблійних книг) і біблійним богослов'ям взагалі. Саме тому основна увага під час навчання зосереджуватиметься на роботі з першоджерелами (Книгами Священного Писання Старого Завіту та творами пов'язаними зі священною біблійною історією). Навчальна дисципліна «Старий Завіт» належить до одного з підрозділів нормативних дисциплін (до дисциплін професійної і практичної підготовки).

3. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 18	Галузь знань 04 Богослов'я	Нормативна	
Загальна кількість годин 540 – д.в. 450 – з.в.	Спеціальність 041 Богослов'я	Рік підготовки	
	Освітня програма Бакалавр богослов'я	1-й, 2-й	4-й
Тижневих аудиторних годин	Рівень вищої освіти:	Лекції	
		174 год	36 год
		Практичні, семінарські	
		96 год	36 год

для денної форми навчання – 6 год	бакалаврський	Самостійна робота	
		270 год	378 год
		Вид контролю: залік, іспит	

4. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу є надання загального огляду старозавітних книг (від книги Буття до книги пророка Малахії) і співвіднесення змісту кожної книги окремо з історією взаємин Бога з людьми (зокрема, з ізраїльським народом).

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Старий Завіт» є:

1. Визнання історичної та релігійної цінностей старозавітних текстів.
2. Ознайомлення з небіблійними джерелами, що відносяться до культурно-історичного фону книг Старого Завіту.
3. Обговорення проблемних питань 39 книг Старого Завіту.
4. Ознайомлення з ключовою лексикою.
5. Виявлення основних богословських ідей книг Старого Завіту.
6. Знаходження застосування духовним істинам Старозавітного Закону, Пророків і Писання в сучасному житті.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання (компетентностей):

Інтегральна компетентність	– Здатність використовувати отримані знання, уміння й навички для власного особистісного (духовного) зростання та ефективного лідерського служіння.
Загальні компетентності	<ul style="list-style-type: none"> – Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. – Здатність до критичного мислення. – Здатність самостійно працювати з літературними джерелами. – Здатність використовувати основи філософських знань для формування світоглядної позиції. – Здатність використовувати основи теологічних знань в процесі духовно-морального розвитку. – Розуміння природи наукових знань та меж їх застосування в практиці християнського керівництва.
Спеціальні (фахові, предметні)	<p><i>Знати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – історію формування канону Святого Письма Старого Завіту;

<p>компетентності</p>	<ul style="list-style-type: none"> – священних письменників кожної книги Старого Завіту; – час, місце, мету написання кожної книги Старого – зміст тексту книг Святого Письма Старого Завіту; – необхідні відомості про старозавітну біблійну критику; – основні ісагогічні проблеми історичних та пророчих книг; <i>Вміти:</i> – виділяти головне і другорядне в книгах св. Письма Старого Завіту; – виявляти зв'язок між книгами Старого Завіту і Новим Завітом; – орієнтуватися в колі проблем, пов'язаних з тлумаченням книг Старого Завіту. <i>Володіти:</i> – уявленнями про існування екзегетичних та ісагогічних питань, які пов'язані з кожною книгою Старого Завіту (проблеми авторства, місця та обставин написання, а також: жанру, стилю, структури); – уявленнями про існування різних розділів екзегетичної науки: текстології, ісагогіки та основ герменевтики; – уявленнями про допоміжні науки: археологію, історію Стародавнього Сходу, палеографію, філологію; – чітким уявленням про месіанські пророцтва книг Старого Завіту.
------------------------------	---

5. Міждисциплінарні зв'язки

Курс «Старий Завіт» є дисципліною, в якій насамперед йде мова про текст Священного Писання, його історію, формування і тлумачення. Зважаючи на те, що всі богословські дисципліни ґрунтуються на текстах Священного Писання як Старого, так і Нового Завіту, тому сам предмет “Старий Завіт” безпосередньо пов'язаний зі всіма богословськими дисциплінами та певною мірою і з релігієзнавчими та філософськими дисциплінами.

6. Програма навчальної дисципліни “Старий Завіт”

Другий семестр (ДФН) / Четвертий курс (ЗФН)

Змістовий модуль 1: Вступ до Старого Завіту (ТаНаХу)

Тема 1. Основні відомості про Біблію.

Назва. Божественне одкровення. Божественне натхнення.

Тема 2. Історія оригінального тексту Старого Завіту.

Матеріали, знаряддя та способи стародавнього літопису. Історія єврейського алфавіту. Історія пунктуації. Історія консонантного біблійного тексту. Історія вокалізації біблійного тексту. Кумранські рукописи. Богослужбовий поділ П'ятикнижжя (тексту Тори) на великі та малі відділи. Історія переписування біблійних текстів масоретами. Історія розподілу Біблії на глави та вірші.

Тема 3. Історія перекладів книг Старого Завіту.

Септуагінта. Історія рукописного тексту і друкованих видань перекладу Сімдесяти. Переклади Аквіли, Феодотіона та Симмаха. Таргуми. Пешітто. Старолатинський переклад. Вульгата. Слов'янський, російські та українські переклади Біблії.

Тема 4. Історія канону Старого Завіту.

Поняття про канон та богодухновенність. Історія походження канону Старого Завіту. Питання про час укладення канону. Історія канону Старого Завіту в єврейській традиції та у традиціях християнської Церкви. Погляди православних, католицьких та протестантських богословів на книги, що не входять до складу канону. Неканонічні, другоканонічні та апокрифічні книги.

Тема 5. Географія Старого Завіту.

Території «Родючого Півмісяця»: Стародавній Єгипет, найдавніші держави Месопотамії (Межиріччя) та Леванту. Ізраїль часів Старого Завіту.

Тема 6. Народи старого Завіту.

Народи Стародавніх держав Близького Сходу: *єгиптяни, шумери, аккадці, вавілоняни, асирійці, хетти, кассити, еламити, мідяни, перси, арамеї та фінікійці*. Народи, що населяли Ханаан: *ханаанеяни, рефаї, євусеяни, періздеяни, хіттеяни, гіргашеяни, хіввеяни, филистимляни, мідіяніти, ідумеяни, моави, аммонітяни та інші*.

Тема 7. Релігійні погляди народів старозавітного періоду.

Вірування: *єгиптян, вавілонян, асирійців, мідян, персів, хананеян, филистимлян, моавитів, аммонітян та інших*. Монотеїзм Ізраїля.

Змістовий модуль 2: П'ятикнижжя (Тора)

Тема 1 (8). Вступ до П'ятикнижжя Мойсея.

Огляд Законоповчальних книг Старого Завіту: термінологія: *Tōrā* - 'закон', 'вчення'; П'ятикнижжя (Тора), значення книг Закону в іудейській та християнській традиціях; розбір критичних теорій, присвячених походженню П'ятикнижжя.

Тема 2 (9). Перша книга Мойсея: Буття.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *родоводи, благословення, богословське та моральне значення книги: біблійне одкровення про Творіння, зв'язок з Новим Завітом, близькосхідні паралелі, огляд екзегетичних досліджень: Творіння (1:1-2:3), Благословіння Ноя (9:1-7), Вавилонська башта (11:1-9), Яков у Пенуїлі (32:23-33).*

Тема 3 (10). Друга книга Мойсея: Вихід.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *пісня Мойсея 15 гл., закони Мойсея, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення книги: Декалог, зв'язок з Новим Завітом, близькосхідні паралелі, огляд екзегетичних досліджень: Аподиктичні закони «про справедливість та допомогу ближньому» (23:1-9).*

Тема 4 (11). Третя книга Мойсея: Левит.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *закони про жертви 1-7 гл., закони ритуальної чистоти 11-16 гл., «Кодекс святості» 17-26 гл., закони про свята 23 гл., історичне охоплення подій, богословське та моральне значення книги, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Жертва за провину (5:20-26).*

Тема 5 (12). Четверта книга Мойсея: Числа.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *притчі Валаама 22-24 гл., історичне охоплення подій, богословське та моральне значення книги, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Оповідання про воду із скелі (20:1-13), Оповідання про мідяного змія (Числ.21:4-9).*

Тема 6 (13). П'ята книга Мойсея: Повторення Закону.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *пісня Мойсея 32 гл, благословення Мойсея 33 гл., історичне охоплення подій, богословське та моральне значення книги, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Боже нагадування «про святкування*

Пасхи та опрісноків» (16:1-8), Соціальні закони «про повагу до гідності людини, а також про приходьків, сиріт та вдов» (24:10-22). Критичні гіпотези про походження книги: теорія Де Ветте, «Девтерономічна історія» М. Нота.

Тема 7 (14). Апокрифічні книги.

Вознесіння Мойсея. Завіт Авраама. Завіт (завіт) XII патріархів. Книга Еноха. Книга Ювілеїв та ін.

Третій семестр (ДФН) / Четвертий курс (ЗФН)

Змістовий модуль 3: Пророки (Невім)

Тема 1 (15). Вступ до розділу «Пророки (Невім)».

Огляд Пророчих книг Старого Завіту: число та склад книг, автори, особливості літературної форми, характеристика феномена старозавітного пророцтва, коло ідей пророчої літератури: захист єдиногобожжя, пророцтва «про "Месію"», пророцтва «про настання "Дня Господнього" (есхатологія)», викриття порушень Закону та норм соціальної справедливості.

Тема 2 (16). Книга Ісуса Навина (Книга Єгошуї).

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: заповіт Ісуса Навина 23, 24 гл., богословське та моральне значення: завоювання Святої Землі – виконання обітниць, даних патріархам; зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Веління Ісусу Навину (1:1-9), Спадок Калева – Хеврон (14:6-15).

Тема 3 (17). Книга Суддів.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: пісня Девори Суд. 5 гл., Притча Йотама Суд. 9: 7-15, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Оповідання «про період п'ятого судді Гедсона» (6:1-8:35).

Тема 4 (18). Перша книга Самуїла.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: молитва Анни 1 Сам. 2: 1-10, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Покликання Самуїла (3:1-21), Звернення Самуїла до народу (12:1-25), Відкидання Саула Богом (15:1-35).

Тема 5 (19). Друга книга Самуїла.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *плач Давида 2 Цар. 1: 17-26; пісня Давида 2 Цар. 22 гл., історичне охоплення подій, богословське та моральне значення: Месіанська обітниця Давиду (7:14-16), зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Гріх Давидів (12:1-25).*

Тема 6 (20). Перша книга царів.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: *Час "Дому Єровоамову" (11, 13, 14, 15, гл.), Ілля та пророки Ваалові на горі Кармел (18:1-46), Оповідання «про пророка Міхея та царя Ахава» (22:1-40).*

Тема 7 (21). Друга книга царів.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: *Вознесіння Іллі (2:1-18), Зцілення Наамана від прокази та «наділення» проказою Гехазі (5:1-27), Благочетиве правління Йосії (22:1-20 – 23:1-30).*

Тема 8 (22). Книга пророка Ісаї.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *пісня «про виноградник» 5 гл., пісні "Отрока Господнього" 42-53 глл., богословське та моральне значення книги: пророцтва «про "Месію"», есхатологія; зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: "Вічне спасіння" (55:1-13), Помилковий і справжній піст (58:1-12).*

Тема 9 (23). Книга пророка Єремії.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: *пророцтво «про "Новий Завіт"» 31:31-34, пророцтва про язичницькі народи 46-51 глл., зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: "Храмова мова": про помилкову надію на "чужих богів" (7:1-15), Мудрі вислови (17:5-13), Пророцтва «про (лже-) пастирів – "Горе пастирям"...» (23:1-4), Пророцтва «про (лже-) пророків – викриття лжепророків» (23:9-40).*

Тема 10 (24). Книга пророка Єзекіїля.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *символічні притчі 16 глл., 17: 1-15; 23 гл., богословське та моральне значення: бачення пророком "Слави Господньої" 1, 2, 10 глл., Тема особистої відповідальності за гріхи 18 гл., зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних*

досліджень: *Пророцтво «про (лже-) пророків і (лже-) пророчиць – суд над (лже-) пророками» (13:1-23), Пророцтво «про (лже-) пастирів та про "Доброго Пастиря"» (34:1-31).*

Тема 11 (25). Книга пророка Осії.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція: *символічна частина (1-3 гл.), пророча (4-14 гл.); жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: викриття Ізраїлю в порушеннях Завіту та втрати богопізнання, зв'язок з Новим Завітом (Матвія 9:13; 12:7 – Осії 6:6; 1 Коринтян 15:55 – Осії 13:14), огляд екзегетичних досліджень: Мова I (із «блоку» промов): «про суд над Ізраїлем за гріхи» (4:1-19), Мова II (із заключних промов): «про заключний заклик і обіцянки» (14:2-10).*

Тема 12 (26). Книга пророка Йоїла.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, богословське та моральне значення: *пророцтва про "день Господній", зв'язок з Новим Завітом (Дії святих апостолів 2:16-21 – Йоїл 2:28-32), огляд екзегетичних досліджень: «"День Господній", як лихо, так і ... – помилювання?» (2:1-14).*

Тема 13 (27). Книга пророка Амоса.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (Дії святих апостолів 7:42, 43 – Ам. 5:25, 26; Дії святих апостолів 15:16, 17 – Ам. 9:11,12), огляд екзегетичних досліджень: *Проголошення неминучості суду: «про відплату по заслугам» (2:13-16 – 3:1-15).*

Тема 14 (28). Книга пророка Овдія.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: *пророцтво «про суд над Едомом», зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Проголошення неминучості суду: «про відплату по заслугам» (1:15-21).*

Тема 15 (29). Книга пророка Йони.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *молитва Йони (2 гл.), богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (Матвія 12:40 – Йона 2:1), огляд екзегетичних досліджень: «Йона та ніневітяни» (3:1-10).*

Тема 16 (30). Книга пророка Міхея.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: *пророцтво про народження "Владики" в Віфлємі (Міхея 5: 2-5), зв'язок з Новим Завітом (Матвія 2:4-6 – Міхея 5:2), огляд екзегетичних досліджень: Обітниця «про "Месію" та "залишок Якова"» (5:1-8), Полеміка Бога зі Своїм народом: «Було тобі виявлено, о людино, що добре» (6:1-8).*

Тема 17 (31). Книга пророка Наума.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: *пророцтво про суд над Ніневією, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: «Гнів Божий на Ніневію» (1:1-2:3).*

Тема 18 (32). Книга пророка Авакума.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *пісня Авакума (3 гл.), богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (Рим. 1:17; Гал. 3:11 – Ав. 2:4), огляд екзегетичних досліджень: Другий діалог Авакума з Богом (1:12-2:20).*

Тема 19 (33). Книга пророка Софонії.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: *Пророцтво «про великий "День Господній"» (1:1-18-2:1-3).*

Тема 20 (34). Книга пророка Огії.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (Євр. 12:26 – Ог. 2:6, 21), огляд екзегетичних досліджень: *Слово Бога [перше послання] до правителів Юдеї: «Чому "Мій Дім" та ваше життя "збурені"?» (1:1-15).*

Тема 21 (35). Книга пророка Захарії.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *символічна частина (1- 6 гл.) та пророка (7-14 гл.), богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (Матвія 21:5; Івана 12:15 – Захарії 9:9; Матвія 27:9 – Захарії 11, 12; Івана 19:37 – Захарії 12:10), огляд екзегетичних досліджень: "Питання поста": "який він ???" + причинно-наслідковий зв'язок: "покарання" (7:1-14).*

Тема 22 (36). Книга пророка Малахії.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Заповітом (*Матвія 11:10; Марка 1:2 – Малахії 3:1; Луки 1:17 – Малахії 4:5, 6; Римлянам 9:13 – Малахії 1, 2*), огляд екзегетичних досліджень: *"Нарікання народу" (3:6-12)*.

Тема 23 (37). Пророчі неканонічні книги.

Вступ: короткий огляд неканонічних пророчих книг. Книга пророка Варуха. Лист Єремії. Третя книга Ездри.

Тема 24 (38). Пророчі апокрифи.

Одкровення Варуха. Апокриф пророка Єремії. Одкровення Ездри. Життя пророків (Імена пророків...). Мучеництво Ісаї. Вознесіння Ісаї.

Четвертий семестр (ДФН) / Четвертий курс (ЗФН)

Змістовий модуль 3: Писання (Ктувім)

Тема 1 (39). Вступ до розділу «Писання (Ктувім)».

Огляд книг, що входять у розділ «Писання (Ктувім)»: число та склад книг, автори, особливості літературної форми, коло ідей літератури мудрості: *вчення про два шляхи, вчення про Премудрість*.

Тема 2 (40). Книга Псалмів.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *класифікація псалмів Г. Гункеля*, богословське та моральне значення: *пророцтва про Месію*, зв'язок з Новим Заповітом, огляд екзегетичних досліджень: *«Про два шляхи» (Пс.1), Хто гідний стати перед Господом? (Пс.15), «Господь то мій Пастир» (Пс.22), Покаянна молитва (Пс.50)*.

Тема 3 (41). Книга приповістей Соломонових.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *tāšāl – притча, гімн про доблесну дружину 31:10-31*, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Заповітом, огляд екзегетичних досліджень: *Пролог (1:1-7), Благословіння (блаженства) мудрості (3:13-18), Шляхи мудрих і шляхи безбожних (4:10-19), Числові Притчі (30:7-33)*.

Тема 4 (42). Книга Йова.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: *теодіцея, тема невинного страждання*; неканонічна частина книги, зв'язок з Новим Заповітом,

близькосхідні паралелі, огляд екзегетичних досліджень: *Пролог (1:1-3:1)*, *З останньої відповіді Йова своїм друзям: поема «про Мудрість» (28:1-28)*, *Друга промова Яхве: «Поглянь на могутність творіння Мого» (40:6-41:26)*, *Друга відповідь Йова: «Каюсь в поросі й попелі» (42:1-6)*, *Епілог: виправдання Йова перед друзями та публічне виправдання Йова (42: 7-17)*.

Тема 5 (42). Пісня над піснями.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *šîr – пісня*, богословське та моральне значення книги, зв'язок з Новим Завітом, близькосхідні паралелі, огляд екзегетичних досліджень: *Опис краси нареченої: слова нареченого (4:1-7)*, *Опис краси нареченої: слова царя (6:4-10)*, *Характер і сила любові: слова нареченої(8: 5-7)*.

Тема 6 (44). Книга Рут.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, історичне охоплення подій, богословське і моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: *Вибір Руті, який був зроблений через любов до Нооми (1:6-18)*, *Вчинення викупу Боазом (4:1-15)*.

Тема 7 (45). Плач Єремії.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *qîpā – плач*, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, близькосхідні паралелі, огляд екзегетичних досліджень: *Третій плач Єремії (3:1-18)*, *Надія Єремії (3:19-39)*, *Молитва Єремії (3:40-66)*.

Тема 8 (46). Книга Екклезіястова.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *tāšāl – притча; діатриба*, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, близькосхідні паралелі, огляд екзегетичних досліджень: *Філософська лірична поема «про марність усіх людських зусиль» (Еккл.1:1-11)*, *Божественна влада над усіма подіями (2:24-3:15)*, *Практична порада для нормального, правильно-організованого життя людини (6:10-7:14)*, *Насолода життям до приходу старості (11:9-12:8)*.

Тема 9 (47). Книга Естер.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, неканонічні частини книги, богословське та моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: *Повалення цариці Вашти (1:10-22)*, *Піднесення Естер до положення цариці (2:1-20)*, *Встановлення свята Пурим (9:20-32)*.

Тема 10 (48). Книга (пророка) Даниїла.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, історичне охоплення подій, неканонічні частини книги, богословське і моральне значення: *пророцтво про седмиці 9:24-27 гл., есхатологія, зв'язок з Новим Заветом, огляд екзегетичних досліджень: Верховна влада Бога в житті царя Навуходоносора (3:31-4:34), Верховна влада Бога в рішенні долі царя Валтасара (5:1-30), Верховна влада Бога над дикими звірами за царя Дарія (5:31-6:28), Пророцьке видіння чотирьох звірів (7:1-28), Пророцьке видіння барана та козла (8:1-27).*

Тема 11 (49). Книга Ездри.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, богословське і моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: *Завершення будівництва Храму та святкування Пасхи (6:13-22), Попередні дані про Ездру та його прихід до Єрусалиму (7:1-10).*

Тема 12 (50). Книга Неемії.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, богословське і моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: *Покликання Неемії (1:1-11), Оповідання «про читання книги Мойсеєвого Закону» (8:1-18).*

Тема 13 (51). Перша книга хроніки.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, богословське і моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: *Молитва Ябеца (4:9-10), Розподіл Давидом священників на черги для священнослужіння при скинії храму (24:1-19), Заповіт Давида щодо храму (28:1-10), Заклик до вірності (29:1-9).*

Тема 14 (52). Друга книга хроніки.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, неканонічні частини книги, богословське і моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: *Явлення Бога Соломонові (1:7-12), Заступницька молитва Соломона (6:22-42), Справляння свята Пасхи при Єзекії (30:1-31:1), Гріх та покаяння Манасії (33:1-20). Покаянна (неканонічна) молитва Манасії (36 гл.).*

Тема 15 (53). Повчальні неканонічні книги.

Премудрість Соломона та Премудрість Ісуса, сина Сіраха.

Тема 16 (54). Історичні неканонічні книги.

Перша, Друга, Третя (та Четверта?) Макавейські книги. Книги Товита та Юдіт.

Тема 17 (55). Апокрифи розділу «Писання (Ктувім)».

Псалми Соломона. Оди Соломона.

7. Теми лекційних занять

№	Назва теми	Кількість годин д.в.	Кількість годин з.в.
<i>Другий семестр (ДФН) / Четвертий курс, 10 сесія (ЗФН)</i>			
1	Основні відомості про Біблію. Назва. Божественне одкровення. Божественне натхнення.	2	1
2	Історія оригінального тексту Старого Завіту-1. Матеріали, знаряддя та спосіб стародавнього літопису. Історія єврейського алфавіту.	2	–
3	Історія оригінального тексту Старого Завіту-2. Богослужбовий поділ П'ятикнижжя (тексту Тори) на великі та малі відділи. Історія розподілу Біблії на глави та вірші.	2	–
4	Тема 3. Історія перекладів книг Старого Завіту. Септуагінта. Історія рукописного тексту і друкованих видань перекладу Сімдесяти. Переклади Аквіли, Феодотіона та Симмаха.	2	–
5	Історія канону Старого Завіту. Поняття про канон та богодухновенність. Історія походження канону Старого Завіту. Питання про час укладення канону. Історія канону Старого Завіту в єврейській традиції.	2	–
6	Географія Старого Завіту-1. Території «Родючого Півмісяця»: Стародавній Єгипет.	2	0,5
7	Географія Старого Завіту-2. Ізраїль часів Старого Завіту.	2	0,5
8	Народи старого Завіту.	2	–

	Народи Стародавніх держав Близького Сходу: <i>хетти, кассити, еламити, мідяни, перси, арамеї та фінікійці</i> . Народи, що населяли Ханаан: <i>ханаанеяни, рефаї, євусеяни, періздеяни, хіттеяни, гіргашеяни, хіввеяни, філістимляни, мідіяніти, ідумеяни, моави, аммонітяни та інші</i> .		
9	Релігійні погляди народів старозавітного періоду-1. Вірування: <i>єгиптян, вавілонян, асирійців, мідян, персів</i> .	2	0,5
10	Релігійні погляди народів старозавітного періоду-2. Вірування: <i>хананеян, філістимлян, моавитів, аммонітян та інших</i> . Монотеїзм Ізраїля.	2	0,5
11	Вступ до П'ятикнижжя Мойсея. Огляд Законоповчальних книг Старого Завіту: термінологія: <i>Tōrā – 'закон', 'вчення'</i> ; П'ятикнижжя (Тора), значення книг Закону в іудейській та у християнській традиціях.	2	1
12	Перша книга Мойсея: Буття-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>родоводи, благословіння</i> .	2	0,3
13	Перша книга Мойсея: Буття-2. Богословське та моральне значення книги: <i>біблійне одкровення про Творіння, зв'язок з Новим Завітом</i> .	2	0,3
14	Перша книга Мойсея: Буття-3. Близькосхідні паралелі. Огляд екзегетичних досліджень: <i>Творіння (1:1-2:3)</i> .	2	0,3
15	Перша книга Мойсея: Буття-4. Огляд екзегетичних досліджень: <i>Благословіння Ноя (9:1-7) та Вавилонська башта (11:1-9)</i> .	2	0,1
16	Друга книга Мойсея: Вихід-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>пісня Мойсея 15 гл., закони Мойсея</i> .	2	0,3

17	Друга книга Мойсея: Вихід-2. Історичне охоплення подій.	2	0,3
18	Друга книга Мойсея: Вихід-3. Богословське та моральне значення книги: <i>Декалог</i> , зв'язок з Новим Завітом. Огляд екзегетичних досліджень: <i>Аподиктичні закони «про справедливість та допомогу ближньому» (23:1-9).</i>	2	0,4
19	Третя книга Мойсея: Левит-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>закони ритуальної чистоти 11-16 гл., «Кодекс святості» 17-26 гл., закони про свята 23 гл.</i>	2	0,5
20	Третя книга Мойсея: Левит-2. Історичне охоплення подій, богословське та моральне значення книги, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Жертва за провину (5:20-26).</i>	2	0,5
21	Четверта книга Мойсея: Числа-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>притчі Валаама 22-24 гл., історичне охоплення подій.</i>	2	0,5
22	Четверта книга Мойсея: Числа-2. Богословське та моральне значення книги, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Оповідання про мідяного змія (Числ.21:4-9).</i>	2	0,5
23	П'ята книга Мойсея: Повторення Закону-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>пісня Мойсея 32 гл, благословення Мойсея 33 гл..</i>	2	0,5
24	П'ята книга Мойсея: Повторення Закону-2. Історичне охоплення подій, богословське та моральне значення книги, зв'язок з Новим Завітом.	2	0,5

25	П'ята книга Мойсея: Повторення Закону-3. Огляд екзегетичних досліджень: <i>Боже нагадування «про святкування Пасхи та опрісноків» (16:1-8).</i>	2	–
26	Апокрифічні книги-1. Вознесіння Мойсея. Завіт Авраама. Завіт (завіт) XII патріархів.	2	0,5
27	Апокрифічні книги-2. Книга Еноха. Книга Ювілеїв та ін.	2	0,5
Разом за семестр:		54	10
<i>Третій семестр (ДФН) / Четвертий курс, 10 сесія (ЗФН)</i>			
28	Вступ до розділу «Пророки (Невім)». Огляд Пророчих книг Старого Завіту: число та склад книг, автори, особливості літературної форми, характеристика феномена старозавітного пророцтва.	2	1
29	Книга Ісуса Навина (Книга Єгошуї). Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>заповіт Ісуса Навина 23, 24 гл.</i> , історичне охоплення подій, богословське та моральне значення: <i>завоювання Святої Землі – виконання обітниць, даних патріархам; зв'язок з Новим Завітом.</i>	3	1
30	Книга Суддів. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>пісня Девори Суд. 5 гл., Притча Йотама Суд. 9: 7-15</i> , історичне охоплення подій (проблема хронології книги Суддів), богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Оповідання «про період п'ятого судді Гедеона» (6:1-8:35).</i>	5	1
31	Перша книга Самуїла. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>пісня-молитва Анни 1 Сам. 2: 1-10</i> , історичне охоплення подій, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим	3	1

	Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Покликання Самуїла (3:1-21), Звернення Самуїла до народу (12:1-25), Відкидання Саула Богом (15:1-35).</i>		
32	Друга книга Самуїла. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>плач Давида 2 Сам. 1: 17-26; пісня Давида 2 Сам. 22 гл., історичне охоплення подій, богословське та моральне значення: Месіанська обітниця Давиду (7:14-16), зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Гріх Давидів (12:1-25).</i>	3	1
33	Перша книга царів. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Час "Дому Єровоамову" (11, 13, 14, 15, гл.), Ілля та пророки Ваалові на горі Кармел (18:1-46).</i>	3	1
34	Друга книга царів. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Вознесіння Іллі (2:1-18), Зцілення Наамана від прокази та «наділення» проказою Гехазі (5:1-27), Благочетиве правління Йосії (22:1-20 – 23:1-30).</i>	3	1
35	Книга пророка Ісаї. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>пісня «про виноградник» 5 гл., богословське та моральне значення книги: пророцтва «про "Месію"», есхатологія; зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних</i>	5	1

	досліджень: <i>"Вічне спасіння" (55:1-13), Помилковий і справжній піст (58:1-12).</i>		
36	Книга пророка Єремії. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: <i>пророцтво «про "Новий Завіт"» 31:31-34, пророцтва про язичницькі народи 46-51 гл., зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: "Храмова мова": про помилкову надію на "чужих богів" (7:1-15), Мудрі вислови (17:5-13), Пророцтва «про (лже-) пастирів – "Горе пастирям"...» (23:1-4), Пророцтва «про (лже-) пророків – викриття лжепророків» (23:9-40).</i>	5	1
37	Книга пророка Єзекіїля. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>символічні притчі 16 гл., 17: 1-15; 23 гл., богословське та моральне значення: бачення пророком "Слави Господньої" 1, 2, 10 гл., Тема особистої відповідальності за гріхи 18 гл., зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Пророцтво «про (лже-) пророків і (лже-) пророчиць – суд над (лже-) пророками» (13:1-23), Пророцтво «про (лже-) пастирів та про "Доброго Пастиря"» (34:1-31).</i>	4	1
38	Книга пророка Осії. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція: <i>символічна частина (1-3 гл.), пророча (4-14 гл.); жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: викриття Ізраїлю в порушеннях Завіту та втрати богопізнання, зв'язок з Новим Завітом (Матвія 9:13; 12:7 – Осії 6:6; 1 Коринтян 15:55 – Осії 13:14), огляд екзегетичних досліджень: Мова I (із «блоку» промов): «про суд над Ізраїлем за гріхи» (4:1-19), Мова II (із заключних промов): «про заключний заклик і обіцянки» (14:2-10).</i>	2	1

39	Книга пророка Йоїла. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, богословське та моральне значення: <i>пророцтва про "день Господній", зв'язок з Новим Завітом (Дії святих апостолів 2:16-21 – Йоїл 2:28-32).</i>	1	–
40	Книга пророка Амоса. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (<i>Дії святих апостолів 7:42, 43 – Ам. 5:25, 26; Дії святих апостолів 15:16, 17– Ам. 9:11,12</i>), огляд екзегетичних досліджень: <i>Проголошення неминучості суду: «про відплату по заслугам» (2:13-16 – 3:1-15).</i>	2	–
41	Книга пророка Овдія. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: <i>пророцтво «про суд над Едомом», зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Проголошення неминучості суду: «про відплату по заслугам» (1:15-21).</i>	1	–
42	Книга пророка Йони. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>молитва Йони (2 гл.), богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (Матвія 12:40 – Йона 2:1), огляд екзегетичних досліджень: «Йона та ніневітяни» (3:1-10).</i>	2	1
43	Книга пророка Міхея. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: <i>пророцтво про народження "Владики" в Віфлеємі (Міхея 5: 2-5), зв'язок з Новим Завітом (Матвія 2:4-6 – Міхея 5:2), огляд екзегетичних досліджень: Полеміка Бога</i>	1	1

	<i>зі Своім народом: «Було тобі виявлено, о людино, що добре» (6:1-8).</i>		
44	Книга пророка Наума. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: пророцтво про суд над Ніневією, зв'язок з Новим Завітом.	1	–
45	Книга пророка Авакума. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>пісня Авакума (3 гл.)</i> , богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (<i>Рим. 1:17; Гал. 3:11 – Ав. 2:4</i>), огляд екзегетичних досліджень: <i>Другий діалог Авакума з Богом (1:12-2:20)</i> .	2	1
46	Книга пророка Софонії. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Пророцтво «про великий "День Господній"» (1:1-18-2:1-3)</i> .	1	1
47	Книга пророка Огії. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (<i>Євр. 12:26 – Ог. 2:6, 21</i>), огляд екзегетичних досліджень: <i>Слово Бога [перше послання] до правителів Юдеї: «Чому "Мій Дім" та ваше життя "збурені"?» (1:1-15)</i> .	1	–
48	Книга пророка Захарії. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>символічна частина (1- 6 гл.) та пророча (7-14 гл.)</i> , богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (<i>Матвія 21:5; Івана 12:15 – Захарії 9:9; Матвія 27:9 – Захарії 11, 12; Івана 19:37 – Захарії 12:10</i>), огляд екзегетичних досліджень: <i>"Питання</i>	2	–

	<i>поста": "який він ???" + причинно-наслідковий зв'язок: "покарання" (7:1-14).</i>		
49	Книга пророка Малахії. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Заветом (<i>Матвія 11:10; Марка 1:2 – Малахії 3:1; Луки 1:17 – Малахії 4:5, 6; Римлянам 9:13 – Малахії 1, 2</i>), огляд екзегетичних досліджень: <i>"Нарікання народу" (3:6-12).</i>	2	1
50	Пророчі неканонічні книги. Вступ: короткий огляд неканонічних пророчих книг. Книга пророка Варуха. Лист Єремії. Третя книга Ездри.	1	1
51	Пророчі апокрифи. Одкровення Варуха. Апокриф пророка Єремії. Одкровення Ездри. Життя пророків (Імена пророків ...). Мучеництво Ісаї. Вознесіння Ісаї.	1	–
Разом за семестр:		56	17
<i>Четвертий семестр (ДФН) / Четвертий курс, 10 сесія (ЗФН)</i>			
52	Вступ до розділу «Писання (Ктувім)». Огляд книг, що входять у розділ «Писання (Ктувім)»: число та склад книг, автори, особливості літературної форми, коло ідей літератури мудрості: <i>вчення про два шляхи, вчення про Премудрість.</i>	2	–
53	Книга Псалмів-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>класифікація псалмів Г. Гункеля.</i>	2	0,5
54	Книга Псалмів-2. Богословське та моральне значення: <i>пророцтва про Месію, зв'язок з Новим Заветом, огляд екзегетичних досліджень: Хто гідний стати перед Господом? (Пс.15), «Господь то мій Пастир» (Пс.22).</i>	2	0,5
55	Книга приповістей Соломонових-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові	2	0,5

	особливості: <i>māšāl</i> – притча, гімн про доблесну дружину 31:10-31.		
56	Книга приповістей Соломонових-2. Богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Пролог (1:1-7), Благословіння (блаженства) мудрості (3:13-18), Шляхи мудрих і шляхи безбожних (4:10-19).</i>	2	0,5
57	Книга Йова-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, неканонічна частина книги.	2	0,5
58	Книга Йова-2. Зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Пролог (1:1-3:1), Друга промова Яхве: «Поглянь на могутність творіння Мого» (40:6-41:26), Друга відповідь Йова: «Каюсь в поросі й попелі» (42:1-6), Епілог: виправдання Йова перед друзями та публічне виправдання Йова (42: 7-17).</i>	4	0,5
59	Пісня над піснями. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>šîr</i> – пісня, богословське та моральне значення книги, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Опис краси нареченої: слова нареченого (4:1-7), Опис краси нареченої: слова царя (6:4-10), Характер і сила любові: слова нареченої(8: 5-7).</i>	2	1
60	Книга Рут. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, історичне охоплення подій, богословське і моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Вибір Руги, який був зроблений через любов до Нооми (1:6-18), Вчинення викупу Боазом (4:1-15).</i>	2	1
61	Плач Єремії.	2	–

	Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>qîṭā – плач</i> , богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, близькосхідні паралелі, огляд екзегетичних досліджень: <i>Третій плач Єремії (3:1-18), Надія Єремії (3:19-39), Молитва Єремії (3:40-66)</i> .		
62	Книга Екклезіястова-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>māšāl – притча; діатриба</i> .	2	–
63	Книга Екклесіястова-2. Богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Філософська лірична поема «про марність усіх людських зусиль» (Еккл.1:1-11), Божественна влада над усіма подіями (2:24-3:15), Практична порада для нормального, правильно-організованого життя людини (6:10-7:14), Насолода життям до приходу старості (11:9-12:8)</i> .	2	–
64	Книга Естер-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій	2	0,5
65	Книга Естер-2. Неканонічні частини книги, богословське та моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: <i>Повалення цариці Ваіті (1:10-22), Піднесення Естер до положення цариці (2:1-20), Встановлення свята Пурим (9:20-32)</i> .	2	0,5
66	Книга (пророка) Даниїла-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, історичне охоплення подій.	2	0,3
67	Книга (пророка) Даниїла-2. Неканонічні частини книги, богословське і моральне значення: <i>пророцтво про седмиці</i>	2	0,3

	9:24-27 гл., есхатологія, зв'язок з Новим Заповітом.		
68	Книга (пророка) Даниїла-3. Огляд екзегетичних досліджень: <i>Верховна влада Бога в житті царя Навуходносора (3:31-4:34), Верховна влада Бога в рішенні долі царя Валтасара (5:1-30).</i>	2	0,4
69	Книга (пророка) Даниїла-4. Огляд екзегетичних досліджень: <i>Верховна влада Бога над дикими звірами за царя Дарія (5:31-6:28), Пророцьке видіння чотирьох звірів (7:1-28), Пророцьке видіння барана та козла (8:1-27).</i>	2	–
70	Книга Ездри. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, богословське і моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: <i>Завершення будівництва Храму та святкування Пасхи (6:13-22), Попередні дані про Ездру та його прихід до Єрусалиму (7:1-10).</i>	3	1
71	Книга Неемії. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, богословське і моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: <i>Покликання Неемії (1:1-11), Оповідання «про читання книги Мойсеєвого Закону» (8:1-18).</i>	3	–
72	Перша книга хроніки. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, богословське і моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: <i>Молитва Ябеца (4:9-10), Розподіл Давидом священників на черги для священнослужіння при скинії храму (24:1-19), Заповіт Давида щодо храму (28:1-10), Заклик до вірності (29:1-9).</i>	4	–
73	Друга книга хроніки.	4	–

	<p>Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, неканонічні частини книги, богословське і моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: <i>Явлення Бога Соломонові (1:7-12), Заступницька молитва Соломона (6:22-42), Справляння свята Пасхи при Єзекії (30:1-31:1), Гріх та покаєння Манасії (33:1-20). Покаєнна (неканонічна) молитва Манасії (36 гл.).</i></p>		
74	<p>Історичні неканонічні книги: Перша книга Макавеїв. Загальні відомості про книги Макавеїв. Назва книги. Автор, час, оригінальна мова книги. Мета написання книги. Композиція книги та її зміст. Хронологічні рамки оповіді. Повстання Маттафії. Подвиги Юди та Йонатана Маккавеїв. Правління Симона Маккавея. Історичне значення та повчальний авторитет книги.</p>	2	0,4
75	<p>Друга книга Макавеїв. Автор, час і мета написання книги. Композиція книги та її зміст. Хронологічні рамки оповіді. Релігійно-моральний стан юдеїв та гоніння при Антіохі Єпіфані. Подвиги Юди Маккавея. Історичне значення та повчальний авторитет книги.</p>	2	0,2
76	<p>Третя книга Макавеїв. Автор, час, оригінальна мова книги. Мета написання книги. Композиція книги та її зміст. Хронологічні рамки оповіді. Гоніння на юдеїв при царюванні Птоломея IV Филопатора. Причина гоніння. Історія гоніння. Благополучний результат гоніння. Історичне значення та навчальний авторитет книги.</p> <p>Друга книга Ездри. Назва, автор та час написання книги. Ставлення Другої книги Ездри до книг Хронік, Першої книги Ездри та книги Неемії.</p>	2	—

	Зміст та композиція книги. Недостовірні місця у Другій книзі Ездри.		
77	Книга Товита. Назва, автор та час написання книги Товита. Композиція книги та її зміст. Історичне і моральне значення книги.	2	0,2
78	Книга Юдит. Назва книги Юдит. Зміст та композиція книги. Перемоги Олоферна і облога Ветилуї. Подвиг Юдит. Походження книги і проблема історичної достовірності подій книги Юдит.	2	0,2
79	Апокрифи розділу «Писання (Ктувім)». Псалми Соломона. Оди Соломона. Четверта книга Макавеїв.	2	–
Разом за семестр:		64	9
Усього годин:		174	36

8. Теми семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин д.в.	Кількість годин з.в.
<i>Другий семестр (ДФН) / Четвертий курс, 11 сесія (ЗФН)</i>			
1	Історія оригінального тексту Старого Завіту-1. Історія пунктуації. Історія консонантного біблійного тексту. Історія вокалізації біблійного тексту.	2	–
2	Історія оригінального тексту Старого Завіту-2. Самарянське П'ятикнижжя. Рукописи з околиць Мертвого моря (Кумранські рукописи). Історія переписування біблійних текстів масоретами.	2	1
3	Історія перекладів книг Старого Завіту-1. Екзапли Орігена. Таргуми на П'ятикнижжя та Пророків. Пешітто. Старолатинський переклад. Вульгата.	2	1
4	Історія перекладів книг Старого Завіту-2. Історія рукописного тексту Слов'янського перекладу. Геннадіївська, Острозька та Єлизаветинська Біблії.	2	–

5	Історія перекладів книг Старого Завіту-3. Історія російських та українських перекладів Біблії.	2	1
6	Історія канону Старого Завіту. Історія канону Старого Завіту у традиціях християнської Церкви: у православній, католицькій та протестантських традиціях. Погляди православних, католицьких та протестантських богословів на книги, що не входять до складу канону. Неканонічні, другоканонічні та апокрифічні книги.	2	2
7	Географія Старого Завіту. Території «Родючого Півмісяця»: держави Месопотамії (Межиріччя) та Леванту.	2	1
8	Народи старого Завіту. Народи Стародавніх держав Близького Сходу: <i>єгиптяни, шумери, аккадці, вавілоняни, асирійці.</i>	2	1
9	Вступ до П'ятикнижжя (Тори). Існування проблем походження текстів (авторства) П'ятикнижжя: <i>поняття про біблійну критику, теорія Графа-Вельгаузена, або теорія чотирьох джерел.</i> Критичні гіпотези про походження книги Повторення Закону: <i>теорія Де Ветте, «Девтерономічна історія» М. Нота.</i> Традиційний погляд на походження П'ятикнижжя.	2	1
10	Перша книга Мойсея: Буття-1. Покликання Аврама. Заповіт Господа з Аврамом. Доля Содому й Гомори. Жертвоприношення Ісака.	2	1
11	Перша книга Мойсея: Буття-2. З'явлення Бога Якову в Бет-Елі. Історія переселення Якова до Бет-Елу. Історія патріарха Йосипа. «Благословіння» Рувиму, Симеону, Левію та Юді.	2	1
12	Друга книга Мойсея: Вихід. Історія та покликання Мойсея. Єгипетські кари. Сінайський заповіт. Святиня – Скінія.	2	1

13	Третя книга Мойсея: Левит. Види та значення жертв: цілопалення, за гріх, безкровна, мирна і жертва за провину. Старозавітнє священство: висвячення Аарона та його синів, закони про життя священників.	2	1
14	Четверта книга Мойсея: Числа. Перший перепис. Закон про назіра (назорєя). Балак та Валаам. Відступництво в Шіттімі. Другий перепис. Розподіл Обіцяного Краю.	2	–
15	П'ята книга Мойсея: Повторення Закону. Третє звернення Мойсея (Повт. Зак. 27-30): <i>веління про оновлення Завіту, проголошення благословінь та проклять, підбиття підсумку вимогам Завіту.</i> Від Мойсея до Ісуса Навина (Повт. Зак. 31-34 гл.): <i>призначення Навина, передача Закону та смерть Мойсея.</i>	2	–
Разом за семестр:		30	12
<i>Третій семестр (ДФН) / Четвертий курс, 11-12 сесії (ЗФН)</i>			
16	Вступ до розділу «Пророки (Невім)». Коло ідей пророчої літератури: <i>захист єдинобожжя, пророцтва «про "Месію"», пророцтва «про настання "Дня Господнього" (есхатологія)», викриття порушень Закону та норм соціальної справедливості.</i>	2	1
17	Книга Ісуса Навина (Книга Єгошуї). Чудовий перехід через Йордан. Камені свідoctва для справляння Пасхи. Здобуття Єрихону. Здобуття міста Аю. Жертовник у гілеадському краї. Заповіт Ісуса Навина.	2	1
18	Книга Суддів. Судді Девора та Барак. Суддя Іфтах. Суддя Самсон. Історія Михи. Історія огидного вчинку Веніамінових синів.	2	–
19	Перша книга Самуїла. Суддя і первосвященик Ілій. Смерть Ілія та його синів. Історія пророка Самуїла. Давид і Голіаф, біблійний текст та історична дійсність. Помазання Давида та його взаємини з Саулом.	2	–
20	Друга книга Самуїла.	2	1

	Взяття Єрусалима і історичне значення цієї події. Зовнішня і внутрішня політика царя Давида. Повстання Авесалома: основні етапи. Перепис населення, його причини та наслідки.		
21	Перша книга царів-1. Основні риси внутрішньої та зовнішньої політики царя Соломона. Єрусалимський Храм, його богословське значення. Причини поділу Ізраїльського царства. Релігійні реформи Єровоама I в Ізраїлі.	2	1
22	Перша книга царів-2. Проблеми хронології періоду розділеної монархії. Порівняльний аналіз економіки та внутрішньої політики Ізраїлю і Юдеї. Взаємовідносини ізраїльських царів та пророків. Взаємовідносини юдейських царів та пророків.	2	1
23	Друга книга царів. Ізраїль та Юдея у 2-й половині IX століття до Р. Х. Ізраїль та Юдея у 1-й половині VIII століття до Р. Х. Ізраїль та Юдея у 2-й половині VIII століття до Р. Х. (до 722 р.). Падіння Самарії. Юдейське царство у 2-й половині VII – на початку VI століття. Падіння Єрусалиму.	2	–
24	Композиція книги пророка Ісаї. Історія питання про єдність книги Ісаї. Гіпотеза Второісаї. Гіпотеза Третоісаї. Відділи Протоісаї, які критики вважають більш пізнішими додаваннями. Аргументи на користь єдиного автора.	2	1
25	Пісні про «Отрока Господнього». Аналіз виразу «Отрок Господній» та його вживання у Старому Завіті. Іс.42: 1-4 – Перша пісня про «Отрока Яхве». Іс.49: 1-6 – Друга пісня про «Отрока Яхве». Іс.50: 3-9 – Третя пісня про «Отрока Яхве». Іс.52: 13-15 – 53: 1-12 – Четверта пісня про «Отрока Яхве».	2	1

	Юдейська інтерпретація образу «Отрока Яхве».		
26	Бачення нового Єрусалиму та Храму у книзі пророка Єзекіїля. Опис нового Єрусалиму. Опис Храму. Найвні відмінності Храму Єзекіїля від Першого та Другого Храму. Обов'язки священиків у новому Храмі.	2	1
27	Промови проти Ассирії у книгах доповнених пророків. Пророче слово Ісаї проти ассірійців. Пророцтво Софонії про Ніневію. Опис загибелі Ніневії у пророка Наума. Причини падіння Ассирії в книзі пророка Наума.	2	1
28	Вчення пророків про «День Яхве». Уявлення про «День Господній» в Ізраїлі у VIII столітті до Р. Х. Вчення пророків Амоса і Осії про «День Господній». «День Господній» – основна тема книги Софонії. Малахія та Йоїл про «День Господній».	2	2
29	Тема «залишку Ізраїлю» у книгах пророків. Вчення про «залишок» у пророків VIII століття до Р. Х. Вчення пророка Ісаї про «залишок». Тема спасіння «залишка» у книгах пророків VII – початку VI століття до Р. Х. «Залишок» у книгах післяполонних пророків.	2	–
30	Єдність книги пророка Захарії. Загальні доводи проти єдності книги Захарії. Гіпотеза про складання Зах. 9-14 у період до полону. Думки про появу Зах. 9-14 в період еллінізму. Доводи на користь єдності автора книги.	2	1
Разом за семестр:		30	12
<i>Четвертий семестр (ДФН) / Четвертий курс, 12 сесія (ЗФН)</i>			
31	Вступ до розділу «Писання (Ктувім)». Основні закони і форми біблійної поезії. Біблійні паралелізми: а) синонімічний. б)	2	1

	антітетичний. в) синтетичний, г) хіастичний. Строфи, акrostих, асонанс, алітерація, метр.		
32	Книга Псалмів-1. Історичний і культурний фон. Історія тлумачення. Заголовки та технічні терміни. Музичний супровід псалмів.	2	1
33	Книга Псалмів-2. Давньоєврейські псалми та релігійна лірика стародавнього Близького Сходу: риси подібності та відмінності. Вчення Псалмів про засоби Богопізнання Вчення Псалмів про властивості Бога: святість, вічність, повсюдність, всемогутність, всезнання.	2	1
34	Книга приповістей Соломонових. Книга приповістей Соломонових та релігійна лірика стародавнього Близького Сходу: риси подібності та відмінності. Поняттійний апарат книги приповістей Соломонових та його словесне оформлення. Картина світу книги приповістей Соломонових: Бог та мудрість, людина та її "шлях". Мудрість життєва і премудрість Божа в книзі приповістей Соломонових.	2	1
35	Книга Йова. Давньоєврейський Йов і стародавні "йови" на Близькому Сході: спільне та відмінне. Учасники драми в книзі Йова. Сенс страждань праведного Йова Проблема зла по книзі Йова.	2	1
36	Пісня над піснями. Традиції тлумачення книги Пісні над піснями: юдейська та християнські традиції тлумачення. Пісня над піснями та близькосхідна любовна лірика.	2	—
37	Книга Екклезіястова. Картина світу книги Екклезіястова та її послання – урок. Широкий та вузький контексти книги Екклезіястова. Пояснення епілогу книги Екклезіястова (моральний, есхатологічний та сотеріологічний аспекти).	2	1

38	Книга (пророка) Даниїла. Традиційна точка зору про походження книги Даниїла та позитивні свідчення на її користь. Доводи на користь пізнього датування книги Даниїла: поділ за змістом та мовою, опис війн між Птолемеями та Селевкідами. Доводи на користь пізнього датування книги Даниїла: уявні історичні неточності в тексті книги. Зіставлення книги Даниїла з юдейськими апокаліпсами міжзавітного періоду. Датування неканонічних відділів книги Даниїла.	2	1
39	Повчальні неканонічні книги: Премудрість Соломона. Найменування та мова книги. Особистість автора. Структура та зміст книги. Пророцтва в книзі. Вчення про Премудрість. Вчення про види і форми ідолопоклонства.	2	0,5
40	Премудрість Ісуса, сина Сіраха. Найменування, структура та зміст книги. Час походження та автор книги. Початковий текст книги та її грецький переклад. Вчення про Премудрість. Моральне вчення книги.	2	0,5
Разом за семестр:		20	8
Усього годин:		80	32

9. Теми практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин д.в.	Кількість годин з.в.
<i>Другий семестр (ДФН) / Четвертий курс, 11 сесія (ЗФН)</i>			
1	Перша книга Мойсея: Буття. Проведення екзегетичного дослідження: <i>Оповідання про Якова у Пенуїлі (32:23-33).</i>	2	–
2	Четверта книга Мойсея: Числа. Проведення екзегетичного дослідження: <i>Оповідання про воду із скелі (20:1-13).</i>	2	1
3	П'ята книга Мойсея: Повторення Закону. Проведення екзегетичного дослідження: <i>Соціальні закони «про повагу до гідності»</i>	2	1

	людини, а також про приходьків, сиріт та вдов» (24:10-22).		
Разом за семестр:		6	2
<i>Третій семестр (ДФН)</i>			
4	Книга Ісуса Навина (Книга Єгошуї). Проведення екзегетичних досліджень: <i>Веління Ісусу Навину (1:1-9), Спадок Калева – Хеврон (14:6-15).</i>	2	–
5	Перша книга царів. Проведення екзегетичного дослідження: <i>Оповідання «про пророка Міхея та царя Ахава» (22:1-40).</i>	2	–
Разом за семестр:		4	–
<i>Четвертий семестр (ДФН) / Четвертий курс, 12 сесія (ЗФН)</i>			
6	Книга Псалмів. Проведення екзегетичних досліджень: <i>«Про два шляхи» (Пс.1), Покаянна молитва (Пс.50).</i>	2	2
7	Книга приповістей Соломонових. <i>Числові Притчі (30:7-33).</i>	1	–
8	Книга Йова. Проведення екзегетичного дослідження: <i>3 останньої відповіді Йова своїм друзям: поема «про Мудрість» (28:1-28).</i>	1	–
9	Книга (пророка) Даниїла. Проведення екзегетичного дослідження: <i>Верховна влада Бога над дикими звірами за царя Дарія (5:31-6:28).</i>	2	–
Разом за семестр:		6	2
Усього годин:		16	4

10. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин д.в.	Кількість годин з.в.
<i>Другий семестр (ДФН) / Четвертий курс (ЗФН)</i>			
1	Основні відомості про Біблію.	2	3
2	Історія оригінального тексту Старого Завіту.	8	6
3	Історія перекладів книг Старого Завіту.	8	9
4	Історія канону Старого Завіту.	4	9
5	Географія Старого Завіту.	6	9

6	Народи старого Завіту.	4	6
7	Релігійні погляди народів старозавітного періоду.	4	6
8	Вступ до П'ятикнижжя Мойсея.	4	3
9	Перша книга Мойсея: Буття.	14	9
10	Друга книга Мойсея: Вихід.	8	9
11	Третя книга Мойсея: Левит.	6	6
12	Четверта книга Мойсея: Числа.	8	9
13	П'ята книга Мойсея: Повторення Закону.	10	9
14	Апокрифічні книги.	4	3
Разом за семестр:		90	96
<i>Третій семестр (ДФН) / Четвертий курс (ЗФН)</i>			
15	Вступ до розділу «Пророки (Невім)».	4	3
16	Книга Ісуса Навина (Книга Єгошуї).	7	9
17	Книга Суддів.	7	9
18	Перша книга Самуїла.	5	9
19	Друга книга Самуїла.	5	9
20	Перша книга царів.	9	9
21	Друга книга царів.	5	9
22	Книга пророка Ісаї.	9	9
23	Книга пророка Єремії.	5	9
24	Книга пророка Єзекіїля.	6	9
25	Книга пророка Осії.	2	9
26	Книга пророка Йоїла.	1	3
27	Книга пророка Амоса.	2	3
28	Книга пророка Овдія.	1	3
29	Книга пророка Йони.	2	3
30	Книга пророка Міхея.	3	6
31	Книга пророка Наума.	3	3
32	Книга пророка Авакума.	2	6
33	Книга пророка Софонії.	3	3
34	Книга пророка Огії.	1	3
35	Книга пророка Захарії.	4	6
36	Книга пророка Малахії.	2	3
37	Пророчі неканонічні книги.	1	3
38	Пророчі апокрифи.	1	3
Разом за семестр:		90	141
<i>Четвертий семестр (ДФН) / Четвертий курс (ЗФН)</i>			
39	Вступ до розділу «Писання (Ктувім)».	4	3
40	Книга Псалмів.	10	12

41	Книга приповістей Соломонових.	7	9
42	Книга Йова.	9	12
43	Пісня над піснями.	4	3
44	Книга Рут.	2	6
45	Плач Єремії.	2	6
46	Книга Екклезіястова.	6	9
47	Книга Естер.	4	9
48	Книга (пророка) Даниїла.	12	12
49	Книга Ездри.	3	9
50	Книга Неємії.	3	9
51	Перша книга хроніки.	4	9
52	Друга книга хроніки.	4	9
53	Повчальні неканонічні книги.	4	9
54	Історичні неканонічні книги.	10	12
55	Апокрифи розділу «Писання (Ктувім)».	2	3
Разом за семестр:		90	141
Усього годин:		270	378

11. Вимоги викладача

При вивченні дисципліни «Старий Завіт» необхідно спиратися на конспекти та рекомендовану основну і допоміжну літературу. Вітається використання інших джерел з альтернативними поглядами на ті чи інші питання задля формування продуктивної дискусії.

Від студента очікується:

- регулярне відвідування занять (відвідування контрольних заходів є обов'язковим);
- явка на заняття без запізнення;
- систематичне засвоєння навчального матеріалу;
- якісна підготовка виступів на семінарських заняттях, активна участь в обговоренні дискусійних питань;
- своєчасне звітування про результати самостійної роботи;
- відпрацювання пропущених семінарських занять;
- дотримання норм академічної доброчесності.

Дотримання норм академічної доброчесності є загальною вимогою для студентів ТХІ. Згідно з «Положенням про академічну доброчесність», в Таврійському християнському інституті» категорично заборонено списування і плагіат. У разі виявлення факту порушення студент отримує незадовільну оцінку і повинен повторно скласти екзамен або виконати

завдання. При повторних порушеннях, беручи до уваги моральний аспект проблеми, до студента можуть бути застосовані дисциплінарні заходи.

12. Студенти з особливими потребами

Студенти, що претендують на врахування їхніх особливих навчальних потреб, повинні заздалегідь повідомити про це секретаря навчального відділу, надавши відповідну медичну документацію.

13. Види контролю і система нарахування балів

При вивченні дисципліни застосовується поточний та підсумковий семестровий форми контролю. Також передбачено контроль засвоєння навчального матеріалу, винесеного на самостійну роботу.

Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться в формі оціювання виступів та обговорення навчальних питань на семінарських заняттях.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного іспиту під час екзаменаційної сесії або усного заліку; термін можна дізнатися з графіку навчального процесу. Обсяг навчального матеріалу, який виноситься на Іспит, або залік, відповідає робочій програмі дисципліни.

14. Види контролю і система накопичення балів для денної форми навчання (ДФН)

№	Види контрольного заходу	Кількість контр. заходів	Кількість балів за 1 захід	Усього балів
1	Виступ на семінарському занятті	40	0-0,5	0-20
2	Участь у дискусії на семінарському занятті	40	0-0,25	0-10
3	Перевірка готовності до практичного заняття	8	0-0,25	0-2
4	Виконання практичної роботи	8	0-0,5	0-4
5	Письмова робота	4	0-6	0-24
6	Залік	1	0-10	0-10
7	Іспит	2	0-15	0-30
	Разом:			100

15. Види контролю і система накопичення балів для заочної форми навчання (ЗФН)

№	Види контрольного заходу	Кількість контр. заходів	Кількість балів за 1 захід	Усього балів
1	Виступ на семінарському занятті	16	0-1	0-16
2	Участь у дискусії на семінарському занятті	16	0-0,5	0-8
3	Перевірка готовності до практичного заняття	2	0-1	0-2
4	Виконання практичної роботи	2	0-1	0-2
5	Письмова робота	4	0-8	0-32
6	Іспит	2	0-20	0-40
	Разом:			100

16. Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою Інституту	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

17. Плани семінарських занять

Семінар 1

Тема: Історія оригінального тексту Старого Завіту-1 (2 год. / –)

План

1. Історія пунктуації біблійного тексту
2. Історія вокалізації біблійного тексту
3. Історія консонантного біблійного тексту

Рекомендована література:

Основна:

Юнгер П.А. Введение в Ветхий Завет. Общее историко-критическое введение в Священные Ветхозаветные книги. Кн.1. М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 2003.

Додаткова:

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 2

Тема: Історія оригінального тексту Старого Завіту-2 (2 год. / 1 год.)

План

1. Самарянське П'ятикнижжя
2. Рукописи з околиць Мертвого моря (Кумранські рукописи)
3. Історія переписування біблійних текстів масоретами

Рекомендована література:

Основна:

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Юнгер П.А. Введение в Ветхий Завет. Общее историко-критическое введение в Священные Ветхозаветные книги. Кн.1. М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 2003.

Додаткова:

Амусин И.Д. Находки у Мертвого моря. М.: Наука, 1964.

Как возникла Библия... Пер. с немецк. Игоря Реймера. CLV, 1992:103-141.

Кырлежев Александр. (Научн. ред.). Сокровище в сосудах глиняных. Руководство по экumenической герменевтике. Пер. с англ. Сумм Любови. М.: ББИ св. Апостола Андрея, 2000.

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семинар 3

Тема: Історія перекладів книг Старого Завіту-1 (2 год. / 1 год.)

План

1. Екзапли Орігена
2. Таргуми на П'ятикнижжя та Пророків
3. Пешітто
4. Старолатинський переклад
5. Вульгата

Рекомендована література:

Основна:

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Юнгер П.А. Введение в Ветхий Завет. Общее историко-критическое введение в Священные Ветхозаветные книги. Кн.1. М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 2003.

Додаткова:

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семинар 4

Тема: Історія перекладів книг Старого Завіту-2 (2 год. / –)

План

1. Історія рукописного тексту Слов'янського перекладу.
2. Геннадіївська, Біблія
3. Острозька Біблія
4. Єлизаветинська Біблія

Рекомендована література:

Основна:

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Юнгер П.А. Введение в Ветхий Завет. Общее историко-критическое введение в Священные Ветхозаветные книги. Кн.1. М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 2003.

Додаткова:

Библия в духовной жизни, истории и культуре России и православного славянского мира. К 500-летию Геннадиевской Библии. Сборник материалов международной конференции. Москва, 21-26 сентября 1999 г. *Приложение к журналу «Страницы»*. М.: ББИ Св. ап. Андрея, 2001.

Чистович И.А. История перевода Библии на русский язык. Репринтное воспроизведение издания 1899 г. М.: РБО, 1997.

Семинар 5

Тема: Історія перекладів книг Старого Завіту-3 (2 год. / 1 год.)

План

1. Історія російських перекладів Біблії.
2. Історія українських перекладів Біблії.

Рекомендована література:

Основна:

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Юнгеров П.А. Введение в Ветхий Завет. Общее историко-критическое введение в Священные Ветхозаветные книги. Кн.1. М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 2003.

Додаткова:

Как возникла Библия... Пер. с немец. Игоря Реймера. CLV, 1992:103-141.

Чистович И.А. История перевода Библии на русский язык. Репринтное воспроизведение издания 1899 г. М.: РБО, 1997.

Семинар 6

Тема: Історія канону Старого Завіту (2 год. / 2 год.)

План

1. Історія канону Старого Завіту у православній традиції християнської Церкви. Погляди православних богословів на книги, що не входять до складу канону. Неканонічні книги.
2. Історія канону Старого Завіту у католицькій традиції християнської Церкви. Погляди католицьких богословів на книги, що не входять до складу канону. Другоканонічні книги.
3. Історія канону Старого Завіту у протестантських традиціях християнської Церкви. Погляди протестантських богословів на книги, що не входять до складу канону. Апокрифічні книги.

Рекомендована література:

Основна:

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мангано М. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. С заметками по истории толкования Ветхого Завета и истории библейской археологии. Пер. с англ. К. Назарова. М.: Духовна академия апостола Павла, 2007.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Юнгеров П.А. Введение в Ветхий Завет. Общее историко-критическое введение в Священные Ветхозаветные книги. Кн.1. М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 2003.

Додаткова:

Вашольц Роберт. Библия Ветхозаветной Церкви. Текстовые свидетельства каноничности Ветхого Завета. *Коллоквиум в монографиях*. Пер. с англ. Терёхина Евгения. Черкассы: Коллоквиум, 2007.

Как возникла Библия... Пер. с немец. Игоря Реймера. CLV, 1992:103-141.

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 7

Тема: Географія Старого Завіту (2 год. / 1 год.)

План

1. Шумерське царство та Акадське царство
2. Ассірія – одна з держав Межиріччя
3. Вавілон – одна з держав Межиріччя
4. Елам – одна з держав Межиріччя
5. Сирія, Фінікія та Палестина – держави Стародавнього Леванту.

Рекомендована література:

Основна:

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Додаткова:

Азимов Айзек. Земля Ханаанская. Родина иудаизма и христианства. *Научно-популярная библиотека*. Пер. с англ. Игоревского Л.А. М.: Центрполиграф, 2006.

Анати Эммануэль. Палестина до древних евреев. *Загадки древних цивилизаций*. Пер. с англ. Давыдовой А.Б. М.: Центрполиграф, 2007.

Веллард Джеймс. Вавилон. Расцвет и гибель города Чудес. *Загадки древних цивилизаций*. Пер. с англ. Перфильева О.И. М.: Центрполиграф, 2003.

Гуляев В.И. Шумер. Вавилон. Ассирия: 5000 лет истории. *Сокровенная история цивилизаций*. М.: Алетейа, 2005.

Кленгель-Брандт Эвелин. Древний Вавилон. *Популярная историческая библиотека*. Пер. с нем. Святского Б.М. Смоленск: Русич, 2001.

Ковалев. А.А. Месопотамия до Саргона Аккадского. Древнейшие этапы истории. *Orientalia: Труды Института восточных культур*. Выпуск 2. М.: РГГУ, 2002.

Крамер Самюэль. Шумеры. Первая цивилизация на Земле. *Загадки древних цивилизаций*. Пер. с англ. Милосердовой А.В. М.: Центрполиграф, 2002.

- Кузищин В.И. (Ред.). История Древнего Востока. М.: Высшая школа, 2003.
- Саггс Х. Вавилон и Ассирия. *Быт, религия, культура*. Пер. с англ. Карповой Л.А. М.: Центрполиграф, 2004.
- Тураев Б.А. История Древнего Востока. *История культуры*. Мн.: Харвест, 2004.
- Харден Дональд. Финикийцы. Основатели Карфагена. *Загадки древних цивилизаций*. Пер. с англ. Игоревского Л.А. М.: Центрполиграф, 2004.
- Царёва Г.И. (Ред.). Ассирия. Вавилон. Древние царства Востока. *Цивилизации*. М.: Издательство Царёва В.П., 2002.

Семинар 8

Тема: Народы старого Завета (2 год. / 1 год.)

План

1. Народы Стародавних держав Ближнего Востока: *египтяне*
2. Народы Стародавних держав Ближнего Востока: *шумеры*
3. Народы Стародавних держав Ближнего Востока: *аккадцы*
4. Народы Стародавних держав Ближнего Востока: *аввильоняне*
5. Народы Стародавних держав Ближнего Востока: *асирійці*

Рекомендована література:

Основна:

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Додаткова:

Азимов Айзек. Египтяне. От древней цивилизации до наших дней. *Научно-популярная библиотека*. Пер. с англ. Игоревского Л.А. М.: Центрполиграф, 2007.

Альдред Сирил. Египтяне. Великие строители пирамид. *Загадки древних цивилизаций*. Пер. с англ. Якушиной М.К. М.: Центрполиграф, 2004.

Кленгель-Брандт Эвелин. Древний Вавилон. *Популярная историческая библиотека*. Пер. с нем. Святского Б.М. Смоленск: Русич, 2001.

Ковалев. А.А. Месопотамия до Саргона Аккадского. Древнейшие этапы истории. *Orientalia: Труды Института восточных культур*. Выпуск 2. М.: РГГУ, 2002.

Крамер Самюэль. Шумеры. Первая цивилизация на Земле. *Загадки древних цивилизаций*. Пер. с англ. Милосердовой А.В. М.: Центрполиграф, 2002.

Саггс Х. Вавилон и Ассирия. *Быт, религия, культура*. Пер. с англ. Карповой Л.А. М.: Центрполиграф, 2004.

Царёва Г.И. (Ред.). Ассирия. Вавилон. Древние царства Востока. *Цивилизации*. М.: Издательство Царёва В.П., 2002.

Семинар 9

Тема: Вступ до П'ятикнижжя Мойсея (2 год. / 1 год.)

План

1. Критичні гіпотези про походження книги Повторення Закону: *теорія Де Ветте*
2. Критичні гіпотези про походження книги Повторення Закону: *«Девтерономічна історія» М. Нота*
3. Теорія Графа-Велльгаузена

Рекомендована література:

Основна:

- Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.
- Мангано М. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. С заметками по истории толкования Ветхого Завета и истории библейской археологии. Пер. с англ. К. Назарова. М.: Духовна академия апостола Павла, 2007.
- Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Додаткова:

- Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 10

Тема: Перша книга Мойсея: Буття-1 (2 год. / 1 год.)

План

1. Покликання Аврама
2. Заповіт Господа з Аврамом
3. Доля Содому й Гомори
4. Жертвоприношення Ісака

Рекомендована література:

Основна:

- Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.
- Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Пятикнижие. Т.1. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаassy: Коллоквиум, 2010.
- Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.
- Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.
- Смит Джеймс. Пятикнижие. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2009.
- Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Прокопенко Алексей. Бытие: Комментарий. Из. 2-е. – СПб.: Библия для всех, 2014. – 591 с.

Рууп Юджин Ф. Книга Бытие. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.2. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Славянский библейский комментарий. Современная евангельская перспектива. Гл. Ред. С. Санников. – К.: ЕААА, 2016. – 1840 с.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.

Шифман И.Ш. Ветхий Завет и его мир. *Библеистика и Иудаика.* СПб.: Изд-во СПбГУ, 2007.

Щедровицкий Д.В. Введение в Ветхий Завет. Пятикнижие. Т.1-3. М.: Теревинф, 2001.

Семінар 11

Тема: Перша книга Мойсея: Буття-2 (2 год. / 1 год.)

План

1. З'явлення Бога Якову в Бет-Елі
2. Історія переселення Якова до Бет-Елу
3. Історія патріарха Йосипа
4. «Благословіння» Рувиму, Симеону, Левію та Юді

Рекомендована література:

Основна:

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Пятикнижие. Т.1. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2010.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Пятикнижие. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2009.

Додаткова:

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Прокопенко Алексей. Бытие: Комментарий. Из. 2-е. – СПб.: Библия для всех, 2014. – 591 с.

Рууп Юджин Ф. Книга Бытие. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.2. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Славянский библейский комментарий. Современная евангельская перспектива. Гл. Ред. С. Санников. – К.: ЕААА, 2016. – 1840 с.

- Уолтон Джон Х., Мэтьюз Виктор Х., Чавалес Марк У. Библейский культурно-исторический комментарий. Ветхий Завет. *Энциклопедия христианства*. Часть 1. Пер. с англ. Батухтиной Т.Г., Платуновой А.П. СПб.: Мирт, 2003.
- Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.
- Щедровицкий Д.В. Введение в Ветхий Завет. Пятикнижие. Т.1-3. М.: Теревинф, 2001.

Семинар 12

Тема: Друга книга Мойсея: Вихід (2 год. / 1 год.)

План

1. Історія та покликання Мойсея
2. Єгипетські кари
3. Сінайський заповіт
4. Святиня – Скінія

Рекомендована література:

Основна:

- Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.
- Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Пятикнижие. Т.1. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкассы: Коллоквиум, 2010.
- Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.
- Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.
- Смит Джеймс. Пятикнижие. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2009.
- Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

- Еллисон Г.Л. Книга Исход. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.3. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1992.
- Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.
- Славянский библейский комментарий. Современная евангельская перспектива. Гл. Ред. С. Санников. – К.: ЕААА, 2016. – 1840 с.
- Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.
- Щедровицкий Д.В. Введение в Ветхий Завет. Пятикнижие. Т.1-3. М.: Теревинф, 2001.

Семінар 13

Тема: Третя книга Мойсея: Левит (2 год. / 1 год.)

План

1. Види та значення жертв: цілопалення, за гріх
2. Види та значення жертв: безкровна, мирна і жертва за провину
3. Старозавітнє священство: висвячення Аарона та його синів
4. Закони про життя священників

Рекомендована література:

Основна:

- Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.
- Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Пятикнижие. Т.1. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2010.
- Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.
- Смит Джеймс. Пятикнижие. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2009.
- Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

- Мэйз Джеймс Л. Книга Левит и книга Чисел. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.4. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.
- Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.
- Славянский библейский комментарий. Современная евангельская перспектива. Гл. Ред. С. Санников. – К.: ЕААА, 2016. – 1840 с.
- Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.
- Щедровицкий Д.В. Введение в Ветхий Завет. Пятикнижие. Т.1-3. М.: Теревинф, 2001.

Семінар 14

Тема: Четверта книга Мойсея: Числа (2 год. / –)

План

1. Перший перепис.
2. Закон про назіра (назоря).
3. Балак та Валаам.
4. Відступництво в Шіттімі.
5. Другий перепис.
6. Розподіл Обіцяного Краю.

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мэйз Джеймс Л. Книга Левит и книга Чисел. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.4. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.

Смит Джеймс. Пятикнижие. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2009.

Додаткова:

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Мэйз Джеймс Л. Книга Левит и книга Чисел. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.4. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.

Славянский библейский комментарий. Современная евангельская перспектива. Гл. Ред. С. Санников. – К.: ЕААА, 2016. – 1840 с.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.

Щедровицкий Д.В. Введение в Ветхий Завет. Пятикнижие. Т.1-3. М.: Теревинф, 2001.

Семінар 15

Тема: П'ята книга Мойсея: Повторення Закону (2 год. / –)

План

1. Третє звернення Мойсея (Повт. Зак. 27-30): *веління про оновлення Завіту, проголошення благословінь та проклять, підбиття підсумку вимогам Завіту.*
2. Від Мойсея до Ісуса Навина (Повт. Зак. 31-34 гл.): *призначення Навина, передача Закону та смерть Мойсея.*

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Смит Джеймс. Пятикнижие. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2009.

Додаткова:

- Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.
- Пэйн Дэвид Ф. Книга Второзаконие. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.5. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1992.
- Славянский библейский комментарий. Современная евангельская перспектива. Гл. Ред. С. Санников. – К.: ЕААА, 2016. – 1840 с.
- Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.
- Щедровицкий Д.В. Введение в Ветхий Завет. Пятикнижие. Т.1-3. М.: Теревинф, 2001.

Семінар 16

Тема: Вступ до розділу «Пророки (Невім)» (2 год. / 1 год.)

План

1. Коло ідей пророчої літератури: *захист єдинобожжя*
2. Коло ідей пророчої літератури: *пророцтва «про "Месію"»*
3. Коло ідей пророчої літератури: *пророцтва «про настання "Дня Господнього" (есхатологія)»*
4. Коло ідей пророчої літератури: *викриття порушень Закону та норм соціальної справедливості*

Рекомендована література:

Основна:

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Шифман И.Ш. Ветхий Завет и его мир. *Библеистика и Иудаика.* СПб.: Изд-во СПбГУ, 2007.

Семінар 17

Тема: Книга Ісуса Навина (Книга Єгошуї) (2 год. / 1 год.)

План

1. Чудовий перехід через Йордан
2. Каміні свідоства та справляння Пасхи
3. Здобуття Єрихону
4. Здобуття міста Аю
5. Жертовник у гілеадському краї

6. Заповіт Ісуса Навина

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Исторические книги. Т.2. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаassy: Коллоквиум, 2011.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Исторические Книги Ветхого Завета. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2012.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

Аульд А. Грейм. Книги Иисуса Навина, Судей, Руфь. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.6. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Соколов Арсений, игумен. Книга Иисуса Навина. – СПб.: Издательский дом «Познание», 2017. – с. 272.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.

Семінар 18

Тема: Книга Суддів (2 год. / –)

План

1. Судді Девора та Барак
2. Суддя Іфтах
3. Суддя Самсон
4. Історія Михи
5. Історія огидного вчинку Веніамінових синів

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Исторические книги. Т.2. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаassy: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Исторические Книги Ветхого Завета. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2012.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

Аульд А. Грейм. Книги Иисуса Навина, Судей, Руфь. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.6. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Брэнсон Р. Книга Судей Израилевых. *Комментарии Весприанской традиции*. Пер. М.А. Думчева. – СПб.: Христианское общество «Библия для всех», Изд. «Вера и святость», 2012. – 236 с.

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 19

Тема: Перша книга Самуїла (2 год. / –)

План

1. Судья і первосвященик Ілій. Смерть Ілія та його синів
2. Історія пророка Самуїла
3. Давид і Голіаф, біблійний текст та історична дійсність
4. Помазання Давида та його взаємини з Саулом

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Исторические книги. Т.2. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Исторические Книги Ветхого Завета. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2012.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

- Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.
- Пэйн Дэвид Ф. Первая и Вторая книги Царств. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.7. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.
- Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Семинар 20

Тема: Друга книга Самуїла (2 год. / 1 год.)

План

1. Взяття Єрусалима і історичне значення цієї події
2. Зовнішня і внутрішня політика царя Давида
3. Повстання Авесалома: основні етапи
4. Перепис населення, його причини та наслідки

Рекомендована література:

Основна:

- Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика.* Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.
- Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Исторические книги. Т.2. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2011.
- Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.
- Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.
- Смит Джеймс. Исторические Книги Ветхого Завета. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2012.
- Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

- Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.
- Пэйн Дэвид Ф. Первая и Вторая книги Царств. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.7. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.
- Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Семинар 21

Тема: Перша книга царів-1 (2 год. / 1 год.)

План

1. Основні риси внутрішньої та зовнішньої політики царя Соломона
2. Єрусалимський Храм, його богословське значення
3. Причини поділу Ізраїльського царства
4. Релігійні реформи Єровоама I в Ізраїлі

Рекомендована література:

Основна:

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Исторические книги. Т.2. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Исторические Книги Ветхого Завета. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2012.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

Аульд А. Грейм. Третья и Четвертая книги Царств. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.8. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Семінар 22

Тема: Перша книга царів-2 (2 год. / 1 год.)

План

1. Проблеми хронології періоду розділеної монархії
2. Порівняльний аналіз економіки та внутрішньої політики Ізраїлю і Юдеї
3. Взаємовідносини ізраїльських царів та пророків
4. Взаємовідносини юдейських царів та пророків

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Исторические книги. Т.2. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Исторические Книги Ветхого Завета. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2012.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

Аульд А. Грейм. Третья и Четвертая книги Царств. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.8. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Семінар 23

Тема: Друга книга царів (2 год. / –)

План

1. Израїль та Юдея у 2-й половині IX століття до Р. Х.
2. Израїль та Юдея у 1-й половині VIII століття до Р. Х.
3. Израїль та Юдея у 2-й половині VIII століття до Р. Х. (до 722 р.). Падіння Самарії
4. Юдейське царство у 2-й половині VII – на початку VI століття. Падіння Єрусалиму

Рекомендована література:

Основна:

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Исторические Книги Ветхого Завета. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2012.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

Аульд А. Грейм. Третья и Четвертая книги Царств. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.8. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Семинар 24

Тема: Композиція книги пророка Ісаї (2 год. / 1 год.)

План

1. Історія питання про єдність книги Ісаї
2. Гіпотеза Второісаї
3. Гіпотеза Тритоісаї
4. Відділи Протоісаї, які критики вважають більш пізнішими додаваннями
5. Аргументи на користь єдиного автора

Рекомендована література:

Основна:

- Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.
- Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Большие пророки. Т.4. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкассы: Коллоквиум, 2012.
- Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.
- Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.
- Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

- Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.
- Сойэр Джон Ф.А. Книга пророка Исаии I и II. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.13. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.
- Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.
- Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семинар 25

Тема: Пісні про «Отрока Господнього» (2 год. / 1 год.)

План

1. Аналіз виразу «Отрок Господній» та його вживання у Старому Завіті
2. Іс.42: 1-4 – Перша пісня про «Отрока Яхве»
3. Іс.49: 1-6 – Друга пісня про «Отрока Яхве»
4. Іс.50: 3-9 – Третя пісня про «Отрока Яхве»
5. Іс.52: 13-15 – 53: 1-12 – Четверта пісня про «Отрока Яхве»
6. Юдейська інтерпретація образу «Отрока Яхве»

Рекомендована література:

Основна:

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Большие пророки. Т.4. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаскы: Коллоквиум, 2012.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Сойэр Джон Ф.А. Книга пророка Исаии I и II. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.13. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Семінар 26

Тема: Бачення нового Єрусалиму та Храму у книзі пророка Єзекіїля (2 год. / 1 год.)

План

1. Опис нового Єрусалиму
2. Опис Храму
3. Наявні відмінності Храму Єзекіїля від Першого та Другого Храму
4. Обов'язки священників у новому Храмі

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика.* Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Большие пророки. Т.4. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаскы: Коллоквиум, 2012.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Хауи Карл Г. Книги пророков: Иезекииля и Даниила. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.16. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 27

Тема: Промови проти Ассирії в книгах доповнених пророків (2 год. / 1 год.)

План

1. Пророчє слово Ісаї проти ассирійців
2. Пророцтво Софонії про Ніневію
3. Опис загибелі Ніневії у пророка Наума
4. Причини падіння Ассирії в книзі пророка Наума

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Большие пророки. Т.4. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2012.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Додаткова:

Майерс Хоуард Джейкоб М., Гейли дж. Хоуард Джеймс. Книги малых пророков: Осии, Иоила, Амоса, Авдия, Ионы, Михея, Наума, Аввакума, Софони, Аггея, Захарии, Малахии. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.17 и Т.18. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Семінар 28

Тема: Вчення пророків про «День Яхве» (2 год. / 2 год.)

План

1. Уявлення про «День Господній» в Ізраїлі у VIII столітті до Р. Х.
2. Вчення пророків Амоса і Осії про «День Господній»
3. «День Господній» – основна тема книги Софонії
4. Малахія та Йоїл про «День Господній»

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Малые пророки. Т.5. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкассы: Коллоквиум, 2012.

Додаткова:

Майерс Хоуард Джейкоб М., Гейли дж. Хоуард Джеймс. Книги малых пророков: Осии, Иоила, Амоса, Авдия, Ионы, Михея, Наума, Аввакума, Софони, Аггея, Захарии, Малахии. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.17 и Т.18. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Семінар 29

Тема: Тема «залишку Ізраїлю» в книгах пророків (2 год. / –)

План

1. Вчення про «залишок» у пророків VIII століття до Р. Х.
2. Вчення пророка Ісаї про «залишок»
3. Тема спасіння «залишка» у книгах пророків VII – початку VI століття до Р. Х.
4. «Залишок» у книгах післяполонних пророків

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Малые пророки. Т.5. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкассы: Коллоквиум, 2012.

Додаткова:

Майерс Хоуард Джейкоб М., Гейли дж. Хоуард Джеймс. Книги малых пророков: Осии, Иоила, Амоса, Авдия, Ионы, Михея, Наума, Аввакума, Софони, Аггея, Захарии, Малахии. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.17 и Т.18. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Семінар 30

Тема: Єдність книги пророка Захарії (2 год. / 1 год.)

План

1. Загальні доводи проти єдності книги Захарії
2. Гіпотеза про складання Зах. 9-14 у період до полону
3. Думки про появу Зах. 9-14 в період еллінізму
4. Доводи на користь єдності автора книги

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Додаткова:

Майерс Хоуард Джейкоб М., Гейли Дж. Хоуард Джеймс. Книги малых пророков: Осии, Иоила, Амоса, Авдия, Ионы, Михея, Наума, Аввакума, Софони, Аггея, Захарии, Малахии. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.17 и Т.18. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Семінар 31

Тема: Вступ до розділу «Писання (Ктувім)» (2 год. / 1 год.)

План

1. Основні закони і форми біблійної поезії
2. Біблійні параллелизми: а) синонімічний, б) антитектичний, в) синтетичний, г) хіастичний
3. Строфи, акростих, асонанс, алітерація, метр

Рекомендована література:

Основна:

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Додаткова:

Десницкий Андрей. Поэтика библейского параллелизма. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. ап. Андрея, 2007.

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Семінар 32

Тема: Книга Псалмів-1 (2 год. / 1 год.)

План

1. Історичний і культурний фон
2. Історія тлумачення
3. Заголовки та технічні терміни
4. Музичний супровід палмів

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Вейнберг И.П. Писания. *Введение в Танах*. Ч.4. М.: Мосты Культуры, 2005.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Литература мудрости. Т.3. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Семінар 33

Тема: Книга Псалмів-2 (2 год. / 1 год.)

План

1. Давньоєврейські псалми та релігійна лірика стародавнього Близького Сходу: риси подібності та відмінності
2. Вчення Псалмів про засоби Богопізнання
3. Вчення Псалмів про властивості Бога: святість, вічність, повсюдність, всемогутність, всезнання

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Вейнберг И.П. Писания. *Введение в Танах*. Ч.4. М.: Мосты Культуры, 2005.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Литература мудрости. Т.3. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2011.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Додаткова:

- Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.
- Руодс Арнольд Б. Книга Псалмов. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.9. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.
- Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.
- Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика.* М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семинар 34

Тема: Книга приповістей Соломонових (2 год. / 1 год.)

План

1. Книга приповістей Соломонових та релігійна лірика стародавнього Близького Сходу: риси подібності та відмінності
2. Поняттійний апарат книги приповістей Соломонових та його словесне оформлення
3. Картина світу книги приповістей Соломонових: Бог та мудрість, людина та її «шлях»
4. Мудрість життява і премудрість Божа в книзі приповістей Соломонових

Рекомендована література:

Основна:

- Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика.* Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.
- Вейнберг И.П. Писания. *Введение в Танах.* Ч.4. М.: Мосты Культуры, 2005.
- Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Литература мудрости. Т.3. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкассы: Коллоквиум, 2011.
- Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.
- Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.
- Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

- Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.
- Райлерсдам Дж. Курт. Книги Притчей Соломоновых, Екклесиаста, Песни Песней Соломона. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.10. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Семинар 35

Тема: Книга Йова (2 год. / 1 год.)

План

1. Давньоєврейський Йов і стародавні «йови» на Близькому Сході: спільне та відмінне
2. Учасники драми в книзі Іова
3. Сенс страждань праведного Йова
4. Проблема зла по книзі Йова

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Вейнберг И.П. Писания. *Введение в Танах*. Ч.4. М.: Мосты Культуры, 2005.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Литература мудрости. Т.3. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаassy: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

Кэли Бальмер Г. Книги Ездры, Неемии, Есфирь, Иова. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.10. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1992.

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. Современная библеистика. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семинар 36

Тема: Пісня над піснями (2 год. / –)

План

1. Традиції тлумачення книги Пісні над піснями: юдейська та християнські традиції тлумачення
2. Пісня над піснями та близькосхідна любовна лірика.

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Вейнберг И.П. Писания. *Введение в Танах*. Ч.4. М.: Мосты Культуры, 2005.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Литература мудрости. Т.3. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкассы: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Райлерсдам Дж. Курт. Книги Притчей Соломоновых, Екклесиаста, Песни Песней Соломона. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.10. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 37

Тема: Книга Екклесіястова (2 год. / 1 год.)

План

1. Картина світу книги Екклесіястова та її послання – урок
2. Широкий та вузький контексти книги Екклесіястова
3. Пояснення епілогу книги Екклесіястова (моральний, есхатологічний та сотеріологічний аспекти)

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Вейнберг И.П. Писания. *Введение в Танах*. Ч.4. М.: Мосты Культуры, 2005.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Литература мудрости. Т.3. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкассы: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – German office, 1991.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет. Часть 2.* СПб.: Мирт, 2000.

Райлерсдам Дж. Курт. Книги Притчей Соломоновых, Екклесиаста, Песни Песней Соломона. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.10. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Семинар 38

Тема: Книга (пророка) Даниїла (2 год. / 1 год.)

План

1. Традиційна точка зору про походження книги Даниїла та позитивні свідчення на її користь
2. Доводи на користь пізнього датування книги Даниїла: поділ за змістом та мовою, опис війн між Птолемеями та Селевкідами
3. Доводи на користь пізнього датування книги Даниїла: уявні історичні неточності в тексті книги
4. Зіставлення книги Даниїла з юдейськими апокаліпсами міжзавітного періоду
5. Датування неканонічних відділів книги Даниїла

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика.* Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Вейнберг И.П. Писания. *Введение в Танах.* Ч.4. М.: Мосты Культуры, 2005.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Юнгер П.А. Введение в Ветхий Завет. Частное историко-критическое введение в Священные Ветхозаветные книги. Кн.2. М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 2003.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет. Часть 2.* СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика.* М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 39

Тема: Повчальні неканонічні книги: Премудрість Соломона (2 год. / 0,5 год.)

План

1. Найменування та мова книги
2. Особистість автора
3. Структура та зміст книги
4. Пророцтва в книзі
5. Вчення про Премудрість
6. Вчення про види і форми ідолопоклонства

Рекомендована література:

Основна:

Дюмулен П. Премудрость Соломона. Для чего жить? М: Паолине, 2006. – 102 с.

Додаткова:

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 40

Тема: Премудрість Ісуса, сина Сіраха (2 год. / 0,5 год.)

План

1. Найменування, структура та зміст книги
2. Час походження та автор книги
3. Початковий текст книги та її грецький переклад
4. Вчення про Премудрість
5. Моральне вчення книги

Рекомендована література:

Основна:

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Мудрость Иисуса Сираха. Ветхий Завет. Пер. с древнегреч. Пер. В.Н. Кузнецовой. М.: Фонд им. А. Меня. Общедоступный православный ун-т, он. А. Менем, 2006. – 176 с.

Рождественский А.П. Книга Премудрости Иисуса сына Сирахова. Репринт. СПб.: Типография Меркушева, 1911.

Додаткова:

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

18. Теми письмових робіт

Робота № 1 – розбір уривка (1,5 – 2 стор.)

Виберіть один з нижче перерахованих уривків, і **виконайте** наступне завдання по конкретному уривку:

1. **Складіть план уривка:** його змісту та змісту, в якому стоїть цей уривок (тобто яким чином даний уривок пов'язаний з усією книгою в цілому та подіями, які описані до та після уривка)
2. **Назвіть головну ідею уривка. Поясніть,** чому вважаєте, що ваш вибір є правильним та **поясніть,** яким чином даний уривок ілюструє та розвиває цю ідею
3. ***Що відкривається нам у цьому уривку про Бога та про людей:*** їх дії, природу та мотиви, які ними рухають?
4. ***Які дві теми містить уривок?*** **Знайдіть** два приклади цих тем та **назвіть** їх
5. ***Яке застосування даного уривка*** ви могли б дати для сучасного християнина?
6. Якби вам потрібно було б проповідувати (або вчити) з цього уривку, на ***які чотири моменти*** ви звернули б увагу? Ваші пункти повинні бути засновані на самому уривку та на тому, чому навчив вас даний уривок

Буття	Вихід	Левит	Числа	Повторення Закону
Бут.22:1-19	Вих.3:1 – 4:17	Лев.10:1-7	Чис.12:1-15	ПЗак.1:19-46
Бут.35:1-15	Вих.14:11-25	Лев.19:1-18	Чис.14:11-25	ПЗак.4:15-40
Бут.45:1-28	Вих.32:1-14	Лев.25:35-55	Чис.27:12-23	ПЗак.10:12-22

Робота № 2 – осмислення життя царів Юдейського царства (1,5 – 2 стор.)

1. ***Прочитайте книги*** Царів та ***складіть*** список **всіх царів Юди**, включаючи Саула, Давида та Соломона.
2. ***Оцініть*** кожного царя за шкалою від 1 до 10 в залежності від того, наскільки гарним або поганим царем ви його вважаєте, - відповідно до критеріїв, які встановлі Старим Завітом для царів та вождів (1 – найгірший, 10 – найкращий).
3. ***Зобразіть*** свою думку графічно у вигляді діаграми або таблиці.
4. ***Надайте пояснення*** своєї точки зору (в одному – двох реченнях) щодо оцінювання кожного з царів.

Робота № 3-4 – проведення порівняльного аналізу (3 – 5 стор.)

1. Порівняльний аналіз Біблійних образів Даниїла та Естер.
2. Порівняльний аналіз Біблійних образів Юди Макавея та Юдіт.

Примітки:

* Практичні завдання повинні бути виконані на підставі прочитання першоджерел – канонічних та неканонічних текстів: книги Даниїла, книги Естер, I – II книг Макавеїв, книги Юдит.

** При виконанні практичних завдань по канонічним та не канонічним текстам Святого Письма бажано звернути увагу на ряд допоміжних питань:

1. Чому про цю людину знадобилося розповідати в Біблії?
2. Якими позитивними та / або якими негативними якостями ця людина відрізняється?
3. Чому можна навчитися на прикладі її життя?
4. Це зразок для наслідування, застереження або і те, і інше?
5. Який є внесок цієї людини в справу Божу?

19. Екзаменаційні питання

Другий семестр. Перший рік навчання (ДФН) / 11 сесія (ЗФН)

1. Зміст Біблії. Способи розуміння і пояснення Святого Письма.
2. Канон Старого Завіту. Розподіл священного тексту на великі та малі відділи (глави та вірші).
3. Робота масоретів над священним текстом Старого Завіту. Грецькі переклади священних текстів Старого Завіт.
4. Російські та українські переклади священних текстів Старого Завіту.
5. Проблема авторства П'ятикнижжя. Загальні відомості про П'ятикнижжя. Склад, найменування в різних канонах, загальний зміст.
6. Загальна характеристика книги Буття. Найменування книги Буття. Передбачуваний час, місце та мета написання книги. Розподіл книги за змістом.
7. Книга Буття: творіння (по днях творіння); сучасні боголовські теорії творіння сіту.
8. Книга Буття: творіння людини; два оповідання про створення людини; образ та подоба Божа в людині.
9. Книга Буття: життя прабатьків в раю; гріхопадіння та його наслідки; обітниця про Спасителя.
10. Книга Буття: потомство Адама; Каїн і Авель; релігійно-моральний стан допотопного людства.
11. Книга Буття: всесвітній потоп; порятунок Ноя з сімейством; Ной та його сини.
12. Книга Буття: вавілонське стовпотворіння та розсіювання народів.
13. Книга Буття: Авраам.
14. Книга Буття: Лот та його сім'я; загибель Содому і Гоморри.
15. Книга Буття: Ісаак.

16. Книга Буття: Ісав і Яків.
17. Книга Буття: Йосип.
18. Книга Вихід: найменування книги, час, місце та мета написання книги; розподіл книги за змістом.
19. Книга Вихід: поневолення євреїв в Єгипті після смерті Йосипа; чому змінилося ставлення єгиптян до євреїв після смерті Йосипа?; сучасні теорії.
20. Книга Вихід: народження Мойсея; обставини його позбавлення від смерті; вчинки Мойсея
щодо братів; втеча з Єгипту. Життя в Мідіяні; шлюб та народження дітей.
21. Книга Вихід: покликання Мойсея на Хориві; відправлення в Єгипет; зустріч з Аароном;
чудеса Мойсея перед фараоном; кари єгипетські, їх послідовність.
22. Ім'я Боже в юдейській традиції.
23. Книга Вихід: Великдень і вихід євреїв з Єгипту до Синаю (Вих.12-19).
24. Книга Вихід: шлях до Синаю; Синайське законодавство по книзі Вихід (Вих.20-24; 32-35).
25. Книга Вихід: пристрій скинії, установа священства та богослужіння.
26. Книга Левіт: найменування книги та мета написання книги; розподіл книги за змістом.
27. Книга Левіт: поняття про жертву; постанови про жертвопринесення; види жертвопринесення; закони про священство (Лев.8-10).
28. Книга Левіт: старозавітне вчення про святість; постанови про свята Господні; закони про суботні та ювілейні роки; постанови по відношенню до ближніх.
29. Книга Чисел: найменування книги та мета написання книги; розподіл книги за змістом.
30. Книга Чисел: перший перепис народу Мойсеєм; порядок проходження станів; обов'язки левитів, їх обчислення; Великдень в пустелі; відправлення від Синая.
31. 40-літнє мандрування єврейського народу по пустелі: виведення води зі скелі; мідний змій; жезл Аарона; друге обчислення Ізраїлю; посвячення Ісуса Навина.
32. Книга Повторення Закону: найменування книги та мета написання книги; порівняльний аналіз Десяти Заповідей по книгам Вихід та Повторення Закону.
33. Книга Повторення Закону: Закон прокляття та благословіння (Втор.27-28); настанови Мойсея Ісусу Навину та Ізраїлю (Втор.31); викривально-пророча пісня Мойсея, її зміст (Втор.32); смерть Мойсея.

Третій семестр. Другий рік навчання (ДФН)

1. Поняття про пророків та пророцтва.

2. Старозавітний профетизм до пророків-письменників. Покликання, види пророчих одкровенень і способи пророчої проповіді.
3. Відмінність справжніх пророків від непокликаних пророків та язичницьких віщунів.
4. Книги пророків-письменників: число, біблійний і хронологічний порядок пророчих книг.
5. Автор книги Ісуса Навина і час її написання. Джерела книги. Поділ на частини.
6. Зміст першої частини книги Ісуса Навина.
7. Огляд змісту другої і третьої частин книги Ісуса Навина.
8. Автор книги Суддів і час її написання. Поняття про суддів Ізраїля. Розподіл книги на частини.
9. Огляд діяльності основних суддів Ізраїлю: Девори та Варака, Гедеона та Іфтаха, Самсона. Ставлення до царської влади автора книги Суддів. Відомості про інших суддів Ізраїлю.
10. Авторство та час написання I – II книг Самуїла. Джерела книг. Поділ книг на частини.
11. Огляд I книги Самуїла. Історія Самуїла, Саула та Давида. Запровадження інституту царської влади.
12. Зміст II книги Самуїла. Огляд царювання Давида. Повстання Авесалома. Пророцтво Натана про затвердження дому Давидового.
13. Авторство і час написання I – II книг Царств. Джерела книг. Поділ книг на частини.
14. I книга Царств. Огляд царювання Соломона. Побудова храму в Єрусалимі. Цариця Шеви і торгівля Соломона.
15. I книга Царств. Поділ царства на Юдейське та Ізраїльське: причини та наслідки. Огляд історії царств.
16. Діяльність пророка Іллі. Ахав і Єзавель.
17. Діяльність пророків Іллі та Єлисея в Ізраїлі. Що таке «пророчі школи»?
18. Падіння Ізраїлю: причини та наслідки. Пророк Ісая і цар Єзекія. Падіння Юдейського царства: причини і наслідки.
19. Відомості про пророка Амоса та його служіння. Склад і зміст книги. Пророцтво Амоса про відновлення занепакої скинії Давидової: (9. 11-15).
20. Відомості про пророка Осії та час його служіння. Шлюб Осії (1.2 – 3.5). Питання тлумачення. Послання Осії (4.1 – 14.9).
21. Біблійне свідчення про пророка Йону. Склад і зміст книги. Питання тлумачення та часу походження книги.
22. Особистість і служіння пророка Міхея. Склад і зміст книги. Пророцтво про народження Месії у Віфлеємі (5.2 – 5.5).
23. Відомості про пророка Ісаю та час його служіння. Склад та зміст книги. Питання авторства книги.
24. Основні теми навчання книги пророка Ісаї.

25. Пісні Отрока Господнього в книзі пророка Ісаї: перша пісня (42.1-9), б) друга пісня (49.1-7), в) третя пісня (50.4-9), г) четверта пісня (52.13-15; 53.1-12).
26. Особистість, служіння та епоха пророка Єремії. Склад та план книги в масоретському тексті та тексті перекладу 70-ти. Покликання Єремії до пророчого служіння (1 гл.).
27. Месіанські місця в книзі пророка Єремії (23 гл .; 31 гл.). Основні теми навчання книги.
28. Відомості про пророка Софонію та час його служіння. Склад та зміст книги. Месіанські місця пророцтва Софонії (1.14-18; 3.9 -15).
29. Особистість та служіння пророка Йоїла. Склад та зміст книги. Пророцтво про послання дарів Святого Духа «на всяку плоть».
30. Відомості про пророка Наума. Склад та зміст книги. Месіанські риси книги пророка Наума.
31. Особистість та служіння пророка Авакума. Склад та зміст книги.
32. Час та місце служіння пророка Овдія. Склад та зміст книги. Месіанські риси книги пророка Овдія.
33. Вступ до книги пророка Єзекіїля (відомості про пророка та час його служіння).

11 сесія (ЗФН)

34. Поняття про пророків та пророцтва.
35. Старозавітний профетизм до пророків-письменників. Покликання, види пророчих одкровень і способи пророчої проповіді.
36. Відмінність справжніх пророків від непокликаних пророків та язичницьких віщунів.
37. Книги пророків-письменників: число, біблійний і хронологічний порядок пророчих книг.
38. Автор книги Ісуса Навина і час її написання. Джерела книги. Поділ на частини.
39. Зміст першої частини книги Ісуса Навина.
40. Огляд змісту другої і третьої частин книги Ісуса Навина.
41. Автор книги Суддів і час її написання. Поняття про суддів Ізраїля. Розподіл книги на частини.
42. Огляд діяльності основних суддів Ізраїлю: Девори та Варака, Гедеона та Іфтаха, Самсона. Ставлення до царської влади автора книги Суддів. Відомості про інших суддів Ізраїлю.
43. Авторство та час написання I – II книг Самуїла. Джерела книг. Поділ книг на частини.
44. Огляд I книги Самуїла. Історія Самуїла, Саула та Давида. Запровадження інституту царської влади.

45. Зміст II книги Самуїла. Огляд царювання Давида. Повстання Авесалома. Пророцтво Натана про затвердження дому Давидового.
46. Авторство і час написання I – II книг Царств. Джерела книг. Поділ книг на частини.
47. I книга Царств. Огляд царювання Соломона. Побудова храму в Єрусалимі. Цариця Шеви і торгівля Соломона.
48. I книга Царств. Поділ царства на Юдейське та Ізраїльське: причини та наслідки. Огляд історії царств.
49. Діяльність пророка Іллі. Ахав і Єзавель.
50. Діяльність пророків Іллі та Єлісея в Ізраїлі. Що таке «пророчі школи»?

20. Залікові питання

Четвертий семестр. Другий рік навчання (ДФН) / 12 сесія (ЗФН)

1. Книги розділу Ктувім: місце в Святому Письмі; їх відмінні особливості.
2. Псалтир: найменування книги; надписання псалмів в єврейській Біблії та в Септуагінті; особливості нумерації в єврейській та християнській традиціях; структура та розподіл книги за змістом.
3. Авторство та час написання псалмів. Значення надписання в атрибуції псалмів. Месіанські пророцтва Псалтиря.
4. Похвально-подячні та повчальні псалми: приклади і основні теми.
5. Книга приповістей Соломонових: загальні відомості; укладачі притч; авторство Соломона.
6. Книга приповістей Соломонових: особливості змісту та форми; співвіднесеність притч Соломона з євангельськими притчами: схожість та відмінність.
7. Притчі Соломона: вчення про Бога та Божествену Премудрість; моральне вчення книги.
8. Книга Йова: назва книги; час і місце життя Іова; час написання книги; її авторство і канонічна гідність; форма книги та розподіл на розділи.
9. Книга Йова: зміст і ідея прологу; діалоги Йова з друзями; побудова діалогів; зміст та аргументація в промовах Йова і його друзів.
10. Книга Йова: мови Елігу; мови Господа; зміст і значення епілогу; неканонічні місця книги.
11. Книга Пісня над піснями: назва книги; письменник, час та мета написання книги; справжність та канонічна гідність; огляд змісту та істинний сенс книги.
12. Книга Рут: авторство та час написання; звичай левіратного шлюбу; історичне значення книги.

13. Книга Плач Єремії: назва та форма викладу книги; авторство та час написання; основний зміст книги.
14. Книга Екклезіястова: назва книги, авторство, час складання, канонічність; головний предмет книги та мета її написання; основні теми книги Екклесіаста; пояснення епілогу книги.
15. Книга Естер: авторство книги, час і мета її написання; оповідання про чудесне позбавлення юдеїв від винищення; встановлення свята «Пурим».
16. Книга Даниїла: епоха Даниїла та його служіння; склад книги в єврейській та грецькій Бібліях; авторство книги і її мова; основний зміст книги.
17. Історична частина книги Даниїла: отроцтво Даниїла; сон Навуходносора; юдейські мужі в палахкотючої огненній печі; божевілля Навуходносора; бенкет Валатасара; Даниїл в рові лева.
18. Месіанські пророцтва книги Даниїла: бачення чотирьох звірів; бачення барана та козла; бачення великої битви; об'явлення про 70 седмиць.
19. Неканонічні місця книги Даниїла та їх автентичність.
20. Книга Ездри: авторство книги та час написання; огляд зміту книги; головний предмет оповідання – два повернення юдеїв з Вавілона; зв'язок книги з книгою Хронік.
21. Книга Неємії: авторство книги та час написання; огляд зміту книги; головний предмет розповіді – відновлення Єрусалима та життя народу на основі теократії.
22. Перша та Друга книги Хронік: назва та місце в каноні; час написання; особливості викладу історії в цих книгах; короткий зміст книг.
23. Поняття про неканонічні та апокрифічні книги (історичні та поетичні) Старого Завіту.
24. Перша книга Макавеїв: назва книги, час написання та її авторство; мова книги; короткий зміст книги.
25. Перша книга Макавеїв: характеристика еллінізму та боротьба з ним іудеїв під керівництвом Маккавеїв; значення та авторитет книги.
26. Друга книга Макавеїв: автор книги, час її написання, мова; оригінальний зміст книги в порівнянні з Першою книгою.
27. Третя книга Макавеїв: авторство, час написання книги, мова; зв'язок книги з 1 і 2 книгами Макавеїв – по епосу, по схожості подій; авторитет книги та її повчальне значення.
28. Друга книга Ездри: назва книги та її авторство; час написання; близькість змісту книги до книг: Ездри, Неємії та 2 Хронік; історичне та моральне значення книги.
29. Книга Товита: назва книги та її авторство; час написання і первісна мова книги; зміст книги, її історичне і моральне значення.
30. Книга Юдит: проблема історичності оповідання книги Юдит та час її походження; короткий зміст книги.

31. Книги Премудрості Соломона: час написання, авторство та мова; структура та зміст книги; пророцтва в книзі та вчення про Премудрість; вчення про походження ідолопоклонства.
32. Книга Премудрості Ісуса, сина Сираха: час написання, авторство та мова; структура та зміст книги; моральне вчення; відмінність від книги Премудрості Соломона; рівні розуміння премудрості; умови придбання премудрості; джерело істинної премудрості.
33. Псалми Соломона, Оди Соломона, Четверта книга Макавеїв: авторство, час написання книг, мова; короткий зміст книг.

12 сесія (ЗФН)

34. Падіння Ізраїлю: причини та наслідки. Пророк Ісаїя і цар Єзекія. Падіння Юдейського царства: причини і наслідки.
35. Відомості про пророка Амоса та його служіння. Склад і зміст книги. Пророцтво Амоса про відновлення занепакої скинії Давидової: (9. 11-15).
36. Відомості про пророка Осії та час його служіння. Шлюб Осії (1.2 – 3.5). Питання тлумачення. Послання Осії (4.1 – 14.9).
37. Біблійне свідчення про пророка Йону. Склад і зміст книги. Питання тлумачення та часу походження книги.
38. Особистість і служіння пророка Міхея. Склад і зміст книги. Пророцтво про народження Месії у Віфлеємі (5.2 – 5.5).
39. Відомості про пророка Ісаю та час його служіння. Склад та зміст книги. Питання авторства книги.
40. Основні теми навчання книги пророка Ісаї.
41. Пісні Отрока Господнього в книзі пророка Ісаї: перша пісня (42.1-9), б) друга пісня (49.1-7), в) третя пісня (50.4-9), г) четверта пісня (52.13-15; 53.1-12).
42. Особистість, служіння та епоха пророка Єремії. Склад та план книги в масоретському тексті та тексті перекладу 70-ти. Покликання Єремії до пророчого служіння (1 гл.).
43. Месіанські місця в книзі пророка Єремії (23 гл .; 31 гл.). Основні теми навчання книги.
44. Відомості про пророка Софонію та час його служіння. Склад та зміст книги. Месіанські місця пророцтва Софонії (1.14-18; 3.9 -15).
45. Особистість та служіння пророка Йоїла. Склад та зміст книги. Пророцтво про послання дарів Святого Духа «на всяку плоть».
46. Відомості про пророка Наума. Склад та зміст книги. Месіанські риси книги пророка Наума.
47. Особистість та служіння пророка Авакума. Склад та зміст книги.
48. Час та місце служіння пророка Овдія. Склад та зміст книги. Месіанські риси книги пророка Овдія.

49. Вступ до книги пророка Єзекіїля (відомості про пророка та час його служіння).

21. Література до курсу

Основна:

Біблійні переклади:

Тора:

1. Книга Исход: Древнеславянский полный (четий) текст по спискам XIV – XVI веков / Сост. Т.Л. Вилкул. – Москва: Квадрига, 2015. – 380 с. – (исторические памятники).
2. Пятикнижие и Гафтарот. Ивритский текст с русским переводом и классическим комментарием «Сончино» / Сост. комм. д-р. Й. Герц; пер. текста Торы П. Гиль; пер. комм. З. Мешков. – Москва – Иерусалим: Гешарим, 1999 – 5759. – 1456 с.
3. Пятикнижие с толкованием РаШИ. В начале (Берешит) / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим: Швут Ами, 2006. – 573 с.
4. Пятикнижие с толкованием РаШИ. В пустыне (Бемидбар) / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим: Швут Ами, 2007. – 425 с.
5. Пятикнижие с толкованием РаШИ. И воззвал (Ваикра) / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим: Швут Ами, 2006. – 378 с.
6. Пятикнижие с толкованием РаШИ. Имена (Шмот) / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим: Швут Ами, 2006. – 535 с.
7. Пятикнижие с толкованием РаШИ. Речи (Дварим) / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим: Швут Ами, 2005. – 389 с.
8. Тора: Пятикнижие Моисеево. Новый перевод Священного Писания с глоссами и вариантами разночтений / Пер. и прим. А. Гендлер. – WWW.EBOOKSHUK.COM, VardaBooks, 2015. – 382 с.
9. Тора. Пятикнижие Моисеево. С комментарием рабби Шломо Ицхаки (Раши; 1040 – 1105) с аннотациями и примечаниями. В 5-и т. Т. 1: Брейшит. Бытие / 3-е изд., испр.; пер. Торы: Александр [Фейгин](#), Ишайя [Гиссер](#); пер. Раши и прим.: Александр Фейгин; гл. ред.: Борух Горин. – Москва: Книжники; Лехаим, 5777 / 2017. – 880 с. – (Библиотека еврейских текстов. Первоисточники).
10. Тора. Пятикнижие Моисеево. С комментарием рабби Шломо Ицхаки (Раши; 1040 – 1105) с аннотациями и примечаниями. В 5-и т. Т. 2: Шмот. Исход / 3-е изд., испр.; пер. Торы: Александр [Фейгин](#), Ишайя [Гиссер](#); пер. Раши и прим.: Александр Фейгин; гл. ред.: Борух Горин. – Москва: Книжники; Лехаим, 5777 / 2017. – 720 с. – (Библиотека еврейских текстов. Первоисточники).
11. Тора. Пятикнижие Моисеево. С комментарием рабби Шломо Ицхаки (Раши; 1040 – 1105) с аннотациями и примечаниями. В 5-и т. Т. 3: Ваикра. Левит /

- 3-е изд., испр.; пер. Торы: Александр [Фейгин](#), Ишайя [Гиссер](#); пер. Раши и прим.: Александр Фейгин; гл. ред.: Борух Горин. – Москва: Книжники; Лехаим, 5777 / 2017. – 480 с. – (Библиотека еврейских текстов. Первоисточники).
12. Тора. Пятикнижие Моисеево. С комментарием рабби Шломо Ицхаки (Раши; 1040 – 1105) с аннотациями и примечаниями. В 5-и т. Т. 4: Бемидбар. Числа / 3-е изд., испр.; пер. Торы: Александр [Фейгин](#), Ишайя [Гиссер](#); пер. Раши и прим.: Александр Фейгин; гл. ред.: Борух Горин. – Москва: Книжники; Лехаим, 5777 / 2017. – 512 с. – (Библиотека еврейских текстов. Первоисточники).
13. Тора. Пятикнижие Моисеево. С комментарием рабби Шломо Ицхаки (Раши; 1040 – 1105) с аннотациями и примечаниями. В 5-и т. Т. 5: Дварим. Второзаконие / 3-е изд., испр.; пер. Торы: Александр [Фейгин](#), Ишайя [Гиссер](#); пер. Раши и прим.: Александр Фейгин; гл. ред.: Борух Горин. – Москва: Книжники; Лехаим, 5777 / 2017. – 480 с. – (Библиотека еврейских текстов. Первоисточники).
14. Учение. Пятикнижие Моисеево / Пер., введ. и коммент. И.Ш. Шифмана. – Москва: Республика, 1993. – 335 с. – (От Бытия до Откровения).

Пророки:

15. Десницкий А. Пророки Израиля. – Москва: РИПОЛ классик, 2018. – 576 с.: ил. – (Библейские переводы Андрея Десницкого).
16. Еврейская Библия. Поздние пророки / Пер. с древнеевр., коммент., предисл., глосс. и др. прилож., научн. ред. Игоря Тантлевского; при уч. лит. ред. Михаила Вайскопфа; общ. ред. Александра Кулика. – Москва: Книжники; Лехаим; 2013. – 736 с. – (Библиотека еврейских текстов. Первоисточники).
17. Еврейская Библия. Ранние пророки. С новым переводом и комментариями / Общ. ред. Александр Кулик; пер. с древнеевр. Арье Ольман, Александр Кулик; при уч. Михаила Вайскопфа, Игоря Тантлевского. – Москва: Книжники; Лехаим; Мосты культуры, 2015. – 792 с. – (Библиотека еврейских текстов. Первоисточники).
18. Зхарья. Пророки: Книга двенадцати. Ивритский текст с русским переводом и комментарием / Пер. рав. Зеев Мешков. – Москва – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим, 2004 – 5764. – 216 с.
19. Книга Ирм^еяу с толкованиями РаДаКа. Т. I (1-24) / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5771 – 2010. – 336 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
20. Книга Ирм^еяу с толкованиями РаДаКа. Т. II (25-52) / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5771 – 2010. – 312 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).

21. Книга Йеошуа с толкованиями РаШИ и Абраванэля / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим –Запорожье: Еврейская книга, 5771 – 2011. – 328 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
22. Книга Йехезкэля с толкованиями РаШИ и Абраванэля / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим –Запорожье: Еврейская книга, 5772 – 2012. – 440 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
23. Книга Йешайау с толкованиями РаДаКа. Т. I (1-22) / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим –Запорожье: Еврейская книга, 5770 – 2010. – 256 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
24. Книга Йешайау с толкованиями РаДаКа. Т. II (23-44) / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим –Запорожье: Еврейская книга, 5770 – 2010. – 272 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
25. Книга Йешайау с толкованиями РаДаКа. Т. III (45-66) / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим –Запорожье: Еврейская книга, 5770 – 2010. – 256 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
26. Книга Йоны с толкованиями РаШИ и РаДаКа / Пер. Фримы Гурфинкель. – Jerusalem: “Gesher Ha-T’shuva”, 1989. – 32 с.
27. Книга Судей с толкованиями РаШИ и МалБИМа / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим –Запорожье: Еврейская книга, 5771 – 2012. – 296 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
28. Книга Царей с толкованиями РаДаКа. Т. I / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5769 – 2009. – 328 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
29. Книга Царей с толкованиями РаДаКа. Т. II / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5769 – 2009. – 304 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
30. Книга Ш^смуэля с толкованиями РаДаКа. Т. I / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5769 – 2008. – 352 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
31. Книга Ш^смуэля с толкованиями РаДаКа. Т. II / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5769 – 2008. – 320 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
32. Книги Ветхого Завета в переводе П.А. Юнгера. Большие пророки. – Москва: Издательский Совет Русской Православной Церкви, 2006. – 728 с.
33. Книги Ветхого Завета в переводе П. А. Юнгера. Пророк Даниил. Малые пророки. – Москва: Издательский Совет Русской Православной Церкви, 2006. – 296 с.
34. Пророки с переводом на русский язык / Общ. ред. Г. Брановер. – Hillside, NJ: «Брис Аврогом», 2004. – 1158 с.

Писания:

35. Аверинцев С. Собрание сочинений: Евангелия. Книга Иова. Псалмы / Пер. с древнегреч. и древнеевр.: под ред. Н.П. Аверинцевой и К.Б. Сигова. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2004. – 500 с.
36. Библия для изучения: Книга Екклесиаста / Аннотир. пер. А.В. Прокопенко. – Можайск: МПК, 2017. – 76 с.
37. Ветхий Завет: Плач Иеремии. Экклесиаст. Песнь Песней / Пер. и комм. И.М. Дьяконова, Л.Е. Когана; при уч. Л.В. Маневича. – Москва: РГГУ, 1998. – 345 с. – (Памятники мировой культуры).
38. Иов. Перевод и комментарии на основе Танаха, Талмуда, мидрашей и книг еврейских мудрецов Адама Давидова. – Иерусалим – Красная Слобода: Еврейская книга, 5769 – 2009. – 225 с.
39. Кетувим с переводом на русский язык / Общ. ред. Г. Брановер. – Hillside, NJ: «Брис Аврогом», 2006. – 834 с.
40. Книга Восхвалений с толкованиями РаДаКа. Т. I (1-41) / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5768 – 2008. – 272 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
41. Книга Восхвалений с толкованиями РаДаКа. Т. II (42-89) / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5768 – 2008. – 312 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
42. Книга Восхвалений с толкованиями РаДаКа. Т. III (90-150) / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5768 – 2008. – 360 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
43. Книга Даниэля с толкованиями РаШИ и МалБИМа / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5776 – 2015. – 288 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
44. Книга Ийова с толкованиями раби Моше бен-Нахмана / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5771 – 2011. – 400 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
45. Книга Летописей с толкованиями РаШИ. Т. I / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5773 – 2013. – 248 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
46. Книга Летописей с толкованиями РаШИ. Т. II / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5773 – 2013. – 296 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
47. Книга Притчей с толкованиями РаШИ и РаДаКа. Т. I (1-13) / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5773 – 2013. – 256 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
48. Книга Притчей с толкованиями РаШИ и РаДаКа. Т. II (14-31) / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5773 – 2013. – 264 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).

49. Книга Псалмів / Переклад українською мовою на основі грецького тексту з поясненням о. Михайла Кравчука. – Рим: Scuola Grafica Saesiana, 1966. – 240 с.
50. Книга Псалмов (Тегилим) с комментариями рабби Шломо Ицхаки (Раши) / Пер. с ивр. Меира Левинова. – Москва – Нью-Йорк: Книжники – Лехаим, 2011 – 5771. – 880 с. – (Библиотека еврейских текстов. Первоисточники).
51. Книга Эзры и Нехем'и с толкованиями РаШИ и МалБИМа / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5774 – 2014. – 304 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).
52. Книги Ветхого Завета в переводе П. А. Юнгерова. Пророк Даниил. Малые пророки. – Москва: Издательский Совет Русской Православной Церкви, 2006. – 296 с.
53. Книги Ветхого Завета в переводе П.А. Юнгерова. Учительные книги / Под общ. и науч. ред. А.Г. Дунаева. – Москва: Издательство Московской Патриархии Русской Православной Церкви, 2012. – 920 с. с разд. пагин.
54. Кохелет. Книга Царя (Книга Екклесиаста). Комментарии, собранные из Танаха, «Меам лозз», Талмуда, мидрашей, Раши и Тегилим / Пер. и коммент.: Адам Давидов. – Иерусалим – Запорожье: Jewish Book – Еврейская Книга, 5771 – 2011. – 227 с.
55. Мишлей. Притчи мудрого царя. Второе изд. Комментарии, собранные из Танаха, Талмуда, Мидрашей, Раши и Тегилим / Пер. Адама Давидова. – Иерусалим – Красная Слобода: Еврейская книга, 5769 – 2008. – 347 с.
56. Песнь Песней. – Москва: Эксмо; Харьков: Око, 2007. – 464 с. – (Антология мудрости).
57. Песня Песен. Шир ha-ширим / Пер. и сост. комм. Адам Давидов. – Иерусалим: Еврейская книга, 2014. – 161 с.
58. Псалмы Давида. Псалтирь. – Москва: Эксмо, 2007. – 576 с.: ил. – (Антология мудрости).
59. Псалтирь. Т. 4 / Библия 1499 года и Библия в Синодальном переводе с ил. в 10 томах. – Москва: Новоспасский монастырь, 1997. – 344 с.
60. Свиток Когелет / Пер. с древнеевр. и коммент. под ред. Мордехая Гринберга. – Москва – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим. 2017 – 5778. – 384 с.
61. Свиток Песнь Песней / Пер. с древнеевр. и коммент. под ред. Мордехая Гринберга. – Москва – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим. 2017 – 5778. – 224 с.
62. Свиток Рут / Пер. с древнеевр. и коммент. под ред. Мордехая Гринберга. – Москва – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим. 2017 – 5778. – 136 с.
63. Свиток Эйха / Пер. с древнеевр. и коммент. под ред. Мордехая Гринберга. – Москва – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим. 2017 – 5778. – 248 с.
64. Свиток Эстер / Пер. с древнеевр. и коммент. под ред. Мордехая Гринберга. – Москва – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим. 2017 – 5778. – 304 с.

65. Тегилим. Огель Йосеф-Ицхак с русским переводом / Пер. Меир Левинов. New York: Издательство «F.R.E.E.», 5775 / 2015. – XVII + 275 с.
66. Тегилим. Псалмы Давида с комментариями раввинов. В 3-х т. Т. 1: Псалмы 1-50 / Подгот. изд. и редак.: Давид Рабинович и Ривка Лея Рабинович; пер. с ивр. большей части коммент. рав. Алекс Артовский. – Киев: Еврейская библиотека Объединенной Еврейской общины Украины, 2012. – 368 с.
67. Тегилим. Псалмы Давида с комментариями раввинов. В 3-х т. Т. 2: Псалмы 51-100 / Подгот. изд. и редак.: Давид Рабинович и Ривка Лея Рабинович; пер. с ивр. большей части коммент. рав. Алекс Артовский. – Киев: Еврейская библиотека Всеукраинского Еврейского Конгресса (ВЕК), 2014. – 358 с.
68. Тегилим. «Шатер Йосефа-Ицхака». С новым русским переводом и кратким комментарием / Пер. и сост. коммент. р. Дов-Бер Хаскелевич; под общ. ред. проф. Г. Брановера. – Москва: Издательство «Шамир», 5765 / 2005. – XVI + 235 с.
69. Техилим. Техила ЛеДавид. Новый перевод и комментарий на русском языке. Текст на иврите, транскрипция русскими буквами / 2-е изд., дораб.; пер. и коммет. Меир Левинов; ред. Эзра Ховкин; общ. ред. Бехор Барух Малааев. – Йерушалаим; Эрец Исраэль: Бухарский квартал, 2008. – XXXI + 609 с.
70. Шапира Ц. Рут – путь к царству. Прилож. Свиток Рут с толкованиями РаШИ / Пер. Фримы Гурфинкель. – Иерусалим – Запорожье: Еврейская книга, 5773 – 2013. – 160 с. – (Серия «ТаНаХ – При Аарон»).

ТаНаХ:

71. Десницкий А.С. Вожди и Цари Израиля / А.С. Десницкий; [илл. Л.Н. Ратнер]. – Москва: РИПОЛ классик, 2018. – 536 с.: ил. – (Библейские переводы Андрея Десницкого).
72. Кетувим / Ред. пер. Давид Йосифон. – Йерушалаим: Мосад арав Кук, 5738 (1978). – XXVI + dcv [394]; (814) с.
73. Первые и Последние Пророки / Текст сверен с рукописью и масорой Кэтэр Арам Цовы и сходных с ней рукописей Мордехаем Броером; ред. перевода Давид Йосифон. – Йерушалаим: Мосад арав Кук, 5738 (1978). – XXX + dct [494]; (1018) с.
74. Пять Книг Торы / Текст сверен с рукописью и масорой Кэтэр Арам Цовы и сходных с ней рукописей Мордыхаем Броером; русский перевод Давида Йосифона. – Йерушалаим: Мосад арав Кук, 5738 (1978). – XX + a [r [271]; (562) с.
75. Священныя Книги Ветхаго Завта въ переводѣ съ еврейскаго текста для употребленія евреямы / Пер. проф. В.А. Левисона, проф. Д.А. Хвольсона. – Вѣна: Изданіе Британскаго и иностр. Библейскаго общества, 1908. – 1384 с.

76. Тора. Пророки. Кетувим / Пер. Давида Йосифона. – Иерусалим: Издательство «Моссад арев Кук», 1978. – 2326 с.

Біблія (Канонічна):

77. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. Із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена / Пер. Івана Огієнка. – К.: Українське Біблійне Товариство, 2011. – 1523 с.: іл.
78. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета в русском переводе с приложениями. – Брюссель: Издательство «Жизнь с Богом», 1973. – 2366 с.
79. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета в современном русском переводе / Под. ред. М.П. Кулакова и М.М. Кулакова. – Москва: Издательство ББИ, 2015. – 1856 с. – (Серия «Современная библеистика»).
80. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета Канонические в русском переводе с объяснительным вступлением к каждой книге Библии и примечаниями Ч.И. Скоуфилда с английского издания 1909 года / Изд. 5-ое. – Чикаго: Славянское Евангельское Общество, 1990. – 1500 с.: ил.
81. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета Канонические. Современный русский перевод. Уч. изд. – Москва: Российское Библейское Общество, 2017. – 2640 с.
82. Библия на еврейском и современном русском языках / Религиозно-просветительское издание. – Москва: Российское Библейское общество, 2013. – vi + 1978 с.
83. Библия. Новый перевод на русский язык. – Беларусь: Международное Библейское Общество, 2007. – 1228 с.
84. Новая Женевская учебная Библия. Синодальный Перевод / Общ. ред. В.А. Цорн; пер. с англ. А.П. Александрова, Д.А. Карельского, А.М. Киселева, Е.Л. Майдановича, Р. Медвидь, В.С. Сергеева. б/м, Hanssler-Verlag, 1998. – 2052 с.
85. Полноценная жизнь. Библия с комментариями / 4-е изд.; пер. по изд.: THE FULL LIFE STUDY BIBLE; гл. ред. Дональд Стэмпис; гл. ред. русск. изд. Леонид Бирюк. – Беларусь: Отпечатано в типографии «Принткорп», 2009. – 2100 с. + 135 с. прилож.
86. Острозька Біблія / Опрац. та пригот. до друку ермн. архимандрит др. Рафаїл (Роман Торконяк). – Львів: ТзОВ „Мастіг”, 2006. – 1957 с.
87. Святе Письмо Старого та Нового Завіту. Повний переклад, здійснений за оригінальними єврейськими, араміїськими та грецькими текстами / Пер. тексту о. Іван Хоменко. – Рим: Видавництво ОО. Василян, 1963. – 1429 с.

88. Святое Писание. Русский перевод Библии Г. Менге¹. – Крефельд: Свободная народная Миссия Крефельда, Б/д. – 1266 + 414 с.
89. Священное Писание. Смысловой перевод Таурата, Книги Пророков, Забура и Инжила. – Атаскадеро: Издательство «Стамбул», 2003. – 1315 с.
90. Сьвяте Письмо Старого і Нового Завіту мовою русько-українською / Пер. П.О. Куліша, І.С. Левіцького і Пулюя. – Відень: Виданэ Британського і Заграничного Біблійного Товариства. 1912. – 1076 с.
91. Учебная Библия с комментариями. 500 лет Реформации. Юбилейное издание. Синодальный перевод / Пер. комм. Александр Иншаков. – Минск: Издательство Verbum, 2017. – 2335 с.
92. Учебная Библия с комментариями Джона Мак-Артура. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета Канонические. – USA: Славянское Евангельское Общество, 2004. – 2250 с.

Біблія (Неканонічна):

93. Біблія. Книги Священного Писання Старого та Нового Завіту в українському перекладі з паралельними місцями та додатками / З благословення Святійшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета; пер. Патріарха Філарета (Денисенка) за Біблією російською мовою (Синодальне видання РБТ. Москва, 2002). – К.: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2004. – 1408 с.
94. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета / По благословению Святейшего Патриарха Московского и всея Руси Алексия II. – Москва: Российское Библейское Общество, 2007. – 1329 с.
95. Библия учебная Брюссельская. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета в русском переводе с приложениями. – Брюссель: Издательство «ЖИЗНЬ С БОГОМ», 1973. – 2392 с.

Першоджерела:

96. Агада. Сказанія, притчи, изреченія Талмуда и Мидрашей в 4-х частях / Сост. по первоист.: І.Х. Равницкий, Х.Н. Бялик; авторизов. Пер. съ введ. С.Г. Фуг. – Берлин: Издательство С.Д. Зальцманъ, 1922. – 224 с.
97. Геродот. История в девяти книгах / Пер. и прим. Г.А. Стратановского; под общ. ред. С.Л. Утченко. – Ленинград: Издательство «Наука», 1972. – 600 с. – (Памятники исторической мысли).
98. Иудейская Война / Иосиф Флавий. – Минск: Современный литератор, 2003. – 704 с. – (Классическая мысль).

¹ Библия Менге – это немецкий перевод Библии, который считается одним из лучших протестантских переводов Библии на немецкий язык. Герман Менге опубликовал первое издание своего перевода в 1926 г. и затем постоянно совершенствовал его. В 1939 г., на 97-м году жизни автора, вышло последнее 11-е издание. Перевод Библии Менге с немецкого языка на русский выполнен русскоязычными сотрудниками Свободной народной Миссии Крефельда (Германия).

99. Иудейские Древности. В 2-х т. Т.1. Кн. 1-12 / Иосиф Флавий; оформл. С.Е. Власова; ред. Ю.А. Михайлов. – Москва: ООО «Издательство АСТ»: «Ладомир», 2002. – 613 с. – (Классическая мысль).
100. Иудейские Древности. О древности иудейского народа. (Против Апиона). В 2-х т. Т.2. Кн. 13-20 / Иосиф Флавий; оформл. С.Е Власова; ред. Ю.А. Михайлов. – Москва: ООО «Издательство АСТ»: «Ладомир», 2002. – 784 с. – (Классическая мысль).
101. Мидраш раба (Великий мидраш): в 8-и т. Т. 1: Берешит раба / Под ред. Реувена Кипервассера; пер. с иврита Яаков Синичкин, Анна Членова. – Москва: Книжники; Лехаим. 5772 / 2012. – 880 с. – (Библиотека еврейских текстов. Первоисточники).
102. Мидраш раба (Великий мидраш): в 8-и т. Т. 3: Мидраш к пяти свиткам: Т. 1: Эстер раба; Рут раба. / Под ред. Шломо Гендельмана, Хавы-Брохи Корзаковой; пер. с иврита Некода Зингер. – Москва: Книжники; Лехаим, 5775 / 2015. – 528 с. – (Библиотека еврейских текстов. Первоисточники).
103. Рабби Моше бен Маймон. Книга заповедей / Пер. с ивр. Калман Нотариус; гл. ред. Борух Горин. – Москва: Книжники; Лехаим; 2013. – 640 с. – (Библиотека еврейских текстов. Начала мудрости).
104. Раби Моше бен Маймон (Рамбам). Книга заповедей / Пер. Александр Кац; ред. Цви Вассерман. – Израиль, Швут Ами, 2002. – 397 с.
105. Тексты Кумрана. Вып. 1 / Пер. с древнеевр. и араб., введ. и комм. И.Д. Амузина. – Москва: Издательство «Наука», 1971. – 496 с. – (Серия «Памятники письменности Востока»).
106. Тексты Кумрана. Вып. 2 / Введ., пер. с древнеевр. и араб. и коммент. А.М. Газова-Гинзберга, М.М. Елизаровой и К.Б. Старковой. – С.-Петербург: Центр «Петербургское Востоковедение», 1996. – 440 с. – (Серия «Памятники культуры Востока»).

Переклади неканонічних та апокрифічних текстів:

107. Апокрифические сказания: Патриархи, пророки и апостолы / [сост., вступ. ст., коммент. В. Витковский]. – С.-Петербург: Амфора, ТИД Амфора, 2007. – 405 с. – (Серия «Александрийская библиотека»).
108. Ветхозаветные апокрифы: Книга Еноха; Книга Юбилеев, или Малое Бытие; Заветы двенадцати патриархов; Псалмы Соломона / [сост., вступ. ст., прим. П. Берснев]. – С.-Петербург: Амфора, ТИД Амфора, 2009. – 407 с. – (Серия «Александрийская библиотека»).
109. Книга Авраама, называемая Книгой Созидания / Пер. с ивр., предисл. и коммент. И.Р. Тантлевского. – С.-Петербург: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2007. – 161 с.
110. Книга Маккавеев. (Четыре книги Маккавеев) / Пер. с древнегреч., введ. и комм. Н.В. Брагинской, А.Н. Ковалю, А.И. Шмаиной-Великановой; под

- общ. ред. Н.В. Брагинской; научн. ред. М. Туваль. – Москва: Мосты Культуры / Гешарим, 2014. – 632 с.
111. Мудрость Иисуса Сираха / Введ., пер. с древнегреч. и коммент. В.Н. Кузнецовой. – Москва: Фонд имени Александра Меня. Общеизвестный Православный Университет, основанный протоиереем Александром Менем, 2006. – 176 с.
112. Оды Соломона / Пер. с сирийск. протоиер. Леонида Грилихеса; ред. диак. Александр Горват; корр. Наталья Горват. – Москва: Издательство Свято-Владимирского Братства, 2004. – 64 с.
113. Паралипомены Иереми пророка (Четвертая книга Варуха) / Пер., коммент. и рел.-истор. очерк И.С. Вевюрко. – Москва: Русский фонд содействия образованию и науке, 2017. – 144 с.: ил. – (Серия «Исторические источники»).
114. Тантлевский И.Р. Иудейские псевдоэпиграфы мистико-гностического толка. – С.-Петербург: Издательство РХГА, 2014. – 302 с.
115. Тантлевский И.Р. Книги Еноха. Арамейские фрагменты из Кумрана. Еврейская книга Еноха, или Книга Небесных Дворцов. Сефер Йецира – Книга Созидания. Приложение: Эфиопская версия книг Еноха. – Москва – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим, 2002 – 5763. – 375 с.: ил. – (Серия «Современные исследования»).

Вступи та огляди Старого Завіту:

116. Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение / Пер. С. Бабкиной; под редакцией Г. Ястребова, П. Лебедева и Е. Смагиной. – Москва: Библиейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2009. – XIV + 570 с. – (Серия «Современная библеистика»).
117. Вейнберг Й. Введение в Танах. Ч. I. Пространство и время Танаха. Ч. II. Пятикнижие – через испытания к свершению. – Москва – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим, 2002 – 5762. – 431 с. – (Библиотека «Иудаика»).
118. Вейнберг Й. Введение в Танах. Ч. III. Пророки. – Москва – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим, 2003 – 5763. – 368 с. – (Библиотека «Иудаика»).
119. Вейнберг Й. Введение в Танах. Ч. IV. Писания. – Москва – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим, 2005 – 5765. – 366 с. – (Библиотека «Иудаика»).
120. Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. В 5-и т. Т. 1. Пятикнижие / Пер. с нидерл. З. Михайлишин. – Черкассы: Коллоквиум, 2010. – 224 с.
121. Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. В 5-и т. Т. 2. Исторические книги / Пер. с нидерл. З. Михайлишин. – Черкассы: Коллоквиум, 2011. – 193 с.
122. Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. В 5-и т. Т. 3. Литература мудрости / Пер. с нидерл. З. Михайлишин. – Черкассы: Коллоквиум, 2011. – 192 с.

123. Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. В 5-и т. Т. 4. Большие пророки / Пер. с нидерл. З. Михайлишин. – Черкассы: Коллоквиум, 2012. – 280 с.
124. Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. В 5-и т. Т. 5. Малые пророки / Пер. с нидерл. З. Михайлишин. – Черкассы: Коллоквиум, 2012. – 355 с.
125. Ла Сор У.С., Хаббард Д.А., Буш Ф.У. Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета / Пер. с англ. Б.Г. Херсонского, А.Ф. Тихомирова. – Одесса: Богомыслие, Библия для всех, ОБС ЕХБ, 1998. – 615 с. – («Библейская кафедра»).
126. Мангано М. Введение в Ветхий Завет. С заметками по истории толкования Ветхого Завета и истории библейской археологии / Под ред. М. Мангано; пер. с англ. К. Назаров. – Москва: Духовна академия апостола Павла, 2007. – 528 с.
127. Мень Александр, прот. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. – Москва: Фонд им. А. Меня, 2000. – 631 с.
128. Смит Дж. Исторические Книги Ветхого Завета / Пер. с англ. – Москва: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла»; Н.Новгород: «Агапе», 2012. – 704 с.
129. Смит Дж. Пятикнижие. / Пер. с англ. – Москва: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла»; Н.Новгород: «Агапе», 2009. – 480 с.
130. Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. – Asslar: ICI – German office, 1991. – 416 с. – («Библейская кафедра»).
131. Юнгеров П.А. Введение в Ветхий Завет. Кн. 1 / П.А. Юнгеров. – Москва: Директ-Медиа, 2016. – 1053 с.
132. Юнгеров П.А. Введение в Ветхий Завет. Кн. 2 / П.А. Юнгеров. – Москва: Директ-Медиа, 2016. – 1111 с.

Допоміжна:

Першоджерела:

133. Ксенофонт. Анабасис. Греческая история / Ксенофонт. – Москва: ООО «Издательство АСТ»: «Ладомир», 2003. – 641 с. – (Классическая мысль).
134. Ксенофонт. Киропедия / Отв. ред. С.Л. Утченко. – Москва: Издательство «Наука», 1976. – 335 с. – («Литературные памятники»).
135. Полибий. Всеобщая история. В 2-х т. Т. 1. Кн. I – X / Пер. с древнегреч. Ф. Мищенко. – Москва: ООО «Издательство АСТ», 2004. – 765, [3] с. – (Историческая библиотека).
136. Полибий. Всеобщая история. В 2-х т. Т. 2. Кн. XI – XXXIX / Пер. с древнегреч. Ф. Мищенко. – Москва: ООО «Издательство АСТ», 2004. – 765, [3] с. – (Историческая библиотека).
137. Страбон. География. В 17-и кн. / Пер., статья и коммент. Г.А. Стратановского; Под общ. ред. С.Л. Утченко. – Ленинград: Издательство «Наука», 1964. – 944 с.

138. Эпос о Гильгамеше. («О все выдавшем») / Пер. с аккад. И.И. Дьяконова; Репринтное воспроизв. изд. 1961 г. – С.-Петербург: «Наука», 2006. – 215 [3] с. – (Литературные памятники).

Вступи та огляди Старого Завіту:

139. Айзенштадт Ш. Пророки. Их эпоха и социальное учение / Пер. с англ. Т. Гвоздюкевич; под ред. Н. Голубева. – Москва: Параллели, 2004. – 248 с. – (Памятники общественно-исторической мысли).
140. Андросова В.А. Библия для всех: курс 30 уроков. Том I: Ветхий Завет. – Москва: ДАРЪ, 2017. – 448 с.
141. Бартоломью К., Гохин М. Драма Писания / Пер. с англ. Ольги Розенберг. – Черкассы: Коллоквиум, 2009. – 280 с.
142. Барщевський Т. Література Мудрості та поетичні книги. Конспект лекцій. – Брюховичі: б/вид., 2007-2008. – 108 с.
143. Бийон Ж., Грюзон Ф. Как читать Ветхий Завет. Первый Завет: анализ текстов / Пер. бр. Бернардин OFM (Турманн). – С.-Петербург: Санкт-Петербургский католический региональный Центр катехизации СЦДБ, 2010. – 185 с.
144. Бонхёффер Д. Псалтирь – библейский молитвенник. О Душепопечении / Пер. с нем.: А. Лейцина; О душепопечении: нелегальные лекции в Финкенвальде (1935 – 1937) / Пер. с нем.: Р. Штубеницкая. – Москва: Центр «Нарния», 2006. – 192 с.
145. Борисова Н.П. Псалтирь – Малая Библия. – С.-Петербург: Общество памяти игумении Таисии, 2017. – 480 с.
146. Боттеро Ж. Рождение Бога. Библия через призму истории. – Москва: «ФОРУМ» – «Nota Bene», 1998. – 248 с.
147. Брюггеман У. Пророческое воображение / Пер. Сергей Корниенко. – Черкассы: Коллоквиум, 2012. – 231 с.
148. Буйе Л. О Библии и Евангелии / Пер. с франц. – Брюссель: Издательство «Жизнь с Богом», 1988. – 233 с.
149. Вагнер Р. Введение в Библию: Практическое пособие для самостоятельного изучения Священного Писания. – Киев: Свет на Востоке, 2013. – 480 с.
150. Введение в Ветхий Завет / Под ред. Эриха Ценгера. – Москва: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2008. – 802 с. – (Серия «Современная библеистика»).
151. Вевюрко И.С. Септуагинта: древнегреческий текст Ветхого Завета в истории религиозной мысли. – Москва: Издательство Московского университета, 2013. – 976 с.
152. Вудвард Д. По страницам священного писания. В 3-х т. Т. I: Пятикнижие – Исторические книги. – С.-Петербург: Изд-во христианского общества «Библия для всех», 1994. – 304 с.

153. Гальбиати Э., Пьяцца А. Трудные страницы Библии (Ветхий Завет) / Пер. под ред. Л. Харитоновой. – Милан: «Христианская Россия», 1992. – 304 с.
154. Ганельт Т., свящ. Общее введение в Священное Писание. Краткое пособие для изучающих богословие / Пер. с польск. Мария Касьяненко. – Москва: Культурный центр «Духовная библиотека», 2011. – 135 с.
155. Грив Ф. Обзор Ветхого Завета. Учебное пособие / Пер. с англ.; 2-е изд. – Москва: Ассоциация «Духовное возрождение», 2000. – 592 с. – (Серия: «Библейская кафедра»).
156. Джонстон Дж. Открывая Ветхий Завет: книга для чтения и размышления / Джанни Джонстон; под ред. Н.А. Печерской; предисл. к рус. изд. Д.Г. Добыкин; пер. с англ. А.М. Семанов; ред. рус. пер. Р.Б. Рудницкий. – С.-Петербург: «Реноме», 2018. – 240 с.
157. Добыкин Д.Г. Лекции по введению в Священное Писание Ветхого Завета: учеб. пособие / Д.Г. Добыкин; С.-Петербургская православная духовная академия. – С.-Петербург: Изд-во С.-Петербургской православной духовной академии, 2012. – 114 с.
158. Дрейн Дж. Путеводитель по Ветхому Завету / Пер. с англ. Л.Сумм. – Москва: Триада, 2003. – 464 с.
159. Дрисколл М. О Ветхом Завете / Пер. с англ. Е. Марчук. – Чернигов: In Lumine Media, 2016. – 96 с. – (Серия «Книга, которую вы станете читать»).
160. И сказал Господь Моисею... / Сост. и автор предисл. Д.В. Щедровицкий; переизд. – Москва: Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 2002. – 224 с. – (Антология гуманной педагогики).
161. Кашкин А.С. Священное Писание Ветхого Завета. Общее введение в Священное Писание Ветхого Завета. Пятикнижие: Учеб. пособ. для II курса дух. семинарии / Саратовская Православная Духовная Семинария. Кафедра библеистики. – Саратов: Изд-во Саратовской митрополии. 2012. – 447 с.
162. Келлер В. Библия как история / Пер. с англ. А. Блейз. – Москва: КРОН-ПРЕСС, 1998. – 480 с.
163. Келер В. А Біблія таки права / Пер. з нім. Н. Заторський. – Львів: Свідчано, 2009. – 400 с.
164. Ключ к Библии: история создания, краткое содержание и толкование Св. Писания / Ред. А.А. Калайтан. – Москва: «ДАРЪ», 2005. – 528 с.
165. Лопухин А.П. Библейская история Ветхого Завета. – Москва: Кафедра Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2007. – 454 с. – (Серия «Библеистика»).
166. Лопухин А.П. Библейская история Ветхого Завета / Репринт. 1887. Изд. первое заграничное. – Монреаль: РПЦ Заграницей, 1986. – 402 с.

167. Лопухин А.П. Библейская история Ветхого и Нового Заветов. – Москва: «Издательство АЛЬФА-КНИГА», 2009. – 1215 с.: ил. – (Полное издание в одном томе).
168. Лопухин А.П. Библейская история при свете новейших исследований и открытий. Ветхий Завет. В 2-х т. Т. 1. От сотворения мира до пророка Самуила. – Москва: Кафедра Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2007. – 1000 с. – (Серия «Библеистика»).
169. Лопухин А.П. Библейская история при свете новейших исследований и открытий. Ветхий Завет. В 2-х т. Т. 2. От пророка Самуила до Рождества Христова. – Москва: Кафедра Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2007. – 1042 с. – (Серия «Библеистика»).
170. Мак-Кинли К. Изучение плана. Т. I: Обзор Ветхого Завета / Пер. с англ. Андрей Вальцев. – С.-Петербург: «Библия для всех», 1996. – 148 с., илл.
171. Мень А., протоиер. Как читать Библию. Руководство к чтению книг Ветхого Завета. – Bruxelles: Издательство «Жизнь с Богом», 1981. – 228 с.
172. Миронович И.Ц. Лекции по Священной Библейской истории Ветхого и Нового Заветов. – С.-Петербург: Воскресение, 2013. – 1376 с.
173. Нот М. История Древнего Израиля / Пер. с нем. Ю.П. Вартанова. – С.-Петербург: ДМИТРИЙ БУЛАНИН, 2014. – 496 с. – (BIBLIA CONTINUA; вып. 2).
174. Обзор Священного Писания. Краткое описание, анализ и структура Библии / Сост. Роберт Ли; адапт., испр. изд. – Ирпень: Ирпенская Библейская Семинария, 2001. – 68 с.
175. Олесницкий А. Книга притчей Соломоновых (Мишле) и ее новейшие критики. – К.: Типография Г.Т. Корчак-Новицкого, 1884. – 144 с.
176. Олесницкий А.А., проф. Руководство к изучению Священного Писания по творениям святых отцов. – К.: «Пролог», 2007. – (Серия «Библейские исследования»).
177. Рижский М.И. Библейские пророки и библейские пророчества. – Москва: Политиздат, 1987. – 366 с.
178. Сафронов В.А., Николаева Н.А. История Древнего Востока в Ветхом Завете. – Москва: SPSL-«Русская панорама», 2003. – 424 с. – (Серия «Хронология древнего и средневекового мира»).
179. Свідеркувна А. Розмови про Біблію: Старий Завіт / Пер. з пол. Тарас Різун. – Львів: Свідчадо, 2008. – 428 с.

180. Священное Писание Ветхого Завета (Моисеево Пятикнижие) / Под ред. прот. В. Иванова. – Москва: Издательство Московского института духовной культуры, 2006. – 224 с.
181. Скобелев М.А. Введение в Учительные книги Ветхого Завета: учебное пособие / М.А. Скобелев, И.А. Хангиреев. – Москва: Изд-во ПСТГУ, 2018. – 368 с., илл.
182. Скобелев М.А. О чем говорит Ветхий Завет. Четвертая ступень / М.А. Скобелев. – Б/м, «Никея», 2018. – 179 с. – (Ступени веры).
183. Снигирев Р. Законоположительные книги Ветхого Завета. – Москва: Изд-во «Когито-Центр», 2010. – 216 с.
184. Снигирев Р., протоиер. Священное Писание Ветхого Завета: Учебное пособие. В 10-и вып. – Вып. 1: Введение в изучение Священного Писания Ветхого Завета. – Саратов: Изд-во Саратовской епархии, 2006. – 128 с.
185. Современные исследования Библии / Сост. Д. Петерсен; пер. с англ.; общ. ред., вступ. ст., коммент. Е.А. Степановой. – Екатеринбург: Изд-во Урал. Ун-та, 1998. – 272 с.
186. Соколов С., еп. История Ветхого Завета. – С.-Петербург: Общество памяти игумении Таисии, 2008. – 368 с.
187. Сорокин А., прот. Введение в Священное Писание Ветхого Завета. Курс лекций – С.-Петербург: Институт богословия и философии, 2002 – 362 с.
188. Тантлевский И.Р. Введение в Пятикнижие. – Москва: Российск. гос. гуманит. ун-т, 2000. – 469 с.
189. Тантлевский И.Р. История Древнего Израиля и Иудеи. – Москва: Ломоносовъ. – 2016. – 368 с. – (История. География. Этнография).
190. Тантлевский И.Р. История Израиля и Иудеи до 70 г. н. э. – С.-Петербург: Издательство РХГА, 20014. – 432 с.
191. Тантлевский И.Р. История Израиля и Иудеи до разрушения Первого Храма. – С.-Петербург: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2005. – 402 с.
192. Топаллер А. Загадки библейской истории. – Иерусалим: Типография «Ной», 2001. – 368 с.
193. Фаст Г., свящ. Этюды по Ветхому Завету. Руководство к изучению Священного Писания. Кн. первая. – Красноярск: Енисейский благовест, 2007. – 352 с.
194. Фаст Г., свящ. Этюды по Ветхому Завету. Руководство к изучению Священного Писания. Кн. вторая. – Красноярск: Енисейский благовест, 2008. – 472 с.
195. Фрэзер Дж.Дж. Фольклор в Ветхом завете / Пер. с англ.; изд. 2-е, испр. – Москва: Политиздат, 1989. – 542 с.: илл.
196. Ф.Р. Библейская хронология. – Москва: Кафедра Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки

- православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2007. – 85 с. – (Серия «Библеистика»).
197. Шаллер Дж. Книга Книг. Короткий вступ до Біблії / Переглянуте вид.; пер. з англ. В'ячеслав Горпинчук. – Київ: Фундація «Лютеранська Спадщина», 2007. – 377 с.
198. Шифман И.Ш. Ветхий Завет и его мир: (Ветхий Завет как памятник лит. и обществ. мысли древней Передней Азии). – Москва: Политиздат, 1987. – 239 с.: ил.
199. Шмаина-Великанова А.И. Книга Руфи как символическая повесть. – Москва: Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2010. – 256 с. – (Bibliotheca Ignatiana: Богословие, Духовность, Наука).
200. Эби Э. Краткое введение в Библию. – Korntal, West-Germany: Свет на Востоке, 1989. – 299 с.

Коментарі:

Тора:

201. Ашкенази Я. бен И. из Янова. Цэна у-рэна. Пять книг Торы с комментариями. Т.1: Берешит. На основе базельского издания 1622 г. / Общ. ред. Бер Борис Котлерман. – Иерусалим; Москва: Гешарим; Мосты Культуры; Книжники, 5772 / 2012. – 480 с.
202. Ашкенази Я. бен И. из Янова. Цэна у-рэна. Пять книг Торы с комментариями. Т.2: Шмот, Ваикра. На основе базельского издания 1622 г. / Пер. Исроэл Некрасов, Александра Полян (глава «Тиса»). – Иерусалим; Москва: Гешарим; Мосты Культуры; Книжники, 5774 / 2014. – 400 с.
203. Ашкенази Я. бен И. из Янова. Цэна у-рэна. Пять книг Торы с комментариями. Т.3: Бемидбар, Дварим. На основе базельского издания 1622 г. / Пер. с идиша И. Некрасов (Бемидбар), А. Полян, В. Федченко (Дварим). – Иерусалим; Москва: Мосты культуры; Книжники, 5775 / 2015. – 416 с.
204. Брюггеман У. Бытие / Пер. с англ. Л. Колкера и П. Валенчука. – Черкассы: Коллоквиум, 2013. – 416 с. – (Серия «Толкование»).
205. Гинзбург рабби Ицхак. Искры из глубин. Чудеса мудрости Твоей. Т. I. Книги Берешит и Шмот / Гл. ред. Шломо Кочубиевский; пер. и обраб. Адасса Кочубиевская, Шломо Кочубиевский. – Израиль: «Галь Эйнай», 5774 (2013). – 243 с.
206. Гинзбург рабби Ицхак. Искры из глубин. Чудеса мудрости Твоей. Т. II. Книги Ваикра, Бемидбар и Дварим / Гл. ред. Шломо Кочубиевский; пер. и обраб. Адасса Кочубиевская, Шломо Кочубиевский. – Израиль: «Галь Эйнай», 5774 (2014). – 286 с.

207. Лейбович Н., проф. Новые исследования к книге Брейшит. В свете классических комментариев / Пер. Й. Векслера, Е. Константиновской. – Иерусалим: «Амана», 1997. – 387 с.
208. Лейбович Н., проф. Новые исследования к книге Ваикра Т. I. В свете классических комментариев / Пер. с иврита Д. Сафронов; научн. ред. А. Ольман. – Иерусалим: «Амана», 2004. – 389 с.
209. Лейбович Н., проф. Новые исследования к книге Шмот Т. I. В свете классических комментариев / Пер. М. Кравцова, Й. Векслера; научн. ред. М. Левинов. – Иерусалим: «Амана», 2000. – 391 с.
210. Лейбович Н., проф. Новые исследования к книге Шмот Т. II. В свете классических комментариев / Пер. с иврита Д. Сафронов; научн. ред. А. Ольман, Й. Векслер. – Иерусалим: «Амана», 2002. – 408 с.
211. Опарин А.А. Чуждый огонь. Археологическое исследование книги Левит: монография. – Харьков: Факт, 2011. – 304 с.
212. Прокопенко А. Бытие. Комментарии. – С.-Петербург: Библия для всех, 2012. – 596 с.
213. Сборник избранных бесед по Торе: годичный цикл / Сост. А. Бен-Эфраим. – Израиль: Издательство Х.А.М.А., 5768 (2008). – 264 с.
214. Тора: современный комментарий / Изд. перераб.; гл. ред. В. Гюнтер Плаут; гл. ред. перераб. англ. изд. Дэвид Э.С. Стайн. – Иерусалим: Всемирный Союз Прогрессивного Иудаизма, 2011. – 1648 с.
215. Филон Александрийский. Толкования Ветхого Завета / Пер. и комм. А.В. Вдовиченко, М.Г. и В.Е. Витковских, О.Л. Левинской, И.А. Макарова, Е.Д. Матусовой, А.В. Рубана; вступ. ст. Е.Д. Матусовой. – Москва: Греко-латинский кабинет Ю.А. Шичалина, 2000. – 451 с.
216. Щедровицкий Д.В. Введение в Ветхий Завет. Пятикнижие Моисеево: Т. 1. Книга Бытия. Изд. 6-е; Т. 2. Книга Исход. Изд. 5-е; Т. 3. Книги Левит, Чисел и Второзакония / Изд. 5-е. – Москва: Оклик, 2010. – 1088 с.

Пророки:

217. Бентон Дж. Потеря связи с живым Богом. Книга пророка Малахии / Пер. с англ. – Харьков: Д.Ф. Ткаченко, 2001. – 160 с.
218. Бродович И.А. Книга пророка Осии. Введение и экзегезис. – Москва: Кафедра библеистики Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2006. – 476 с. – (Серия «Библеистика»).
219. Брэнсон Р. Книга Судей Израилевых. Комментарии Веслианской традиции / Пер. М.А. Думчева. – С.-Петербург: Христианское общество «Библия для всех», Изд. «Вера и святость», 2012. – 236 с.

220. Вайс рав Давид. Пять уроков по книге Йоны / Пер. и ред. Шломо Гендельмана. – Израиль: б/изд., 2014. – 167 с.
221. Кедди Г. Дж. Проповедник-беглец / Пер. с англ. – Харьков: Издатель Д.Ф. Ткаченко, 2002. – 160 с.
222. МакШейн А. Уроки для лидеров. Принципы управления собранием по 1 и 2 Царств / Пер. с англ. С. Денисюка. – Ровно: Живое слово, 2004. – 256 с.
223. Опарін О.А. Біле вбрання: Археологічне дослідження книги пророка Захарії: Монографія. – Харків: Факт, 2006. – 192 с. – Текст: рос.
224. Опарін О.А. Загублені королевства: Археологічне дослідження Третьої книги Царств: Монографія. – Харків: Факт, 2005. – 192 с. – Текст: рос.
225. Опарін О.А. Манкурти ХХІ століття: Археологічне дослідження Другої книги Царств: Монографія. – Харків: Факт, 2004. – 208 с. – Текст: рос.
226. Опарін О.А. Повержені вівтарі: Археологічне дослідження книги пророка Малахії: Монографія. – Харків: Факт, 2008. – 304 с. – Текст: рос.
227. Опарін О.А. У пошуках безсмертя: Археологічне дослідження Першої книги Царств: Монографія. – Харків: Факт, 2004. – 208 с. – Текст: рос.
228. Опарін О.А. Формула життя: Археологічне дослідження книги пророка Амоса: Монографія. – Харків: Факт, 2008. – 208 с. – Текст: рос.
229. Опарін О.А. Хоронителі часу: Археологічне дослідження книги Суддів: Монографія. – Харків: Факт, 2006. – 176 с. – Текст: рос.
230. Пьянков Палладий, еп. Толкование на книгу святого пророка Осии. – Москва: Кафедра библеистики Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2006. – 141 с. – (Серия «Библеистика»).
231. Правець О. Книга Амоса: Науково-популярний коментар. – Львів: Видавництво «Колір ПРО», 2016. – 136 с.
232. Смирнов Иоанн, архиеп. Пророк Аввакум. – Москва: Кафедра библеистики Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2006. – 28 с. – (Серия «Библеистика»).
233. Смирнов Иоанн, архиеп. Пророк Авдий. – Москва: Кафедра библеистики Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2006. – 19 с. – (Серия «Библеистика»).
234. Смирнов Иоанн, архиеп. Пророк Аггей. – Москва: Кафедра библеистики Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2006. – 22 с. – (Серия «Библеистика»).
235. Смирнов Иоанн, архиеп. Пророк Амос. – Москва: Кафедра библеистики Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и

- Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2006. – 69 с. – (Серия «Библеистика»).
236. Смирнов Иоанн, архиеп. Пророк Захария. – Москва: Кафедра библеистики Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2006. – 77 с. – (Серия «Библеистика»).
237. Смирнов Иоанн, архиеп. Пророк Иоиль. – Москва: Кафедра библеистики Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2006. – 33 с. – (Серия «Библеистика»).
238. Смирнов Иоанн, архиеп. Пророк Иона. – Москва: Кафедра библеистики Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2006. – 32 с. – (Серия «Библеистика»).
239. Смирнов Иоанн, архиеп. Пророк Малахия. – Москва: Кафедра библеистики Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2006. – 25 с. – (Серия «Библеистика»).
240. Смирнов Иоанн, архиеп. Пророк Михей. – Москва: Кафедра библеистики Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2006. – 48 с. – (Серия «Библеистика»).
241. Смирнов Иоанн, архиеп. Пророк Наум. – Москва: Кафедра библеистики Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2006. – 25 с. – (Серия «Библеистика»).
242. Смирнов Иоанн, архиеп. Пророк Осия. – Москва: Кафедра библеистики Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2006. – 109 с. – (Серия «Библеистика»).
243. Смирнов Иоанн, архиеп. Пророк Софония. – Москва: Кафедра библеистики Московской православной духовной академии (www.bible-mda.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2006. – 21 с. – (Серия «Библеистика»).
244. Соколов Арсений. Пророк и блудница. Комментарий к 1-3 главам Книги пророка Осии. – Москва: Издательство ББИ, 2016. – X + 141 с. – (Современная библеистика).
245. Теслиук Г. Книга Осії: Науково-популярний коментар. – Львів: Видавництво «Колір ПРО», 2016. – 128 с.
246. Фаст Геннадий, протоиерей. Толкование на книгу пророка Аввакума или Опыт библейской теодицеи. – К.: Богуславкнига, 2014. – 400 с.

247. Шевцов И., протоиерей. Писания малых пророков: учеб, пособие / Иван Шевцов, протоиерей; изд. 2-е, испр. и доп. – Москва: Изд-во ПСТГУ, 2011. – 188 с.
248. Юнгеров П. Объяснение книги пророка Михея. – Казань: Типография Императорского Университета, 1888. – 372 с.

Писания:

249. Айронсайд Г.А. Книга Ефирь / Пер. с англ. С. Дениюка. – Ровно: «Живое слово», 2008. – 96 с.
250. Бриджес Ч. Толкование Книги притч Соломона / Пер. с англ. Е.Ф. Марчука. – Минск: МФЦП, 2006. – 336 с.
251. Гледхил Т. Послание Книги Песни Песней / Пер. с англ. – С.-Петербург: Мирт, 2010. – 254 с. – (Серия «Библия говорит сегодня»).
252. Дерек Томас. Он и она в Песне песней / Пер. с англ. А.В. Вязовской. – Минск: МФЦП, 2010. – 112 с.
253. Кайзер-младший У. Печаль и боль в замысле Божьем / Пер. И.В. Журавель. – Харьков: БИБЛОС-АЛЬФА, 2016. – 136 с.
254. Лоусон Стивен Дж. Псалтирь. Экспозиционный комментарий. Часть I. (Псалмы 1-74) / Пер. с англ. А. Прокопенко, А. Раугас, Ю. Клиноква; под общ. ред. Макса Андерса. – С.-Петербург: Библия для всех, 2010. – 414 с.
255. Лоусон Стивен Дж. Псалтирь. Экспозиционный комментарий. Часть II. (Псалмы 75-150) / Пер. с англ. А. Прокопенко, А. Раугас, Ю. Клиноква; под общ. ред. Макса Андерса. – С.-Петербург: Библия для всех, 2010. – 416 с.
256. Олиот С. Устоять в одиночку / Пер. с англ. – Одесса: «Христианское просвещение», 1994. – 196 с.
257. Опарін О.А. Криві дзеркала: Археологічне дослідження книги Іова: Монографія. – Харків: Факт, 2006. – 176 с. – Текст: рос.
258. Орда Х. Руководственное пособие к пониманию Псалтири. – С.-Петербург: Северо-западный Центр православной литературы «Диоптра», 2000. – 464 с. (репринт по изданию 1882 г.).
259. Островський Р. Книга Проповідника: Науково-популярний коментар. – Львів: Видавництво «Колір ПРО», 2016. – 116 с.
260. Пинтосевич И. В этом весь человек. Изучаем «Коэлет» царя Соломона. – Киев: ІРІО, 2018. – 336 с.
261. Прокопенко А.В. Под сенью крыл: Комментарий на книгу Руфь. – Тверь: ОАО «Тверской полиграфический комбинат», 2014. – 310 с.
262. Рижский М.И. Книга Иова: из истории библейского текста. – Новосибирск: Наука. Сиб. отд-ние, 1991. – 248 с.
263. Рижский М.И. Книга Экклезиаста: в поисках смысла жизни. – Новосибирск: «Наука». Сибирская издательская фирма РАН, 1995. – 225 с.

264. Свиток Рут с комментариями / Под общ. ред. Мордехая Гринберга; пер. текста книги Рут, коммент. Раши и Мальбима: Арье Ольман; примеч. к Раши и сборн. коммент.: Мордехай Гринберг. – Москва – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим, 2010. – 129 + [18] с.
265. Сперджен Ч. Сокровищница Давида. Комментарии на Псалтирь. В 6-и т. Т. 1 (псалмы 1-25) / Пер. с англ. Е.С. Терёхина. – Минск: УП «Минская фабрика цветной печати», 2005. – 336 с.
266. Сперджен Ч. Сокровищница Давида. Комментарии на Псалтирь. В 6-и т. Т. 2 (псалмы 26-51) / Пер. с англ. Е.С. Терёхина. – Минск: УП «Минская фабрика цветной печати», 2006. – 336 с.
267. Сперджен Ч. Сокровищница Давида. Комментарии на Псалтирь. В 6-и т. Т. 3 (псалмы 52-84) / Пер. с англ. Е.С. Терёхина. – Минск: УП «Минская фабрика цветной печати», 2006. – 400 с.
268. Сперджен Ч. Сокровищница Давида. Комментарии на Псалтирь. В 6-и т. Т. 4 (псалмы 85-108) / Пер. с англ. Е.С. Терёхина. – Минск: УП «Минская фабрика цветной печати», 2007. – 400 с.
269. Сперджен Ч. Сокровищница Давида. Комментарии на Псалтирь. В 6-и т. Т. 5 (псалмы 109-118) / Пер. с англ. Е.С. Терёхина. – Минск: УП «Минская фабрика цветной печати», 2007. – 368 с.
270. Сперджен Ч. Сокровищница Давида. Комментарии на Псалтирь. В 6-и т. Т. 6 (псалмы 119-150) / Пер. с англ. Е.С. Терёхина. – Минск: УП «Минская фабрика цветной печати», 2008. – 368 с.
271. Хэдинг Дж. Божий дом и служение в нем. Современный взгляд на 1 и 2 Паралипоменон / Пер. Сергей Николенко, Сергей Денисюк. – Ровно: Христианский благотворительный издательский фонд «Живое слово», 2001. – 317 с.
272. Фаст Геннадий, протоиер. Толкование на книгу Песнь Песней Соломона. – Красноярск: Енисейский благовест, 2000. – 757 с.: ил.
273. Щедровицкий Д.В. Беседы о книге Иова. – Москва: Оклик, 2005. – 235 с.
274. Щедровицкий Д.В. Пророчества книги Даниила. 597 год до н.э. – 2240 год н.э. / Изд. 2-е, стереотип. – Москва: Оклик, 2006. – 278 с.
275. Эйделькинд Я.Д. Песнь Песней. Перевод и филологический комментарий к главам 1-3. Ч.1 / Под ред. И.С. Смирнова. – Москва: РГГУ, 2015. – 156 с. – (Orientalia et Classica: Труды института восточных культур и античности. Вып. 53/1).
276. Эйделькинд Я.Д. Песнь Песней. Перевод и филологический комментарий к главам 1-3. Ч.2 / Под ред. И.С. Смирнова. – Москва: РГГУ, 2015. – С. 157-536. – (Orientalia et Classica: Труды института восточных культур и античности. Вып. 53/2).

ТаНаХ:

277. Акимов С., архим. Библийская Книга Екклесиаста и литература мудрости Древней Месопотамии. / 2-е изд., испр. и доп. – Москва: Издательский дом «Познание»; Общецерковная аспирантура и докторантура им. святых Кирилла и Мефодия, 2018. – 312 с. – (Исследования Ветхого Завета).
278. Акимов С., архим. Библийская Книга Екклесиаста и литературные памятники Древнего Египта / 2-е изд., испр. и доп. – Москва: Издательский дом «Познание»; Общецерковная аспирантура и докторантура им. святых Кирилла и Мефодия, 2018. – 560 с. – (Исследования Ветхого Завета).
279. Библийские комментарии отцов Церкви и других авторов I-VIII веков. Ветхий Завет. Том I: Книга Бытия 1-11 / Пер. с англ., греч., лат., сир; под ред. Эндрю Лаута в сотрудничестве с Марко Конти / Русское издание под ред. К.К. Гаврилкина. – Тверь: Герменевтика, 2004. – 304 с.
280. Библийские комментарии отцов Церкви и других авторов I-VIII веков. Ветхий Завет. Том II: Книга Бытия 12-50 / Пер. с англ., греч., лат., сир.; ред. тома Марк Шеридан / Русск. изд. под ред. Ю.Н. Варзонин и С.С. Козин. – Тверь: Герменевтика, 2005. – 512 с.
281. Библийские комментарии отцов Церкви и других авторов I-VIII веков. Ветхий Завет. Том III: Книги Исход, Левит, Числа, Второзаконие / Пер. с англ., греч., лат., сир.; под ред. Джозефа Т. Линхарда / Русск. изд. под ред. Н.А. Кульковой и С.С. Козина. – Тверь: Герменевтика, 2010. – 624 с.
282. Библийские комментарии отцов Церкви и других авторов I-VIII веков. Ветхий Завет. Том IV: Исторические книги (часть 1). Книги Иисуса Навина, Судей, Руфи, Первая и Вторая Книги Царств / Пер. с англ., греч., лат., сир.; под ред. Джона Р. Фрэнки / Русск. изд. под ред. Ю.Н. Варзонины. – Тверь: Герменевтика, 2009. – 560 с.
283. Библийские комментарии отцов Церкви и других авторов I-VIII веков. Ветхий Завет. Том V: Исторические книги (часть 2). Книги Царств (3-я и 4-я), Паралипоменон (1-я и 2-я); Ездры (1-я), Неемии и Есфири / Пер. с англ., греч., лат., сир.; под ред. Джона Р. Фрэнки / Русск. изд. под ред. Ю.Н. Варзонины. – Тверь: Герменевтика, 2011. – 512 с.
284. Библийские комментарии отцов Церкви и других авторов I-VIII веков. Ветхий Завет. Том VI: Книга Иова / Пер. с англ., греч., лат., сир.; под ред. Манлио Симонэтти и Марко Конти / Русск. изд. под ред. Ю.Н. Варзонины. – Тверь: Герменевтика, 2007. – 312 с.
285. Библийские комментарии отцов Церкви и других авторов I-VIII веков. Ветхий Завет. Том IX: Притчи Соломона, Книга Екклесиаста, Песнь Песней / Пер. с англ., греч., лат., копт. и сир.; под ред. Дж. Роберта Райта / Русск. изд. под ред. Д.С. Бирюкова. – Тверь: Герменевтика, 2012. – 480 с.
286. Библийские комментарии отцов Церкви и других авторов I-VIII веков. Ветхий Завет. Том X: Книга пророка Исаии 1-39 / Пер. с англ., греч., лат.,

- копт. и сир.; под ред. Стивэна А. Маккиниэна / Русск. изд. под ред. Г.И. Беневича. – Тверь: Герменевтика, 2011. – 336 с.
287. Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I-VIII веков. Ветхий Завет. Том XIV: Двенадцать пророков / Пер. с англ., греч., лат., сир.; под ред. Альберто Феррейро / Русск. изд. под ред. Д.С. Бирюкова. – Тверь: Герменевтика, 2010. – 368 с.
288. Брэнсон Р. Книга Судей Израилевых / Пер. М.А. Думчев. – С.-Петербург: Издательство «Вера и святость», Христианское общество «Библия для всех», 2012. – 237 с. – (Комментарии веслианской традиции).
289. Ветхий Завет на страницах Нового. Т. 1: Ев. от Матфея. Ев. от Марка / Ред.: Г.К. Бил, Д.А. Карсон; пер. с англ. – Черкассы: Коллоквиум, 2010. – 488 с.
290. Ветхий Завет на страницах Нового. Т. 2: Ев. от Луки. Ев. от Иоанна / Ред.: Г.К. Бил, Д.А. Карсон; пер. с англ. – Черкассы: Коллоквиум, 2011. – 439 с.
291. Ветхий Завет на страницах Нового. Т. 3: Деяния св. Апостолов. Общие послания. Откровение / Ред.: Г.К. Бил, Д.А. Карсон; пер. с англ. – Черкассы: Коллоквиум, 2013. – 592 с.
292. Ветхий Завет на страницах Нового. Т. 4: Послания апостола Павла / Ред.: Г.К. Бил, Д.А. Карсон; пер. с англ. – Черкассы: Коллоквиум, 2015. – 504 с.
293. Воргез А. Книга Иеремии. Главы 1-25 / Пер. М.А. Думчев. – С.-Петербург: Издательство «Вера и святость», Христианское общество «Библия для всех», 2010. – 431 с. – (Комментарии веслианской традиции).
294. Воргез А. Книга Иеремии. Главы 26-52 / Пер. М.А. Думчев. – С.-Петербург: Издательство «Вера и святость», Христианское общество «Библия для всех», 2012. – 431 с. – (Комментарии веслианской традиции).
295. Генри М. Толкование книг Ветхого Завета. В 6-ти т. Т. 1: Бытие, Исход, Левит, Числа, Второзаконие. – Netherlands: Dutch Reformed Tract Society, 2007. – 849 с.
296. Генри М. Толкование книг Ветхого Завета. В 6-ти т. Т. 2: Иисус Навин, Судьи, Руфь, Первая Книга Царств, Вторая Книга Царств, Третья Книга Царств. – Netherlands: Dutch Reformed Tract Society, 2011. – 685 с.
297. Генри М. Толкование книг Ветхого Завета. В 6-ти т. Т. 3: Четвертая Книга Царств, Первая Паралипоменон, Вторая Паралипоменон, Ездра, Неемия, Есфирь, Иов. – Netherlands: Dutch Reformed Tract Society, 2011. – 670 с.
298. Генри М. Толкование книг Ветхого Завета. В 6-ти т. Т. 4: Псалмы, Притчи Соломоновы, Книга Екклесиаста, Песни Песней Соломона. – Netherlands: Dutch Reformed Tract Society, 2007. – 987 с.
299. Генри М. Толкование книг Ветхого Завета. В 6-ти т. Т. 5: Книги: Исаии, Иеремии, Плач Иеремии. – Netherlands: Dutch Reformed Tract Society, 2009. – 755 с.
300. Генри М. Толкование книг Ветхого Завета. В 6-ти т. Т. 6: Книги: Иезекииля, Даниила, Осии, Иоила, Амоса, Авдия, Ионы, Михея, Наума, Аввакума,

- Софонии, Аггея, Захарии, Малахии. – Netherlands: Dutch Reformed Tract Society, 2010. – 764 с.
301. Ключ к пониманию Священного Писания. – Bruxelles: Издательство «Жизнь с Богом», 1982. – 701 с.
302. Комментарии к книгам Ветхого Завета в 18 томах / Пер. с англ. – Одесса: Изд-во «Черноморье», ВСБ. 1991-1993.
- Т. 1: Введение в Библию / Б.М. Мецгер и др. 1992. – 186 с.
 - Т. 2: Книга Бытие / Ю.Ф. Рууп. 1993. – 433 с.
 - Т. 3. Книга Исход / Г.Л. Еллисон. 1992. – 160 с.
 - Т. 4: Книга Левит и Книга Чисел / Дж.Л. Мэйз. 1991. – 182 с.
 - Т.5: Книга Второзаконие / Д.Ф. Пэйн. 1992. – 174 с.
 - Т. 6: Книги Иисуса Навина, Судей, Руфь / А.Г. Аульд. 1993. – 205 с.
 - Т. 7: Первая и Вторая Книги Царств / Д.Ф. Пэйн. – 1993. – 224 с.
 - Т. 8: Третья и Четвертая Книги Царств / А.Г. Аульд. 1993. – 152 с.
 - Т. 9: Первая и Вторая Книги Паралипоменон / Дж.Г. Мэконвилл. – 1993. – 236 с.
 - Т. 10: Книги Ездры, Неемии, Есфирь, Иова / Б.Г. Кэлли. 1992. – 193 с.
 - Т. 11: Книга Псалмов / А.Б. Руодс. 1991. – 242 с.
 - Т. 12: Книги Притчей Соломоновых, Екклесиаста, Песни Песней Соломона / Дж.К. Райлерсдам. 1991. – 199 с.
 - Т. 13: Книга Пророка Исаии I (гл. 1-32) / Дж.Ф.А. Сойэр. 1993. – 243 с.
 - Т. 14: Книга Пророка Исаии II (гл. 33-66) / Дж.Ф.А. Сойэр. 1993. – 179 с.
 - Т. 15: Книга Пророка Иеремии, Книга Плач Иеремии / Х.Т. Квист. 1992. – 181 с.
 - Т. 16: Книги Пророков Иезекииля и Даниила / К.Г. Хауи. 1993. – 176 с.
 - Т. 17: Книги Малых Пророков: Осии, Ириля, Амоса, Авдия, Ионы / Х.Дж.М. Майерс. 1993. – 228 с.
 - Т. 18: Книги Малых Пророков: Михея, Наума, Аввакума, Софонии, Аггея, Захарии, Малахии / Х.Дж. Гейли Дж. (Младший). 1993. – 186 с.
303. Макдональд У. Библейские комментарии для христиан. Ветхий Завет. – Bielefeld: Christliche Literatur-Verbreitung, 2009. – 1142 с.
304. Меллиш К.Дж. Первая и Вторая книги Царств / Пер. О.А. Дружинина. – С.-Петербург: Издательство «Вера и святость», Христианское общество «Библия для всех», 2016. – 380 с. – (Комментарии веслианской традиции).
305. Міжнародний Біблійний Коментар. Католицький та екуменічний коментар на ХХІ століття. Т. 1: Загальні та вступні статті / Відпов. ред. ориг. вид.: Вільям Р. Фармер; відпов. ред. укр. вид.: Тарас Шманько. – Львів: Видавництво «Свічадо», 2017. – ХХІV + 450 с.
306. Міжнародний Біблійний Коментар. Католицький та екуменічний коментар на ХХІ століття. Том 2: П'ятикнижжя та історичні книги / Відпов. ред. ориг.

- вид.: Вільям Р. Фармер; відпов. ред. укр. вид.: Тарас Шманько. – Львів: Видавництво «Свічадо», 2017. – 560 с.
307. Міжнародний Біблійний Коментар. Католицький та екуменічний коментар на XXI століття. Том 3: Повчальні та пророчі книги / Відпов. ред. ориг. вид.: Вільям Р. Фармер; відпов. ред. укр. вид.: Тарас Шманько. – Львів: Видавництво «Свічадо», 2018. – 632 с.
308. Новый Библиейский Комментарий. В 3-х ч. Ч. 1. Ветхий Завет. Книга Бытие – Книга Иова / Пер. с англ. А.А. Баев, Т.Г. Батухтина, Л.М. Чупрова, Р.Б. Шемпель; гл. ред. Р.З. Ороховатская. – С.-Петербург: Мирт, 2000. – 646 с.: ил. – (Энциклопедия христианства).
309. Новый Библиейский Комментарий. В 3-х ч. Ч. 2. Ветхий Завет. Псалтирь – Книга Пророка Малахии / Пер. с англ. А.А. Баев, Т.Г. Батухтина, Ю.И. Переверзева-Орлова, А.П. Платунова; гл. ред. Р.З. Ороховатская. – С.-Петербург: Мирт, 2000. – 571 с. – (Энциклопедия христианства).
310. Славянский библиейский комментарий. Современная евангельская перспектива / Гл. ред. С. Санников. – К.: ЕААА, Книгоноша, 2016. – 1840 с.
311. Соколов А., игум. Книга Иисуса Навина. – С.-Петербург: Издательский дом «Познание»; Общецерковная аспирантура и докторантура им. святых Кирилла и Мефодия, 2017. – 272 с. – (Исследования Ветхого Завета).
312. Соколов А., игум. Книга пророка Амоса. Введение и комментарий. – С.-Петербург: Издательский дом «Познание»; Общецерковная аспирантура и докторантура им. святых Кирилла и Мефодия, 2017. – 448 с. – (Исследования Ветхого Завета).
313. Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь / Пер. Ирины Череватой; гл. ред. русск. пер. Платон Харчлаа. – Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992. – 459 с. – (Библиейская кафедра).
314. Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии / Пер. Ирины Череватой; гл. ред. русск. пер. Платон Харчлаа. – Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996. – 602 с.
315. Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней / Пер. Ирины Череватой; гл. ред. русск. пер. Платон Харчлаа. – Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993. – 617 с.
316. Толковая Библия, или Комментарий на все книги Св. Писания Ветхого и Нового Завета под редакцией А.П. Лопухина. Ветхий Завет: в 5-и т. – Москва: ДАРЪ, 2008.
- Т. I: Пятикнижие; Исторические книги. – 1056 с.
 - Т. II: Исторические книги. – 1056 с.
 - Т. III: Исторические книги; Учительные книги. – 960 с.
 - Т. IV: Пророческие книги. – 1168 с.

- Т. V: Пророческие книги. – 992 с.
- 317. Уирсби У. Комментарий на Ветхий Завет. В 2-х т. Т. I: Бытие – 2 Паралипоменон / Пер. О.А. Рыбаковой; ред. Ю.А. Цыганков. – С.-Петербург: Библия для всех, 2010. – 991 с.
- 318. Уирсби У. Комментарий на Ветхий Завет. В 2-х т. Т. II: Ездра – Малахия / Пер. О.А. Рыбаковой; ред. Ю.А. Цыганков. – С.-Петербург: Библия для всех, 2011. – 1101 с.
- 319. Уолтон Дж.Х., Мэтьюз В.Х., Чавалес М.У. Библейский культурно-исторический комментарий. Ч. 1: Ветхий Завет / Пер. с англ. Т.Г. Батухтиной, А.П. Платуновой; под общ. ред. Т.Г. Батухтиной. – С.-Петербург: Мирт, 2003. – 984 с. – (Энциклопедия христианства).
- 320. Эдлин Дж. Книга Даниила / Пер. М.А. Думчев. – С.-Петербург: Издательство «Вера и святость», Христианское общество «Библия для всех», 2014. – 394 с. – (Комментарии везлианской традиции).

Неканон:

- 321. Дюмулен П. Премудрость Соломона. Для чего жить? – Москва: Паолине, 2006. – 102 с.
- 322. Книга Премудрости Иисуса сына Сирахова / [Введ., пер. и объясн. по евр. тексту и древн. пер. прот. А.П. Рождественский]. Репринт. – С.-Петербург: Типография Меркушева, 1911. – 810 с.
- 323. Морозовъ Н. Пророки. Исторія возникновенія библейскихъ пророчествъ, ихъ литературное изложение и характеристика. – Москва: Типографія Т-ва И.Д. Сытина, 1914. – 311 с., ил.

Книги про теми Старого Завіту:

- 324. Барац А. Два имени Единого Бога. Годовой круг чтения Торы. – Москва: Мосты культуры, 2004. – 384 с. – (Серия: Иудаизм).
- 325. Бартелеми Д. Бог и Его образ. Очерк библейского богословия. – Милан: «Христианская Россия», 1992. – 280 с.
- 326. Беспалько В.Г. Ветхозаветные корни уголовного права в Пятикнижии Моисея. – С.-Петербург: «Издательство «Юридический центр», 2015. – 533 с.
- 327. Беспалько В.Г. Религиозные преступления в Моисеевом уголовном праве и их проекции в российском законодательстве X-XXI вв.: Монография. – Москва: ИНФРА-М, 2016. – 232 с. – (Научная мысль). – www.dx.doi.org/10.12737/4120.
- 328. Боттеро Ж. Рождение Бога. Библия через призму истории. – Москва: «Форум» – «Nota Bene», 1998. – 248 с.
- 329. Бошан П. Пятьдесят библейских портретов. – Москва: Paoline, 2005. – 280 с. – (Вокруг Библии).

330. Введенский Д. Учение Ветхого Завета о грехе. – Свято-Троицкая Сергиева Лавра: Собственная типография, 1900. – 222 + XVIII с.
331. Гласхауэр В.Дж.Дж. Израиль: Заветы и Царство. – Винница: «Христиане за Израиль Интернэшнл», 2016. – 232 с.
332. Головин С.Л. По обрзу и подобию. – К.: Книгоноша, 2017. – 344 с.
333. Дэвидсон Р. Пламя Яхве: Сексуальность в Библии / Пер. с англ. Г.Г. Ястребова. – Москва: Эксмо, 2015. – 1008 с. – (Религия. История Бога).
334. Зайдель Е. Божий Завіт з людством. – Рівне: Дятлик М., 2018. – 326 с.
335. Кабанов В.А. Тетраграмматон. hwhу / Ред. и пер. с англ. А.Н. Чивчалов; изд. 2-е, испр. и доп. – Москва: Издательство «Библеист», 2011. – 281 с.
336. Краудер Б. Песни разбитых сердец. Псалмы, которые утешают и исцеляют / Пер. с англ. Татьяна Капустина. – Б/г, «Библейский радиокласс» World Wide Printing, 2013. – 160 с.
337. Кушнер Г.С. Когда с хорошими людьми случаются плохие вещи / Пер. с англ. Е.Г. Гендель. – Минск: ООО «Попурри», 2004. – 304 с.
338. Лейбовиц Й., р., Розен М., р. Взгляд на Вечность: основы еврейского мировоззрения. Перевод статьи Рахмаля «Маамар гаикарим» / Пер. и ред.: Гедалия Спинадель. – Иерусалим: JHRL, 1996. – 76 с. – (Серия «Библиотека Кест-Лейбович наследие и корни иудаизма»).
339. Лопухин А.П. Промысл Божий в истории человечества. Опыт философско-исторического обоснования воззрений блаж. Августина и Боссюэта. – Москва: Кафедра Московской православной духовной академии (www.bible-mds.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2007. – 125 с. – (Серия «Библеистика»).
340. Макмёртри Г. Праздники Ветхого Завета / Пер. с англ. И.В. Бундин. – Н.Новгород: Агапе, 2017. – 240 с.
341. Мартинс Э. Замысел Бога. – С.-Петербург: С.-Петербургский христианский университет; Христианское общество «Библия для всех», 1995. – 281 с. – (Библейская кафедра).
342. Мелло А. Кто такие пророки? Грамматика пророчества / Пер. с ит. Арсений Соколов. – Москва: Издательство ББИ, 2015. – х + 104 с. – (Серия «Современная библеистика»).
343. Мелло А. Страсти пророков. Темы пророческой духовности / Пер. с ит. Арсений Соколов. – Москва: Издательство ББИ, 2016. – viii + 197 с. – (Серия «Современная библеистика»).
344. Модерзон Э. Жены Ветхого Завета / 2-е увелич. изд. – Луцк: «Христианская жизнь», 2002. – 333 с.
345. Модерзон Э. Иаков и Иосиф. – Черкассы: Издатель Чабаненко Ю.А., 2018. – 300 с.

346. Муретов М. Ветхозаветный храм. Часть первая. Внешний вид храма. – Москва: Университетская типография, Страстной бульварі, 1890. – 505 с.
347. Об основах мироздания: первая часть книги Раби Моше Хаима Луцато (Рамхаль) «Путь Творца» с кратким комментарием, пояснением терминов и приложением / Сост. и пер.: Овадья Мишиев. – Тула: Артика, 2016. – 80 с.
348. Пинк А. Десять заповедей / Пер. с англ. – Одесса: Христианское просвещение, 2006. – 120 с.
349. Полонский С. Вот имена... – Москва: Издательский Дом «Грааль», 2001 (5762). – 156 с.
350. Поснов М. Идея Завета Бога с израильским народом в Ветхом Завете. Опыт богословско-философского обозрения истории израильского народа. – Богуслав: Типография А.М. Ленского, 1902. – 95 с.
351. Пэйден Дж. Левитская система жертвоприношений / Пер. с англ. яз. Светлана Кобзева, Наталья Малюга. – Донецк: Обф «Восточноевропейская Миссия», 2013. – 154 с. – (Библиотека Библейского института «Сансет»).
352. Райт К. Око за око. Этика Ветхого Завета / Пер. с англ. Александра Гейченко. – Черкассы: Коллоквиум, 2010. – 536 с.
353. Родькина И.А. Учение о Боговедении в книгах пророков Амоса, Осии и Исаии. – Москва: ПСТГУ, 2013. – 123 с.
354. Сантала Р. Мессия в Ветхом Завете в свете раввинистических писаний / Пер. Константина Комарова. – Иерусалим: Керен Ахва Мешихит, 2004. – 256 с.
355. Тантлевский И.Р. Мелхиседек и Метатрон в иудейской мистико-апокалиптической традиции. – С.-Петербург: Изд-во С.Петербург. ун-та, 2007. – 328 с. – (Библеистика и Иудаика).
356. Тверский А. Создадим человека. Истинная самооценка и путь жизни по Торе / Пер. Гедалия Спинадель. – Б/м., «Издательские решения», – 96 с. ISBN 978-5-44-904607-9
357. Темномеров Аполлон, свящ. Учение Священного Писания о смерти, загробной жизни и воскресении из мертвых. Догматико-экзегетическое исследование. – С.-Петербург: Товарищество «Печатия С.П. Яковлева», 1899. – 338 с.
358. Уиткомб Дж.К. Погибший мир / Пер. с англ. – Elkhart, IN: Russian Gospel Ministries, 1993. – 184 с.
359. Феофан (Быстров) архиеп. Тетраграмма, или Божественное Ветхозаветное имя hwhy. – К.: Пролог, 2004. – 360 с. – (Библейские исследования).
360. Фрухтенбаум А.Г. Иисус был еврей. – С.-Петербург: «Христианское свидетельство Израилю», «Библия для всех», 1998. – 159 с.
361. Фрухтенбаум А.Г. Мессианская христология. – Иерусалим: Керен Ахва Мешихит, 2007. – 234 с.
362. Фрухтенбаум А.Г. Праздники Израиля. – Иерусалим: Керен Ахва Мешихит, 2007. – 280 с.

363. Шелтон Д., Куинн Ш. Десять Заповедей и планы антихриста / Пер. с англ. И.Поспехин; изд. 2-е. – Н.Новгород: Телерадиовещательная сеть «Три Ангела», 2009. – 154 с.
364. Штейнзальц А. Библейские образы / Гл. ред. Г. Брановер; пер. с англ. Ариэль Голан. – Иерусалим: Шамир, 5751 (1991). – 218 с.
365. Юнгеров П.А. Учение Ветхого Завета о бессмертии души и загробной жизни. – К.: Пролог, 2006. – 196 с. – (Библейские исследования).
366. Юнгеровъ П. Вѣроученіе Псалтири, его особенности и значеніе въ общей системѣ библейскаго вѣроученія. – Казань: Типо-литографія Императорскаго Университета, 1897. – 150 с.
367. Юревич Д. Пророчества о Христе в рукописях Мертвого моря / Священник Дмитрий Юревич. – С.-Петербург: Аксион эстин, 2004. 254 с.: IV с. ил.
368. Юревич Д., свящ. «Ветхозаветные пророчества о Мессии в Кумранских рукописях». *Христианское чтение*, 2005, 24, сс. 128-191.

Словники та енциклопедії:

369. Азимов А. Путеводитель по Библии. Ветхий Завет / Пер. с англ. О.А. Блейз (Ветхий Завет, гл.1-11), С.П. Евтушенко (Ветхий Завет, гл. 12-39, Новый Завет). – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2013. – 1182 с.
370. Библейская симфония по книгам Ветхого и Нового Заветам / Сост.: Д. Гриценко, Е.С. Калугина. – Москва: Дарь, 2007. – 480 с.
371. Библейский словарь / Сост. Эрик Нюстрем; пер. со шведского под ред. И.С. Свенсона. – С.-Петербург, Библия для всех, 2006. – 522 с.
372. Библейская Энциклопедия. Путеводитель по Библии / Пер. И. Козырева. – Москва: РБО, 1995. – 352 с.
373. Большой Библейский Словарь / Под ред. У. Элуэлла, Ф. Камфорта; пер. О.А. Рыбаковой. – С.-Петербург: Библия для всех, 2005. – 1520 с.
374. Ветхий Завет. Популярная энциклопедия / Жак Мюссе; пер. с франц. Жан Антонов. – Москва: Махаон, 2006. – 260 с. – (Культура. Традиции).
375. Гамильтон В. Справочник по Пятикнижию Моисееву: Бытие, Исход, Левит, Числа, Второзаконие. – Спрингфилд, Миссури: Русское издание Лайф Паблишерс Интернешнл, 2003. – 463 с.
376. Гилберт М. Атлас по истории еврейского народа / Изд. 4-е; пер. с англ. П. Гиля. – Израиль: Издательство «Библиотека-Алия», 1997. – 164 с.
377. Даули Т. Библия в цифрах и фактах. – Б/м, Российское Библейское Общество, 2003. – 32 с.
378. Евангельский Словарь Библейского Богословия / Ред. Элуэлл Уолтер; пер. с англ. Н. Гавриловой. – С.-Петербург: Библия для всех, 2000. – 1232 с.

379. Еврейская энциклопедия. Свод знаний о еврействе и его культуре в прошлом и настоящем. В 16-и т. / Под ред. д-ра Л. Каценельсона, барона Д.Г. Гинцбурга, д-ра истории Востока А. Гаркави. – С.-Петербург: О-во для науч. еврейских изд. Брокгауз-Ефрон, 1908-1913.
- Т. 1: А – Алмемар. – VIII с., 960 стб.: ил., 5 л. ил.;
 - Т. 2: Алмогады – Арабский язык. – [4], 960 стб., [4] с., 7 л. ил.;
 - Т. 3: Арабско-еврейская литература – Бделлий. – [8], 960 стб., 9 л. ил.;
 - Т. 4: Бе-Абидан – Брес. – [6], 960 стб., [4] с., 10 л. ил.;
 - Т. 5: Брессюир – Гадасси. – [6], 960 стб., 12 л. ил.;
 - Т. 6: Гадассий – Данте. – [8], 960, [2] стб., 8 л. ил.;
 - Т. 7: Данциг – Ибн-Эрза, Иуда. – [8], 960 стб., 1 карт.;
 - Т. 8: Ибн-Эзра, Моисей – Иудаизм. – [6], 968, [2] стб., 11 л. ил.;
 - Т. 9: Иудан – Ладенбург. – [10], 960 стб., [2] с., 11 л. ил.;
 - Т. 10: Ладенбург – Миддот. – [8], 954 стб., [2] с., 4 л. ил.;
 - Т. 11: Миддот – Община. – [8], 960 стб., [2] с., 2 л. ил.;
 - Т. 12: Обычай – Проказа. – [8], 960 стб., [2] с., 12 л. ил.;
 - Т. 13: Проклятие – Сарагосси. – [8], 960 стб., [2] с., 8 л. ил.;
 - Т. 14: Сараево – Трани. – [8], 960 стб., [2] с., 4 л. ил.;
 - Т. 15: Трани – Шемини-Ацерет. – [8], 960 стб., [2] с., 2 л. ил.;
 - Т. 16: Шемирамот – Vссоп. Алфавитный указатель. – [8], 428 стб., 212 с.
380. Игумен Иннокентий (Павлов). Библейская энциклопедия. – Москва: Эксмо, 2008. – 256 с.: илл. – (религия для семейного чтения).
381. Клименко Л.П. Словарь переносных, образных и символических употреблений слов в Псалтири. Украинская Православная Церковь Полтавская епархия Спасо-Преображенский Мгарский монастырь. – Краматорск: Изд-во ЗАО «Тираж-51», 2004. – 444 с.
382. Костів К. Словник-довідник біблійних осіб, племен і народів. – К.: Україна, 1995. – 429 с.
383. Кочедыков Л.Г. Краткий словарь библейских фразеологизмов. – Самара: Издательский дом «Бахрах-М», 2006. – 176 с.
384. Мандель Д. Кто есть кто в Еврейской Библии. От Авагты до Яэли / Пер. с англ. Е. Левина. – Москва: Книжники, 2017. – 1029 [3] с.
385. Мень Александр, протоиер. Библиологический словарь. В 3-х т. Т. 1: А – И. – Москва: Фонд им. А. Меня, 2002. – 608 с.
386. Мень Александр, протоиер. Библиологический словарь. В 3-х т. Т. 2: К – П. – Москва: Фонд им. А. Меня, 2002. – 560 с.
387. Мень Александр, протоиер. Библиологический словарь. В 3-х т. Т. 3: Р – Я. – Москва: Фонд им. А. Меня, 2002. – 528 с.
388. Никифор (Бажанов). Иллюстрированная библейская энциклопедия / архимандрит Никифор (Бажанов). – Москва: Эксмо, 2016. – 640 с.: ил.

389. Новый библейский словарь. В 2-х ч. Ч. 1: Библейские персонажи / Пер. с англ. Ю. Аржанова, А. Баева, Г. Григорьева, А. Платуновой, Л. Гарнаевой, Р. Шемпель, А.Шурбелева; гл. ред. Р.З. Ороховатская. – С.-Петербург: Мирт, 1999. – 440 с.: ил. – (Энциклопедия христианства).
390. Новый библейский словарь. В 2-х ч. Ч. 2: Библейские реалии / Пер. с англ. Т.Г. Батухтина, В.Н. Генке, А.П. Платунова; гл. ред. Р.З. Ороховатская. – С.-Петербург: Мирт, 2001. – 1014 с. – (Энциклопедия христианства).
391. Полная Симфония на Канонические Книги Священного Писания. – С.-Петербург: Библия для Всех, 1996.
392. Популярная библейская энциклопедия / Пер.; под ред. Т. Даули. – Москва: РБО, 2006. – 240 с.
393. Популярная энциклопедия / Поль Балта и др.; пер. с франц. Жан Антонов. – Москва: Махаон, 2007. – 260 с. – (Культура. Традиции).
394. Практическая симфония для проповедников Слова Божия / Сост. прот. Г. Дьяченко. – К.: Общество любителей православной литературы, 2008. – 498 с.
395. Ринекер Ф., Майер Г. Библейская Энциклопедия Брокгауза. Более 6000 ключевых слов к личностям, истории, археологии и географии Библии / Пер. с немецк. В.М. Ивановой, А.А. Карельского, Д.В. Щедровицкого; общ. ред. В.А. Цорн. – Кременчуг: «Християтска Зоря», 1999. – 1120 с.
396. Симфония или словарь-указатель к Священному Писанию Ветхого и Нового Завета. Т. Первый: А-Г / Под ред. митрополита Волоколамского и Юрьевского Питирима. – Москва: Издание Московской Патриархии, 1988. – 815 с.
397. Симфония или словарь-указатель к Священному Писанию Ветхого и Нового Завета. Т. Второй: Д-И / Под ред. митрополита Волоколамского и Юрьевского Питирима. – Москва: Издание Московской Патриархии, 1995. – 944 с.
398. Симфония или словарь-указатель к Священному Писанию Ветхого и Нового Завета. Т. Третий: К-О / Под ред. митрополита Волоколамского и Юрьевского Питирима; сост.: И.А. Бондарев, протоиер.; М.С. Касьян; С.Ю. Касьян. – Москва: Издание Московской Патриархии, 2000. – 1057 с.
399. Симфония или словарь-указатель к Священному Писанию Ветхого и Нового Завета. Т. Четвертый: П-Р / Под ред. митрополита Волоколамского и Юрьевского Питирима; сост.: И.А. Бондарев, протоиер.; М.С. Касьян; С.Ю. Касьян. – Москва: Издание Московской Патриархии, 2003. – 905 с.
400. Симфония или словарь-указатель к Священному Писанию Ветхого и Нового Завета. Т. Пятый: Часть 2: Т-Я / Под ред. митрополита Волоколамского и Юрьевского Питирима; сост.: И.А. Бондарев, протоиер.; М.С. Касьян; С.Ю. Касьян. – Москва: Издание Московской Патриархии, 2010. – 944 с.

401. Словарь Библейских образов. Энциклопедическое исследование образов, символов, основных тем, метафор, речевых оборотов и литературных стилей Библии / Общ. ред. Л. Райкен, Дж. Уилхойт, Т. Лонгман III; пер. с англ. Б.А. Скороходова, О.А. Рыбаковой. – С.-Петербург: Библия для всех, 2005. – 1423 с.
402. Уилсон Н.С., Тейлор Л.К. Сборник Библейских таблиц и карт / Ред. Е.М. Ахматова; пер. О.А. Рыбакова. – С.-Петербург: «Библия для всех», 2007. – 608 с.
403. Фаррингтон К. Библейский мир / Пер. с франц. И.Ю. Наумовой. – Москва: ООО ТД «Издательство Мир книги», 2008. – 192 с.: ил. – (Серия «Исторические атласы»).
404. Хардман Ш., Стил Ф., Теймс Р. Древний мир. Полная энциклопедия / Пер. А. Озерова. – Москва: Эксмо, 2007. – 256 с.: ил. – (Атласы и энциклопедии).
405. Шлегель У. Спутниковый Библейский атлас. Историческая география Библии / Пер. С. Омельченко. б/м, Славянское Евангельское Общество, 2013. – 155 с.
406. Шульман Э. Последовательность событий в Библии / Пер. с иврита Д. Шульман-Эпельман. – Тель-Авив: Издательство Министерства Обороны, 1990. – 180 с.

Книги про біблійні тексти:

407. Амусин И.Д. Находки у Мертвого моря. – Москва: Наука, 1964. – 102 с.
408. Амфилохий (Радович), митрополит Черногорско-Приморский. История толкования Ветхого Завета / Пер. с серб. Н.В. Ивкиной; под общ. и науч. ред. А.Г. Дунаева. – Москва: Издательский Совет Русской Православной Церкви, 2008. – 264 с., указ.
409. Барон С.У. Социальная и религиозная история евреев: в 18-ти т. Т. VI: Раннее Средневековье (500 – 1200): законы, толкования и Писание / Пер. с англ. Любовь Чернина. – Москва: Книжники, 2016. – 512 с. – (История евреев).
410. Библейская археология: Ветхий Завет. Свитки Мертвого моря. Новый Завет / Пер. с англ. – Москва: Российское Библейское Общество, 2016. – 112 с.: илл.
411. Библия в духовной жизни, истории и культуре России и православного славянского мира. К 500-летию Геннадиевской Библии. Сб. мат-лов международной конференции. Москва, 21-26 сентября 1999 г. Приложение к журналу «Страницы» / Научн. ред. Г. Баранкова. – Москва: ББИ Св. ап. Андрея, 2001. – 248 с.
412. Библия. Литературные и лингвистические исследования. Вып. 1 / Отв. ред.: С.В. Лезов, С.В. Тищенко. – Москва: Российский госуд. гуманитар. ун-т, 1998. – 299 с.

413. Буйе Л. О Библии и Евангелии / Пер. с франц. – Bruxelles: Издательство «Жизнь с Богом», 1988. – 233 с.
414. Вайнгрин Дж. Введение в текстологию Ветхого Завета / Пер. Любви Сумм. – Москва: ББИ св. Апостола Андрея, 2002. – 110 с. – (Серия «Современная библеистика»).
415. Вандеркам Дж. Свитки Мертвого моря. Долгий путь к разгадке / 3-е междунар. изд. – Москва: Астрель, 2012. – 351, [1] с. – (Историческая библиотека).
416. Вашольц Р. Библия Ветхозаветной Церкви. Текстовые свидетельства каноничности Ветхого Завета / Пер. с англ. Евгения Терёхина. – Черкассы: Коллоквиум, 2007. – 160 с. – (Коллоквиум в монографиях).
417. Дагаев Н. История Ветхозаветного канона. – С.-Петербург: Товарищество «Печатня С.П. Яковлева», 1898. – 273 с.
418. Десницкий А.С. Писание – Предание – современность. – К.: Центр православной книги, 2007. – 416 с.
420. Как возникла Библия... / Пер. с немецк. Игоря Реймера. – Bielefeld: CLV, 2003. – 218 с.
421. Канон Священного Писания. Сб. ст. / Пер. с англ. Юлии Возиловой. – С.-Петербург: Библия для Всех, Армия Спасения, 1993. – 32 с.
422. Ковалев С.И., Кубланов М.М. Находки в Иудейской пустыне. (Открытия в районе Мертвого моря и вопросы происхождения христианства) / Изд. 2-е, перераб. и доп. – Москва: Издательство политической литературы, 1964. – 111 с.
423. Корсунский И. Перевод LXX. Его значение в истории греческого языка и словесности. – Свято-Троицкая Сергиева Лавра: Собственная типография, 1897. – 644 + LXII с.
424. Ливингстон Д. Дни древние. Очерки библейской истории и археологии / Пер. с англ. Е. Буклерской, Д. Маркова, И. Михайловой, А. Мусиной, К. Стуловой, С. Корниенко, Е. Устинович, Е. Устиновича. – Симферополь: «ДИАЙПИ», 2011. – 368 с.
425. Нудельман Р. Прогулки с Библией. – Москва: ООО «Издательство «Ломоносовъ», 2014. – 240 с. – (История. География. Этнография).
426. Паш Р. Богодухновенность и авторитет Библии. – Gummersbach: Миссия Фриденс Боте (Вестник Мира), 1997. – 280 с.
427. Происхождение Библии (из истории библейской критики). Ветхий Завет / Сост., автор вступ. ст. и примеч. И.А. Крывелев. – Москва: Издательство «Наука», 1964. – 588 с. – (Научно-атеистическая библиотека).
428. Рижский М.И. Русская библия: История переводов библии в России / Изд. 2-е. – С.-Петербург: Авалон, Азбука-классика, 2007. – 256 с.
429. Синило Г.В. Древние литературы Ближнего Востока и мир Танаха (Ветхого Завета). Учебное пособие для студентов филологических факультетов

- вузов. – Минск: ЗАО Издательский центр «Экономпресс», 1998. – 471 с. – (Ассоциация «Обновление гуманитарного образования»).
430. Синило Г.В. Песнь Песней в контексте мировой культуры: в 2-х кн. Кн.1. Поэтика Песни Песней и ее религиозные интерпретации. – Минск: Экономпресс, 2012. – 680 с.
431. Синило Г.В. Танах и мировая поэзия. – Минск: Экономпресс, 2009. – 880 с.
432. Славянская Библия в эпоху раннего книгопечатания: К 510-летию создания Библейского сборника Матфея Десятого / Отв. ред. А.А. Алексеев; ред. колл.: Ф.В. Панченко, В.Г. Подковырова, В.А. Ромодановская; Институт русской литературы (Пушкинский Дом) РАН; Библиотека Российской академии наук. – Санкт-Петербург: Издательство Пушкинского Дома, 2017. – 460 с., илл.
433. Современные исследования Библии / Сост. Дэвид Петерсен; общ. ред., вступ. ст., коммент. Е.А. Степанова. – Екатеринбург: Изд-во Урал. Ун-та, 1998. – 272 с.
434. Сокровище в сосудах глиняных. Руководство по экуменической герменевтике / Научн. ред. Александр Кырлежев; пер. с англ. Любови Сумм. – Москва: ББИ св. Апостола Андрея, 2000. – 52 с.
435. Тантлевский И.Р. Загадки рукописей Мертвого моря: история и учение общины Кумрана. – С.-Петербург: Издательство РХГА, 2012. – 352 с.
436. Тихомиров Б.А. К истории отечественной Библии. (К 130-летию Синодального перевода). – Москва: РБО, 2006. – 30 с.
437. Трибелхорн Т. Библия – это не миф. – К.: Свет на Востоке, 2013. – 368 с.: ил.
438. Фридман Р. Как создавалась Библия / Пер. с англ. Г. Ястребова. – Москва: Эксмо, 2011. – 400 с.– (Религия. Библиотека мировых религий).
439. Хофман А., Коул П. Священный сор. Потерянный и возвращенный мир Каирской генизы / Пер. с англ. В. Гопмана. – Москва: Книжники; Текст, 2013. – 365 [3] с. – (Чейчовская коллекция).
440. Цуркан Р.К. Славянский перевод Библии: Происхождение, история текста и важнейшие издания. – С.-Петербург: ИД «Коло»; ИТД «Летний сад», 2001. – 320 с.: ил.
441. Чистович И.А. История перевода Библии на русский язык. Репринтное воспроизведение издания 1899 г. – Москва: РБО, 1997. – 368 с.
442. Шиффман Л. От текста к традиции: история иудаизма в эпоху Второго храма и период Мишны и Талмуда / Пер. с англ. Алексея Сиверцева. – Москва: Мосты культуры / Гешарим, 2016. – 304 с. – (Библиотека еврейской истории FLAVIANA).
443. Штоль Г.А., Девис А.П. Пещеры и свитки Мертвого Моря / Пер. с немецк. М.А. Туловой; пер. с англ. И.Л. Зотова. – Москва: Вече, 2005. – 416 с.: ил. – (Библейские тайны).

Книги про Давній Близький Схід:

Месопотамія:

444. Ассирия. Вавилон. Древние царства Востока / Сост. Г.И. Царёва. – Москва: Издательство Царёва В.П., 2002. – 568 с.: ил. – (Цивилизации).
445. Ассиро-вавилонский эпос / Изд. подгот. В.В. Емельянов; пер. с шумер. и аккад. В.К. Шилейко; отв. ред. М.И. Стеблин-Каменский. – С.-Петербург: «Наука», 2007. – 642 с.: ил. – (Литературные памятники).
446. Бардески К.Д. Месопотамия: колыбель человечества / Пер. с итал. – Москва: Издательство «Ниола-Пресс», 2008. – 128 с.: ил. – (Тайны истории).
447. Белявский В. Вавилон легендарный и Вавилон исторический. – Москва: Ломоносовъ, 2011. – 272 с. – (История. География. Этнография).
448. Бертман С. Месопотамия. Энциклопедический Справочник / Пер. с англ. А.А. Помогайбо. – Москва: Вече, 2007. – 416 с.: ил. – (Великие цивилизации).
449. Веллард Дж. Вавилон. Расцвет и гибель города Чудес / Пер. с англ. О.И. Перфильева. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2003. 268 с. – (Загадки древних цивилизаций).
450. Волков А.В., Непомнящий Н.Н. Хетты. Неизвестная империя Малой Азии. – Москва: Вече, 2004. – 288 с. – (Таинственные места Земли).
451. Вулли Л. Ур халдеев / Пер. с англ. Ф.Л. Мендельсона. – Москва: Издательство восточной литературы, 1961. – 252 с. – (По следам исчезнувших культур Востока).
452. Гарни О.Р. Хетты: Разрушители Вавилона / Пер. с англ. А.И. Блейз. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2009. – 267 с. – (Загадки древних народов).
453. Гласнер Ж.-Ж. Месопотамия / Пер. с франц. Л.С. Самуйлова. – Москва: Вече, 2012. – 448 с.: ил. – (Гиды цивилизаций).
454. Грантовский Э.А. Ранняя история иранских племен Передней Азии / Э.А. Грантовский; Ин-т востоковедения РАН.; изд. 2-е, испр. и доп. – Москва: Вост. лит., 2007. – 510 с.
455. Гюиз Ф. Древняя Персия / Пер. с франц. А.Н. Степановой – Москва: Вече, 2007. – 336 с.: ил. – (Гиды цивилизаций).
456. Гуляев В.И. Шумер. Вавилон. Ассирия: 5000 лет истории. – Москва: Алетейа, 2005. – 440 с.: ил. – (Сокровенная история цивилизаций).
457. Дандамаев М.А., Луконин В.Г. Культура и экономика Древнего Ирана. – Москва: Наука. Главная редакция восточной литературы, 1980. – 417 с.
458. Делич Ф. Библия и Вавилон / Пер. с нем. А.А. Нольде; изд.4-е, перераб. и доп. – С.-Петербург: Типография А.С. Суворина, 1907. – 124 с.: 47 рис.
459. Дьяконов И.М. Люди города Ура. – Москва: Наука. Главная редакция Восточной литературы, 1990. – 429 с.: ил.
460. Емельянов В.В. Древний Шумер. Очерки культуры. – С.-Петербург.: «Петербургское Востоковедение», 2001. – 368 с. – («Мир Востока», VII).

461. Загадки старой Персии / Авторы-сост.: А. Эбрахими Торкаман, С.М. Бурьгин, Н.Н. Непомнящий. – Москва: Вече, 2010 с.; ил. – (Terra Historica).
462. Замаровський В. Спочатку був Шумер: Наук.-худож. нарис / Пер. із словац. Д.С. Андрухова; вступ. слово проф. А.О. Білецького. – К.: Веселка, 1983. – 207 с.: іл.
463. История древнего Востока. Зарождение древнейших классовых обществ и первые очаги рабовладельческой цивилизации. Ч.1: Месопотамия / Под ред. И.М Дьяконова. – Москва: Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1983. – 534 с.: ил. и карт.
464. Кленгель-Брандт Э. Древний Вавилон / Пер. с нем. Б.М. Святского. – Смоленск: Русич, 2001. – 368 с.: ил. – (Популярная историческая библиотека).
465. Кленгель-Бранд Э. Путешествие в древний Вавилон / Пер. с нем., предисл. и примеч. В.А. Якобсона. – Москва: Главная редакция восточной литературы изд-ва «Наука», 1979. – 259 с.: ил. и карт. – (По следам исчезнувших культур Востока).
466. Ковалев. А.А. Месопотамия до Саргона Аккадского. Древнейшие этапы истории. – Москва: РГГУ, 2002. – 252 с. – (Orientalia: Труды Института восточных культур. Вып. II).
467. Корниенко Т.В. Первые Храмы Месопотамии. Формирование традиции культового строительства на территории Месопотамии в дописьменную эпоху / Отв. ред. Н.Я. Мерпет. – С.-Петербург: Алетейя, 2006. – 312 с.: ил. – (Руководства по востоковедению).
468. Крамер С. Шумеры. Первая цивилизация на Земле / Пер. с англ. А.В. Милосердовой. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2002. – 383 с. – (Загадки древних цивилизаций).
469. Крамер С.Н. История начинается в Шумере / Пер. Ф.Л. Мельденсона. – Москва: Изд-во «Наука», 1965. – 256 с. – (По следам исчезнувших культур Востока).
470. Куликан У. Персы и Мидяне. Подданные империи Ахеменидов / Пер. с англ. Л.А. Игоревского. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2002. – 223 с. – (Загадки древних цивилизаций).
471. Маккуин Дж.Г. Хетты и их современники в Малой Азии / Пер. с англ. Ф.Л. Мендельсона. – Москва: Главная редакция восточной литературы изд-ва «Наука», 1983. – 183 с.: ил. – (По следам исчезнувших культур Востока).
472. Пигулевская Н.В., Якубовский А.Ю., Петрушевский И.П., Строева Л.В., Беленицкий А.М. История Ирана с древнейших времен до конца XVIII века / Под ред. В.В. Струве. – Ленинград: Изд-во Ленинградского ун-та, 1958. – 390 с.

473. Рагозина З.А. История Ассирии. От возвышения ассирийской державы до падения Ниневии / Изд. 2-е, стереотип. – С.-Петербург: Издание А.Ф. Маркса, 1902. – XVI + 500 с., с 101 рис. и 2 картами. – (Древнейшая история Востока).
474. Рагозина З.А. История Мидии, второго Вавилонского царства и возникновения Персидской державы. – С.-Петербург: Издание А.Ф. Маркса, 1903. – XVI + 522 с., с 90 рис. и 1 картой. – (Древнейшая история Востока).
475. Рифтин А.П. Старо-Вавилонские юридические и административные документы в собраниях СССР. – Москва – Ленинград: Изд-во Академии Наук СССР, 1937. – 175 с.: LXXXIX табл.
476. Саггс Х. Вавилон и Ассирия. Быт, религия, культура / Пер. с англ. Л.А. Карповой. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2004. – 234 с.
477. Саггс Г.У.Ф. Величие Вавилона. История древней цивилизации Междуречья / Пер. с англ. Л.А. Игоревский. – Москва: ЗАО Центр-полиграф, 2012. – 463 с.
478. Ставиский Б.Я., Яценко С.А. Искусство и культура древних иранцев. Великая степь, Иранское плато, Средняя и Центральная Азия: Учебное пособие. – Москва: Рос. гос. гуманитар. ун-т, 2001. – 441 с.: ил.
479. Фрай Р. Наследие Ирана / [Пер. с англ. В.А. Лившица и Е.В. Зеймаля]; изд. 2-е, испр. и доп. – Москва: Вост. лит., 2002. – 463 с.: ил. – (Культура народов Востока: Материалы и исследования: Осн. в 1969 г.).
480. Хинц В. Государство Элам / Пер. с немецк. Л.Л. Шохиной. – Москва: Главная редакция восточной литературы изд-ва «Наука», 1977. – 208 с.
481. Я открою тебе сокровенное слово: Литература Вавилонии и Ассирии / Сост. В.К. Афанасьева, И.М. Дьяконов; Пер. с аккад.; Предисл. В.К. Афанасьева; Коммент. В.К. Афанасьева, И.М. Дьяконов, И. С. Клочков, В.А. Якобсон. – Москва: Худож. лит., 1981. – 351 с.

Ханаан:

482. Азимов А. Земля Ханаанская. Родина иудаизма и христианства / Пер. с англ. Л.А. Игоревского. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2006. – 335 с. – (Научно-популярная библиотека).
483. Амусин И.Д. Кумранская община. – Москва: Главная редакция восточной литературы изд-ва «Наука», 1983. – 328 с.: ил.
484. Анати Э. Палестина до древних евреев / Пер. с англ. А.Б. Давыдовой. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2007. – 368 с. – (Загадки древних цивилизаций).
485. Армстронг К. Иерусалим: Один город, три религии / Карен Армстронг; пер. с англ.; изд. 2-е. – Москва: Альпина нон-фикшн, 2012. – 566 с.

486. Бакстон Д. Абиссинцы. Потомки царя Соломона / Пер. с англ. Н.А. Зотиной. – Москва: ЗАО изд-во Центрполиграф, 2002. – 232 с. – (Загадки древних цивилизаций).
487. Беляев Л.А., Мерперт Н.Я. От библейских древностей к христианским. Очерки археологии эпохи формирования иудаизма и христианства. – Москва: Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2007. – 392 с.
488. Беннетт Р. Введение в библейскую археологию и археологию Иерусалима / Пер. с англ. В. Куриленко; изд. 2-е. – Одесса: Христианский гуманитарно-экономический открытый университет, 2017. – 152 с., ил.
489. Библейские места Иерусалима. – Москва: Издательство «Вече», 2001. – 208 с., илл. (16с.). – (Памятники всемирного наследия).
490. Бикерман Э. Государство Селевкидов / Пер. с франц. Л.М. Глускиной. – Москва: Главная редакция восточной литературы изд-ва «Наука», 1985. – 264 с.
491. Бретон Ж.-Ф. Повседневная жизнь Аравии Счастливой времен царицы Савской. VIII век до н.э. – I век н.э. / Пер. с франц., предисл. Ф.Ф. Нестерова. – Москва: Молодая гвардия, 2003. – 253 [3] с.: ил. – (Живая история: Повседневная жизнь человечества).
492. Вельгаузен Ю. Введение в историю Израиля / Пер. с немецк., вступ. ст. и три прилож.: Н.М. Никольский, С.-Петербург: Типография Ю.Н. Эрлихъ, 1909. – IX + 427 с. – (Эл. версия: www.Word-BookShop.narod.ru).
493. Вихнович В.Л. Царь Ирод Великий. Воплощение невозможного (Рим, Иудея, эллины). – С.-Петербург: Академия исследования культуры, 2010. – 424 с., ил.
494. Волков А.В. Загадки Финикии. – Москва: Вече, 2004. – 320 с. – (Таинственные места Земли).
495. Гомберг Л. Голос пустыни. Исход из Египта: современный взгляд. – С.-Петербург: Алетейя, 2014. – 186 с. – (Историческая книга).
496. Грей Дж. Ханаанцы. На Земле чудес ветхозаветных / Пер. с англ. С. Федорова. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2003. – 224 с. – (Загадки древних цивилизаций).
497. Грец Г. История евреев. В 12-и т. Т.1-2 / Пер. с нем.; под ред. О. Инбера; Факсимильное изд. – Москва: Издательство В. Секачев, 2010. – 376 + 386 с.
498. Грец Г. История евреев. В 12-и т. Т.3-4 / Пер. с нем.; под ред. О. Инбера; Факсимильное изд. – Москва: Издательство В. Секачев, 2010. – 252 + 567 с.
499. Иерусалим в веках. Ч.1: От Иевусейского города к столице Израиля / Автор: Ривка Нир; пер. с ивр.; предварит. изд. – Тель-Авив: Издательство Открытого университета, 1997. – 188 с.
500. Иерусалим в веках. Ч. 2: От храмового города к столице Хасмонейского государства / Автор: Израэль Ронен; пер. с ивр.; предварит. изд. – Тель-Авив: Издательство Открытого университета, 1997. – 224 с.

501. Иерусалим в веках. Ч. 3: Иерусалим под властью Рима / Израэль Ронен; пер. с ивр.; предварит. изд. – Тель-Авив: Издательство Открытого университета, 1997. – 208 с.
502. Иерусалим. История Святой Земли / Сост. А.Р. Андреев. – Москва: Алгоритм, 2011. – 352 с.
503. Иерусалим Небесный и земной / Сост. Н.С. Посадский. – Москва: Сибирская Благовонница, 2017. – 76, [4] с.
504. История Израиля и Иудеи: Общественная и политическая жизнь / Сост.: А. Андреев, С. Шумов. – Москва: Крафт+, 2004. – 672 с.
505. Кандель Ф. Судьи, цари и первые пророки Израиля. По путям Земли этой. – Москва-Иерусалим: Мосты культуры-Гешарим, 2015. – 456 с.
506. Кахилл Т. Дары евреев: Как племя, кочующее по пустыне, изменило образ мышления всего мира / Пер. с англ. Т. Гутман. – С.-Петербург.: Амфора, ТИД Амфора, 2005. – 268 с. – (Серия «Колеса истории»).
507. Коварский А.Л. Герои Ветхого Завета. – Москва: Когелет, 2001. – 256 с.
508. Кугел Дж. В доме Потифара / Джеймс Кугел; пер. с англ. М. Вогмана – Москва: Текст: Книжники, 2010. – 476 [4] с. – (Чейсовская коллекция).
509. Люкимсон П.Е. Моисей / Петр Люкимсон. – Москва: Молодая гвардия, 2011. – 367 [1] с.: ил. – (Жизнь замечательных людей: сер. биогр.; вып. 1312).
510. Люкимсон П.Е. Царь Давид / Петр Люкимсон. – Москва: Молодая гвардия, 2011. – 319 [1] с.: ил. – (Жизнь замечательных людей: сер. биогр.; вып. 1323).
511. Люкимсон П.Е. Царь Соломон / Петр Люкимсон. – Москва: Молодая гвардия, 2012. – 315 [5] с.: ил. – (Жизнь замечательных людей: сер. биогр.; вып. 1377).
512. Мазар М. Археология Библейской Земли. Кн. I / Пер. с англ. Е. Штейнер. – Иерусалим: «Библиотека-Алия», 1996. – 267 с.
513. Мазар М. Археология Библейской Земли. Кн. II / Пер. с англ. Е. Штейнер. – Иерусалим: «Библиотека-Алия», 1996. – 272 с.
514. Майерс Р. Избери свой характер. 25 библейских личностей, вдохновляющих нас на развитие целостного характера / Пер. с англ. Эмиль Мингажев. – С.-Петербург: «Свое издательство», 2015. – 514 с.
515. Мерплет Н.Я. Очерки археологии библейских стран. – Москва: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2000. – 331 с.: ил. – (Современная библеистика).
516. Мортон Г.В. Святая Земля. Путешествие по библейским местам / Пер. с англ. – Москва: Эксмо; Санкт-Петербург: Мидгард, 2007. – 960 с.: ил. – (Биографии великих стран).
517. Олеснийкий А. Святая Земля. Отчет по командировке в Палестину и прилегающие к ней страны. 1873-1874. – К.: Тип. С.Т. Еремеева, 1875. – 555

- + I с. – (Эл. вар. кн. вып. в Перервинской духовной семинарии www.pds.orthodoxy.ru – Москва: 2005).
518. Олеснийкий А. Святая Земля. Отчет по командировке в Палестину и прилегающие к ней страны. 1873-1874. Т.2. – К.: Тип. В. Давыденко, 1878. – 654 + II с. – (Эл. вар. кн. вып. в Перервинской духовной семинарии www.pds.orthodoxy.ru – Москва: 2005).
519. От Авраама до современности / Под общ. ред. Д. Фишмана, Б. Высоцки; пер. с англ. А. Ковалева. – Москва: РГГУ, 2002. – 389 с.
520. Попов В. Возвращение иудеев из плена Вавилонского и первые годы их жизни в Палестине до прибытия Ездры в Иерусалим (458 г.). – К.: Типография И.И. Горбунова, 1905. – 420 + III с. – (Эл. вар. кн. вып. в Перервинской духовной семинарии www.pds.orthodoxy.ru – Москва: 2005).
521. Роджерс Р. Библейская история. Ч. 1 / Р. Роджерс; пер. с англ. Натальи Малюги и Светланы Кобзевой. – Донецк: Обф «Восточноевропейская Миссия», 2013. – 274 с.
522. Роджерс Р. Библейская история. Ч. 2 / Р. Роджерс; пер. с англ. Ю. Маркиной. – Донецк: Обф «Восточноевропейская Миссия», 2013. – 272 с.
523. Скнарь Олег, протоиерей. Каменные страницы Библейской истории. Исследования. – К.: Послушник, 2013. – 272 с.
524. Сэмюэле Р. По тропам еврейской истории / Пер. А. Гинзай. – Москва: Библиотека – Алия СП «ПАНАС», Московская еврейская Религиозная община, 1991. – 368 с. – (Серия «ОРОТ»).
525. Тантлевский И.Р. История и идеология Кумранской общины. – С.-Петербург: «Центр «Петербургское Востоковедение», 1994. – 384 с.
526. Телушкин раби Йосеф. Еврейский мир / Пер. Н. Иванова, В. Владимирова. – Москва – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим, 1995 – 5755. – 575 с. – (Jewish Literacy).
527. Топаллер А. Загадки библейской истории. – Иерусалим: Типография «Ной», 2001. – 368 с.
528. Херцог Х., Гишон М. Библейские сражения / Пер. с англ. Т. Лисицыной. – Москва: АСТ: Астрель, 2005. – 319, [1] с.: ил.
529. Харден Д. Финикийцы. Основатели Карфагена / Пер. с англ. Л.А. Игоревского. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2004. – 263 с. – (Загадки древних цивилизаций).
530. Циркин Ю.Б. История Библейских стран. – Москва: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Транзиткнига», 2003. – 574, [2] с. – (Классическая мысль).
531. Циркин Ю.Б. От Ханаана до Карфагена. – Москва: ООО «Издательство Астрель»; ООО «Издательство АСТ», 2001. – 528 с. – (Классическая мысль).

532. Шифман И.Ш. Набатеиское государство и его культура. Из истории доисламской Аравии. – С.-Петербург: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2007. – 208 с. – (Библиеистика и Иудаика).
533. Шифман И.Ш. Финикийские мореходы. – Москва: Главная редакция восточной литературы изд-ва «Наука», 1965. – 82 с. – (По следам исчезнувших культур Востока).
534. Шураки А. Повседневная жизнь людей Библии / Пер. с франц. А.Е. Винник. – Москва: Молодая гвардия, 2004. – 278 [10] с.: ил. – (Живая история: Повседневная жизнь человечества).

Египет:

435. Азимов Айзек. Египтяне. От древней цивилизации до наших дней / Пер. с англ. Л.А. Игоревского. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2007. – 284 с. – (Научно-популярная библиотека).
536. Альдред С. Египтяне. Великие строители пирамид / Пер. с англ. М.К. Якушиной. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2004. – 190 с. – (Загадки древних цивилизаций).
537. Ассман Я. Египет: теология и благочестие ранней цивилизации / Ян Ассман; Пер. с немецк. Татьяны Баскаковой. – Москва: Прицельс, 1999. – 368 с.
538. Бадж У. Древний Египет: духи, идолы, боги / Пер. с англ. Л.А. Игоревского. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2009. – 478 [2] с. – (Загадки Древнего Египта).
539. Бадж У. Египет времен Тутанхамона / Пер. с англ. Л.А. Игоревского. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2009. – 156 с. – (Загадки Древнего Египта).
540. Бадж Э.А.У. Египетская религия. Египетская магия / Пер. с англ. – Москва: Новый Акрополь, 1996. – 416 с: ил.
541. Бадж У. Египет: классический путеводитель / Пер. с англ. С. Федорова. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2010. – 287 с. – (Загадки Древнего Египта).
542. Берлев О.Д. Общественные отношения в Египте эпохи Среднего Царства. – Москва: Главная редакция восточной литературы изд-ва «Наука», 1978. – 367 с.
543. Берлев О.Д. Трудовое население Египта в эпоху Среднего Царства. – Москва: Главная редакция восточной литературы изд-ва «Наука», 1972. – 364 с.
544. Большаков И.В. Предопределение и толкование снов в Древнем Египте: историко-философский аспект. – С.-Петербург: Алетейя, 2007. – 268 с.: ил. – (Aegyptiaca. II).
545. Брестед Д., Тураев Б. История Древнего Египта. – Минск: Харвест, 2003. – 832 с.: 48 л. ил. – (История культуры).
546. Дэвид Р. Древний Египет. Энциклопедический Справочник. – Москва: Вече, 2008. – 464 с.: ил. – (Великие цивилизации).

547. Египет / Сост. Г.И. Царёва. – Москва: Издательство Царёва В.П., 2004. – 568 с.: ил. – (Цивилизации).
548. Египет: земля фараонов / Пер. с англ. В. Пападаки. – Москва: ТЕРРА, 1997. – 168 с.: ил. – (Энциклопедия «Исчезнувшие цивилизации»).
549. Кинк Х.А. Египет до фараонов. По памятникам материальной культуры. – Москва: Издательство «Наука», 1964. – 197 с.
550. Ковельман А.Б. Риторика в тени пирамид (Массовое сознание римского Египта). – Москва: Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1988. – 192 с. ил. («По следам исчезнувших культур Востока»).
551. Коростовцев М.А. Писцы Древнего Египта / Под общ. ред. А.С. Четверухина. – С.-Петербург: Журнал «Нева», «Летний Сад», 2001. – 368 с. – (Александрйская библиотека. Серия Египет).
552. Котрелл Л. Во времена фараонов / Пер. с англ. Ф.Л. Мендельсона и В.И. Андрушова; предисл. И.С. Кацнельсона; послесл. И.А. Стручевского. – Москва: Главная редакция восточной литературы изд-ва «Наука», 1982. – 380 с.: ил. – (По следам исчезнувших культур Востока).
553. Кравчук А. Закат Птолемеев / Пер. с польск. – Москва: Главная редакция восточной литературы изд-ва «Наука», 1973. – 216 с. – (По следам исчезнувших культур Востока).
554. Кузнецов Д. В. Эллинистический Египет: основные тенденции развития в конце IV – второй трети I вв. до н.э.: Учебное пособие. – Благовещенск: Изд-во БГПУ, 2005. – 196 с.
555. Лирика древнего Египта / Сост., вступ. ст., подстр. пер. и примеч. И. Кацнельсон; пер. с егип. Анна Ахматова, Вера Потапова. – Москва: Издательство «Художественная литература», 1965. – 159 с.
556. Меекс Д., Фавар-Меекс К. Повседневная жизнь египетских богов / Научн. ред. и вступ. ст. Т.А. Шерковой; пер. с франц. О.Б. Колобовой, И.А. Ладынина. – Москва: Молодая гвардия, 2008. – 331 [5] с.: ил. – (Живая история: Повседневная жизнь человечества).
557. Мертц Б. Древний Египет: храмы, гробницы, иероглифы / Пер. с англ. Б.Э. Верпаховского. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2007. – 363 с. – (Загадки Древнего Египта).
558. Мертц Б. Красная Земля, Черная Земля. Древний Египет: легенды и факты / Пер. с англ. А.И. Коршунова. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2004. – 457 с.
559. Монте П. Повседневная жизнь египтян во времена великих фараонов / Пер. с фр. Ф.Л. Мендельсона; научн. ред., предисл. и примеч. О.В. Томашевич. – Москва: Мол. гвардия, 2000. – 465 [15] с.: ил. – (Живая история: Повседневная жизнь человечества).
560. Монте П. Эпоха Рамсесов. Быт, религия, культура / Пер. с англ. Д.Л. Шамшина. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2004. – 366 с.

561. Морэ А. Нил и египетская цивилизация / Пер. с англ. Т.Е. Любовской. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2007. – 479 с. – (Загадки Древнего Египта).
562. Морэ А. Цари и боги Египта / Комм. В.В. Солкина; пер. с франц. Е.Ю. Григорович. – Москва: Алетея, 1998. – 239 с.: ил. – (Vita memoriae).
563. Овузу Х. Символы Египта / Пер. с англ. – Санкт-Петербург: «Издательство «ДИЛЯ», 2006. – 288 с.
564. Павлова О.И. Амон Фиванский. Ранняя история культа (V – XVII династии). – Москва: Главная редакция восточной литературы изд-ва «Наука», 1984. – 141 с.
565. Перепёлкин Ю.Я. История Древнего Египта / Общ. ред., вступит. статья и коммент. д. филос. н. А.Л. Вассоевича. – С.-Петербург: «Летний Сад» – Журнал «Нева», 2000. – 560 с., илл.
566. Прусаков Д.Б. Природа и человек в древнем Египте. – Москва: Московский лицей, 1999. – 240 с.
567. Прусаков Д.Б. Раннее государство в древнем Египте. – Москва: Институт востоковедения РАН, 2001. – 176 с.
568. Тураев Б.А. Рассказ египтянина Синухета и образцы египетских документальных автобиографий. – Москва: Т-во А.А. Левенсона, 1915. – 71 с., с рис. – (Культурно-исторические памятники древнего Востока. Вып. 3).
569. Складов А.Ю. Цивилизация древних богов Египта. – Москва: Вече, 2005. – 464 с. – (Тайна древних цивилизаций).
570. Славгородская Л.Н. Таинственный Египет. От древности до наших дней. – Ростов н/Д.: Феникс, 2005. – 256 с.: ил. – (Золотой фонд).
571. Солкин В.В. Египет: вселенная фараонов / Изд. 2-е, доп. и испр. – Москва: Кучково поле, 2014. – 616 с.: ил. – (Серия «Египтология»).
572. Хааг М. История Египта / Пер. с англ. – Москва: АСТ Астрель, 2009. – XIV, 255 [3] с.: ил. – (Историческая библиотека).
573. Харт Дж. Древний Египет. – Лондон – Нью-Йорк – Штутгарт – Москва: Дорлинг Киндерсли, 1996. – 64 с. – (Очевидец. Обо всем на свете).
574. Шеркова Т.А. Египет и Кушанское царство (торговые и культурные контакты). – Москва: Наука. Главная редакция восточной литературы, 1991. – 192 с: ил.
575. Шинни П. Нубийцы. Могущественная цивилизация древней Африки / Пер. с англ. В.Д. Кайдалова. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2004. – 205 с. – (Загадки древних цивилизаций).
576. Шово М. Повседневная жизнь Египта во времена Клеопатры / Пер. с франц. Е.Е. Масловой; научн. ред., хрестоматия и прим. С.В. Архиповой. – Москва: Молодая гвардия, 2004. – 294 [10] с.: ил. – (Живая история: Повседневная жизнь человечества).

577. Эрман А. Жизнь в Древнем Египте / Пер. с англ. И.А. Петровской. – Москва: ЗАО Центрполиграф, 2008. – 395 с. – (Загадки Древнего Египта).

Стародавній Схід:

578. Авдиев В.И. История Древнего Востока / Изд. 3-е, перераб. – Москва: «Высшая Школа», 1970. – 608 с.

579. Антонова Е.В. Очерки культуры древних земледельцев Передней и Средней Азии. (Опыт реконструкции мировосприятия). – Москва: Издательство «Наука», Главная редакция восточной литературы, 1984. – 263 с.

580. Вейнберг И.П. Рождение истории: Историческая мысль на Ближнем Востоке середины I тысячелетия до н.э. – Москва: Наука. Издательская фирма «Восточная литература», Еврейский университет в Москве, 1993. – 352 с.

581. Вейнберг И.П. Человек в культуре древнего Ближнего Востока. – Москва: Главная редакция восточной литературы изд-ва «Наука», 1986. – 208 с.: ил. – (По следам исчезнувших культур Востока).

582. Вейс Г. История культуры народов мира. Т. 1: Зарождение мировой цивилизации. Древний Египет. – Москва: Изд-во Эксмо, 2004. – 144 с., ил.

583. Вейс Г. История культуры народов мира. Т. 2: Первые сверхдержавы. Ассирия. Вавилон. Персия. – Москва: Изд-во Эксмо, 2004. – 144 с., ил.

584. Великовский И. Народы моря / Пер. с англ. – Ростов н/Д.: «Феникс», 1997. – 544 с. – (Знание).

585. Все войны мировой истории по Харперской энциклопедии военной истории Р.Э. Дюпюи и Т.Н. Дюпюи. С комментариями Н.Л. Волковского и Д.Н. Волковского. Т. 1: 3500 г. до Р.Х. – 1000 г. от Р.Х. – С.-Петербург: ООО «Издательство «Полигон», 2003. – 640 с., ил.

586. Всемирная история. В 6-ти т. Т. 1: Древний мир / Гл. ред. А.О. Чубарьян; отв. ред. В.А. Головина, В.И. Уколова; Ин-т всеобщ. Истории РАН. Москва: Наука, 2011. – 822 с.

587. Всемирная история. В 24-х т. Т. 2: Бронзовый век / А.Н. Бадак, И.Е. Войнич, Н.М. Водчэк и др. – Минск: Харвест; Москва: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 512 с.

588. Всемирная история. В 24-х т. Т. 3: Век железа / А.Н. Бадак, И.Е. Войнич, Н.М. Водчэк и др. – Минск: Харвест; Москва: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 512 с.

589. Всемирная история. В 24-х т. Т. 4: Эллинистический период / А.Н. Бадак, И.Е. Войнич, Н.М. Водчэк и др. – Минск: Харвест; Москва: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 608 с.

590. Всемирная история. В 24-х т. Т. 6: Римский период / А.Н. Бадак, И.Е. Войнич, Н.М. Водчэк и др. – Минск: Литература, 1998. – 512 с.

591. Дандамаев М.А., Луконин В.Г. Культура и экономика древнего Ирана. – Москва: Главная редакция восточной литературы изд-ва «Наука», 1988. – 415 с.: ил.
592. Девриз К. и др. Великие сражения Древнего мира. 1285 до н.э. – 451 н.э. / Келли Девриз, Мартин Догерти, Йен Дикки, Филлис Джестайс, Роб Райс; пер. А. Колина. – Москва: Эксмо, 2008. – 224 с.: ил. – (История военного искусства).
593. Деопик Д. В. Библейская археология и древнейшая история Святой Земли: учеб. пособие / Изд. 3-е. – Москва: Изд-во ПСТГУ, 2016. – 400 с.: ил.
594. Догерти М. Великие сражения Библейских времен 1400 г. до н.э. – 73 г. н.э. / Мартин Догерти, Майкл Хэскью, Филлис Джестайс, Роб Райс; пер. с англ. А. Колина. – Москва: Эксмо, 2009. – 224 с.: ил.
595. Древний Восток: учеб. пособие для вузов / Российская академия наук; Государственный университет гуманитарных наук; научно-образовательный центр по истории; Н.В. Александрова, И.А. Ладынин, А.А. Немировский, В.М. Яковлев; рук. проекта А.О. Чубарьян. – Москва: Астрель: АСТ, 2008. – 654, [2] с.
596. Древние цивилизации / С.С. Аверинцев, В.П. Алексеев, В.Г. Ардзинба и др.; Под общ. ред. Г.М. Бонгард-Левина. – Москва: Мысль, 1989. – 479 с.: ил.
597. Дубнов С.М. История еврейского народа на Востоке. В 3-х т. Т. I: От возникновения Израиля до конца персидского владычества в Иудее. – Москва: Мосты культуры, 2006. – 416 с. – (Памятники еврейской исторической мысли).
598. Дубнов С.М. История еврейского народа на Востоке. В 3-х т. Т. II: Древняя история. Греко-римский период до падения Иудейского государства (332 г. до хр. эры – 70 г. хр. Эры). – Москва: Мосты культуры, 2006. – 480 с. – (Памятники еврейской исторической мысли).
599. Егер О. Всемирная История. В 4-х т. Т.1: Древний мир / Изд. испр. и доп. – Москва: ООО «Издательство АСТ», 2000. – 824 с.: ил.
600. Емельянов В.В. Между жертвой и спасением: календари и праздники Ближнего Востока. – С.-Петербург: «Евразия», 2020. – 288 с.
601. Замаровский В. Путешествие к семи чудесам света: научно-худ. лит. / Пер. со словацк. Л. Касюга; послесл. Р. Рубинштейн. – Москва: Детская литература, 1980. – 367 с.: ил.
602. Захаров А.О. История Древнего Востока. Курс лекций. – Москва: НОЧУ ВПО «Институт стран Востока», Институт востоковедения РАН, 2016. – 286 с., ил., карты.
603. Историография истории древнего Востока: В 2-х т. Т. 1: Учеб. пособие / В.И. Кузищин, М.А. Дандамаев, Н.В. Козырева и др.; под ред. В.И. Кузищина. – Москва: Высш. шк., 2008. – 719 с.

604. Историография истории древнего Востока: В 2-х т. Т. 2: Учеб. пособие / В.И. Кузищин, А.А. Вигасин, М.А. Дандамаев и др.; под ред. В.И. Кузищина. – Москва: Высш. шк., 2009. – 416 с.
605. История древнего Востока. Зарождение древнейших классовых обществ и первые очаги рабовладельческой цивилизации. Ч. 2: Передняя Азия. Египет / Под ред. Г.М. Бонгард-Левина. – Москва: Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1988. – 623 с.: ил., карт.
606. История древнего Востока: От ранних государственных образований до древних империй / Под ред. А.В. Седова; Редкол.: Г.М. Бонгард-Левин (пред.) и др.; Ин-т востоковедения. – Москва: Вост. лит., 2004. – 695 с.: ил., карты.
607. История Древнего Востока. Тексты и документы; Учеб. пособие / Под ред. В.И. Кузищина. – Москва: Высш. шк., 2002. – 719 с.
608. История Древнего Востока: Учебн. для студ. вузов, обучающихся по спец. «История» / А.А. Вигасин, М.А. Дандамаев, М.В. Крюков и др.; под ред. В.И. Кузищина; изд. 2-е, перераб. и доп. – Москва: Высш. шк., 1988. – 416 с.
609. Керам К. Боги, гробницы, ученые / Пер. с немецк. А.С. Варшавского; послесл. и коммент. В.И. Гумилева. – Москва: Республика, 1994. – 351 с.: ил. – (Тайны веков).
610. Керам К.В. Боги, гробницы, ученые / Пер. А.С. Варшавского. – Москва: Вече, 2005. – 480 с. – (Тайна древних цивилизаций).
611. Кривелев И.А. Раскопки в «библейских» странах. – Москва: Издательство «Советская Россия», 1965. – 320 с.
612. Мечников Л.И. Цивилизация и великие исторические реки / Предисл., коммент. В.И. Евдокимова. – Москва: Айрис-пресс, 2013. – 320 с.: ил. – (Библиотека истории и культуры).
613. Мороз В.В. Чудеса Древнего мира. – Москва: Издательство «Ювента», 2005. – 112 с.: ил. – (Энциклопедия тайн и чудес).
614. Нейхардт А.А., Шишова И.А. Семь чудес Древнего Мира. – Москва – Ленинград: Издательство «Наука», 1966. – 135 с.: ил. – (Серия «Из истории мировой культуры»).
615. Ньютон И. Исправленная хронология древних царств / Пер. с англ.; бюро переводов ООО «Переведем.ру». – Москва: Издательство «РИМИС», 2007. – 656 с.
616. Опарін О.А. Давній світ і Біблійна хронологія: Монографія. – Харків: Факт, 2004. – 176 с.: іл. – Текст: рос.
617. Опарін О.А. Релігії світу та Біблія: Монографія. – Харків: Факт, 2004. – 176 с. – Текст: рос.
618. Опарін О.А., Молчанов С.Б. Але як було у дні Ноя...: Монографія. – 4-те вид. – Харків: Факт, 2006. – 176 с. – Текст: рос.

619. Платон (Рождественский), архиеписк. Древний Восток при свете Божественного откровения / Магистерская диссертация. – Москва: Кафедра Московской православной духовной академии (www.bible-md.ru) и Региональный фонд поддержки православного образования и просвещения «Серафим» (www.seraphim.ru), 2007. – 125 с. – (Серия «Библиестика»).
620. Реклю Э. Человек и Земля. Т. 2: Древняя история: Финикия – Палестина – Египет – Ливия – Греция – Острова и побережья эллинского мира – Рим / Пер. с франц. П.Ю. Шмидта. – С.-Петербург: Издание «Брокгауз – Ефрон», 1906. – 558 с.
621. Рол Д. Утраченный завет. – Москва: Изд-во Эксмо, 2005. – 528 с., ил.
622. Сафронов В.А., Николаева Н.А. История Древнего Востока в Ветхом Завете. – Москва: SPSL-Русская Панорама, 2003. – 424 с. – (Серия «Хронология древнего и средневекового мира»).
623. Сейс А.Г. Расы Ветхого Завета / Пер. с англ. С.Ю. Петрова; предисл. В.Б. Авдеева. – Москва: Белые альвы, 2016. – 192 с.: ил. – (Серия «Библиотека расовой мысли»).
624. Скнарь Олег, протоиер. Записки Библииста – К.: АДЕФ-Украина, 2013. – 232 с., ил.
625. Струве В.В. История Древнего Востока. ОГИЗ, ГОСПОЛИТИЗДАТ, 1941. – 482 с., карты и табл.
626. Таб Дж.Н. Библейские земли. – Лондон – Нью-Йорк – Штутгарт – Москва: Дорлинг Киндерсли, 1996. – 64 с. – (Очевидец. Обо всем на свете).
627. Тураев Б.А. История Древнего Востока. – Минск: Харвест, 2004. – 752 с.: 8 л. ил. – (История культуры).
628. Хрестоматия по истории Древнего Востока / Сост. и комм. А.А. Вигасина; пер. с др.егип., шум., аккад., хеттск., др.евр., авест., др.перс., санскр., пракрит., пали, др.китайск., греч. и лат. – Москва: Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1997. – 400 с.: ил., карты.
629. Хрестоматия по истории Древнего Востока: Учебное пособие, в 2-х частях. Ч. 1 / Под ред. М.А. Коростовцева, И.С. Кацнельсона, В.И. Кузицина. – Москва: Высш. Школа, 1980. – 328 с.
630. Хрестоматия по истории Древнего Востока: Учебное пособие, в 2-х частях. Ч. 2 / Под ред. М.А. Коростовцева, И.С. Кацнельсона, В.И. Кузицина. – Москва: Высш. Школа, 1980. – 256 с.
631. Церен Э. Библейские холмы / Пер. с нем. Н.В. Шафранской; предисл. и прим. Д.П. Каллистова; послесл. А.А. Нейхардт. – Москва: Правда, 1986. – 480 с., ил.
632. Чайлд Г. Древнейший Восток в свете новых раскопок / Пер. с англ. М.Б. Граковой-Свиридовой; предисл. и ред. В.И. Авдиева. – Москва: Издательство иностранной литературы, 1956. – 384 с.

633. Чериковер В. Эллинистическая цивилизация и евреи / Пер. с англ. В.Л. Вихновича; научн. ред. и вступ. ст. А.Г. Грушевого. – С.-Петербург: ИЦ «Геманитарная Академия», 2010. – 640 с. – (Серия «Studia classica»).
634. Энглим С., Джестис Ф.Дж., Райс Р.С., Раш С.М., Сerratи Д. Войны и сражения Древнего мира / Пер. с англ. – Москва: Изд-во Эксмо, 2004. – 272 с., илл. – (Энциклопедия военной истории).

Різне:

635. Амфилохий (Радович), митрополит Черногорско-Приморский. История толкования Ветхого Завета / Пер. с сербск. Н.В. Ивкиной; под общ. и науч. ред. А.Г. Дунаева. – Москва: Издательский Совет Русской Православной Церкви, 2008. – 264 с., указ.
636. Библейская археология: Ветхий Завет. Свитки Мертвого моря. Новый Завет / Пер. с англ. – Москва: Российское Библейское Общество, 2016. – 112 с.: ил.
637. Бойд Р.Т. Курганы, гробницы, сокровища. Иллюстрированное введение в библейскую археологию. – б/м, Свет на Востоке, 1991. – 306 с.
638. Бойд Р.Т. Курганы, гробницы, сокровища. Иллюстрированное введение в библейскую археологию. – Corntal, West-Germany: Свет на Востоке, 1989. – 306 с.
639. Брек Джон Протоиерей. Хиазм в Священном Писании / Пер. с англ. Е.М. Майданович. – Москва: Издательство Общедоступного Православного Университета, основанного протоиереем Александром Менем, 2006. – 352 с.
640. Вайс М. Библия и современное литературоведение. Метод целостной интерпретации / Пер. с англ. Т.Б. Менской. – Москва – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим, 2001 – 5762. – 446 с. – (Библиотека «Иудаика»).
641. Гиршман М. Еврейская и христианская интерпретации Библии в поздней Античности / Пер. с англ. Г. Казимовой. – Москва – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим, 2002 – 5762. – 183 с. (Библиотека «Иудаика»).
642. Гудинг Д. Христианская интерпретация Ветхого Завета / Пер. с англ. Татьяна Барчунова. – United Kingdom: Myrtlefield Trust, 2008. – 378 с.
643. Десницкий Андрей. Поэтика библейского параллелизма. – Москва: ББИ св. ап. Андрея, 2007. – 554 с. – (Современная библеистика).
644. Ивик О. История человеческих жертвоприношений / Олег Ивик. – Москва: Ломоносовъ, 2010. – 256 с. – (История. География. Этнография).
645. Кайзер-мл. У. На пути к экзегетическому богословию: Библейская экзегетика для проповедников / Пер. с англ. Ю.А. Александрова, А.В. Прокопенко, А.А. Раугас. – С.-Петербург: Христианское общество «Библия для всех», 2008. – 287 с.

646. Кайзер-мл. У. Проповедь и преподавание по Ветхому Завету. Руководство для церкви / Пер. с англ. Н.В. Яблуновский, О.А. Коломиец. – Херсон: TCM International Institute, 2011. – 246 с.
647. Кент Г.Дж., Кисслинг П.Дж. и Тёрнер А. И начав от Моисея... Современная проповедь по Ветхому Завету / Пер. с англ. – Москва: РО «Евангельский Христианский Центр Апостола Павла», 2012. – 260 с.
648. Конгрегация богослужения и дисциплины таинств. Руководство для проповедников. – С.-Петербург: Католическая высшая духовная семинария «Мария – Царица Апостолов», 2017. – 192 с. – (Documenta; 2).
649. Коннер К.Дж. Тлумачення символів та прообразів / Пер. з англ.; 2-е вид. – Київ: Варух, 2013. – 144 с. – Текст: росс.
650. Лоусон С. Дж. Псалтирь. Руководство по экспозиционной проповеди. Часть III. Как проповедовать по Псалмам / Пер. с англ. А. Прокопенко, А. Раугас, Ю. Клинова; под общ. ред. Макса Андерса. – С.-Петербург: Библия для всех, 2010. – 224 с.
651. Папская Библейская Комиссия. Богодуховенность и истина Священного Писания. Слово, которое идет от Бога и которое говорит о Боге ради спасения мира. – С.-Петербург: Католическая высшая духовная семинария «Мария – Царица Апостолов», 2017. – 268 с. – (Documenta; 3).
652. Папская Библейская Комиссия. Толкование Библии в Церкви. – С.-Петербург: Католическая высшая духовная семинария «Мария – Царица Апостолов», 2017. – 140 с. – (Documenta; 1).
653. Пинк А.В. Толкование Священного Писания / Пер. с англ. – Лондон: The Metropolitan Tabernacle, 1994. – 182 с.
654. Пинк А.У. Как получать пользу от Писания / Пер. с англ. О. Коваленко, С. Денисюка. – Ровно: ХМ «Живое слово», 2013. – 112 с.
655. Прокопчук А. Библейская герменевтика или ключ к пониманию Библии. – Брест: ОАО «Брестская типография», 2000. – 128 с.
656. Райт К. Ветхозаветная проповедь. Древняя весть для современного человека / Пер. с англ. Ольги Розенберг. – Черкассы: Коллоквиум, 2017. – 294 с.
657. Смирнов Александр, протоиер. Мессианские ожидания и верования иудеев около времен Иисуса Христа (от Маккавейских войн до разрушения Иерусалима римлянами). – С.-Петербург: «Издательство Олега Абышко», 2010. – 536 с. – (Серия «Библиотека христианской мысли. Исследования»).
658. Сперджен Ч. Проповеди о женщинах Ветхого Завета / Пер. с англ. – Одесса: Христианское просвещение, 2005. – 248 с.
659. Фи Г., Стюарт Д. Как читать Библию и видеть всю ее ценность / Пер. с англ. – С.-Петербург: Издательство «Логос», 1993. – 216 с. – (Библейская кафедра).

660. Фи Г., Стюарт Д. Как читать Библию и видеть всю ее ценность / Пер. с англ. В. Гаврилова. – С.-Петербург: Издательство «Шандал», 2009. – 416 с. – (Вникай в учение).